תנ״ך · אחרונים · אלשיך · נביאים

מראות הצובאות על יהושע

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראות הצובאות על יהושע

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראות-הצובאות-על-יהושע/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
פסוק א 6
פסוק ב 6
פסוק ג 7
פסוק ה 8
פסוק ו 8
פסוק ז 9
פסוק ח 9
פסוק ט 10
פסוק י 10
פסוק יא 11
פסוק יב 11
פסוק יג 12
פסוק טז 13
פרק ב 14
פסוק א 14
פסוק ב 15
פסוק ד 16
פסוק ה 16
פסוק ו 16
פסוק ז 17
פסוק ט 18
פסוק י 18
פסוק יב 19
פסוק יג 20
פסוק יד 20
פסוק טו 20
פסוק כב 21
פסוק כד 22
פרק ג 22
פסוק א 22
פסוק ה 23
פסוק ו 24
פסוק ז 24
פסוק ח 25
פסוק יא 25
פסוק יד 26
פסוק טו 26
פסוק טז 26
פרק ד 27
פסוק א 27
פסוק ג 28
פסוק ד 28
פסוק ה 28
פסוק ו 29
פסוק יא 30
פסוק טו 30
פסוק כ 31
פסוק כג 32
פרק ה 33
פסוק ב 33
פסוק ג 34
פסוק ד 34
פסוק ה 35
פסוק ו 35
פסוק ט 36
פסוק יא 37
פסוק יב 37
פסוק יג 38
פרק ו 40
פסוק ג 40
פסוק ד 40

פסוק ו 40
פסוק ח 41
פסוק יח 41
פסוק כ 42
פסוק כב 43
פרק ז 44
פסוק ה 44
פסוק ז 44
פסוק י 45
פסוק יט 46
פסוק כה 47
פרק ח 48
פסוק ט 48
פסוק י 49
פסוק יב 49
פסוק יח 50
פרק ט 50
פסוק א 50
פסוק ב 51
פסוק ג 52
פסוק ד 53
פסוק ו 53
פסוק ח 53
פסוק טו 54
פסוק יט 55
פרק י 56
פסוק יב 56
פסוק יג 57
פסוק יד 58
פרק יא 58
פסוק כ 58
פרק יד 59
פסוק ו 59
פסוק ז 61
פסוק ח 61
פסוק י 61
פסוק יג 62
פסוק טו 63
פרק טו 64
פסוק יט 64
פרק יז 65
פסוק יד 65
פרק כב 65
פסוק א 65
פסוק ז 66
פסוק י 66
פסוק יא 67
פסוק יב 67
פסוק יג 67
פסוק טו 68
פסוק טז 68
פסוק כא 69
פסוק לא 69
פסוק לג 70
פרק כד 71
פסוק א 71
פסוק ב 72
פסוק ג 72
פסוק ד 74
פסוק ה 75
פסוק ו 76
פסוק ז 77
פסוק ח 78
פסוק יג 80

פסוק יד 80
פסוק טו 82
פסוק טז 82
פסוק יז 82
פסוק יט 83
פסוק כא 83
פסוק כה 83
פסוק כט 84
פסוק לב 84

פרק א

פסוק א

ויהי אחרי מות משה וכו'. ראוי לשים לב למה מתאר את משה בתאר עבד ה' במקום הזה ושונה בדבר בפסוק השני. ועוד אומר משרת משה מי לא ידע כי משרת משה היה כמאמר התורה ויען יהושע משרת משה מבחוריו. ועוד אומר לאמר כי אינו לאמר לזולת כי כל הענין הזה הוא הודעתי ות' את יהושע את אשר יתעתד לעשות ואינן דברי שליחות בעצם וא"כ לשתוק ממלת לאמר. ועוד אומר משה עבדי מת מה בא להודיע והל"ל עתה קים כו'. ועוד אומר אתה וכל העם כי מלת אתה מיותרת. וגם הראוי יאמר אשר אני נותן לכם ולא להם. וגם אומר לבני ישראל הוא מיותר. ועוד כי אחר היותו עתיד לומר המצרים מהמדבר וכו' ועד כו' למה אמר כל מקים אשר תדרוך כו' שהוא דבר בלתי מסויים. ועוד אומרו כאשר דברתי אל משה כי הלא אל משה לא אמר דריסת רגליהן לסימן. ועוד שקודם למשה דבר לאבות. ועוד אומר לא יתיצב איש לפניך כי הלא גם כל מלכי הארץ וחילם לא יתיצבו לפניו ומה גם איש אחד. ועוד כי בכלל אומר כאשר הייתי עם משה אהיה עמך הוא הקודם ולמה נאמר. ועוד אומר לא ארפך ולא אעזבך כ"א לא ירפנו ודאי שלא יעזבנו כי בכלל מאתים מנה:

אמנם בא יתברך להודיע כמה גדולה השגחתו בעשות רצונו בשליחות הלזה והוא ענין אמור אצלנו במקומו' רבים כי כל איש ישראל קונה איכות וקדושה יתירה ע"י עשותו מצות ה' אשר וצונו כענין נוסח ברכות המצות אשר קדשנו במצותיו וזה יאמר הוא יתברך **ויהי אחרי מות משה** הנקרא עבד ה' שהוא תואר עצום מאד כי אין בן חורין גדול מהיות עבד ה' אז ויאמר ה' אל יהושע הנה כעת שעדיין לא עשית העבודה אשר אני בא לצוותך לא הגעת לתואר הקראך עבד ה' כי אם משרת את מי שהוא עבד ה' וזהו **משרת משה לאמר** כלומר משרת משה הוא הראוי לאמר לך ולא עבד ומשרת ה' אלא שלהעדר משה הנקרא עבד ה' אני מצוך השליחות הזה.

פסוק ב

וזהו משה עבדי שהיה לו התואר הלז שהיה נקרא עבדי מת ולכן עתה שאיננו קום כו' משא"כ עודנו חי כי שרגא בטיהרא הייתי לפניו ואל יעלה על רוחך כי לנגוע בכבודך באתי לומר שלא עבד לי הוא תוארך אלא משרת עבדי כי לא יקל בעינך גדרך בהקראך משרת משה כי הלא גם בגדר הזה אתה שקול ככל ישראל וזהו **אתה וכל העם הזה** כלו' **קום עבור את הירדן** כלו' עבור ברגליך כי אכרית מימיו ולא בזכות הוכללו' שאתה מכללם כ"א **אתה וכל העם הזה** כלו' אתה לצד אחד וישראל לצד א' כי שקול אתה ככלם

ואל יעלה על דעתך כי אולי זכותם קל מאד וע"כ גם כי תהיה שקול כנגדם לא יגדל ערכך כי דע איפה כי שלמים הם כי הנה הן הם הראויים לתת להם את הארץ מצד עצמם וזהו אשר אני נותן להם והטעם על כי שלמים הם ראויים ליקרא בני ישראל שהוא תואר המתואר עליהם בהיותם כשרים ועכ"ז אתה שקול כנגד כולם וע"פ דרכו הורה כי לא יתואר בישראל איש לאיש תואר עבדות כ"א שרות כי לא תואר ביהושע למשה תואר עבדות כ"א משרת משה כי לה' לבדו כל בני ישראל עבדים.

פסוק ג

וסיים מאמרו ואמר כ"מ כו' לומר דע לך כמה שלמות קונה עושה מצותי כי אם היות הדבר קשה בטבע כבוש ארץ ל"א מלכים עד גדר כי אין האיש עושה רק משים עצמו לעשות ואז אני הוא העושה בעצם ולא הוא עכ"ז משתלם וקונה איכות וקדושה גדולה כאלו עשאה וזהו הלא אמרתי לך שכעת אינך מתואר רק למשרת משה ולא לעבד ה' הנה דע לך כי במה שצויתיך קום עבור וכו'. אני הוא העושה שאין אתם עושים רק דורכים במקום ואני נותנו לכם כי **כל מקום אשר תדרוך** כו' לכם נתתיו ואיני אומר אתן כ"א נתתיו כבר ומתי היה זה הלא הוא מאז **כאשר דברתי אל משה** והוא כאשר דבר ואמר וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והבאתי אותם כו' מאז ניתנה לכם וזהו **נתתיו כאשר דברתי אל משה** ועל כן לא אמר **כאשר דברתי אל** אברהם כו' יען כי לאבות לא סיים איזה דור יהיה אך למשה סיים אל הקטנים והם אשר הכניס יהושע ושיעור הכתוב **אשר תדרוך כף רגליכם** שלכם לכם ממש נתתיו מאז **כאשר דברתי אל משה** כי משמעות כאשר הוא על הזמן כד"א כאשר בא יעקב מצרימה ועכ"ז שהכל אני העושה והניתן ואין אתה והם עושים רק דורכי' בלבד אעלה יתרונך על עשיתך הציווי כו' תעלה מגדר הקראך משרת משה אל גדר אמר לך כאשר הייתי עם משה אהיה עמך כאשר ממשיך הדבור. ולהתכת הכתובים יאמר ענין אשר ידענו כי כבוש יהושע לא הגיע עד הגבול עד דוד שכבש עד נהר, פרת וזה יאמר הנה אתם כ"מ **אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם נתתיו** אם תלכו ותדרכו הכל או מקצתו אך דעו לכם כי מהמדבר כו' עד הנהר הגדול כו' יהיה גבולכם לעתיד אך עתה ידעתי כי תותירו מהם אמנם אין העכוב ממני כי אלו הייתם מהלכים לכבוש מעתה את הכל גם עד הגבול תכבשו. ושיעור הכתוב כל אשר תדרכו בלבד הסכמתי לתת כלומר שידעתי שלא תדרכו הכל אך דעו כ"א עתה תותירו מהם לפחות אתן אותו אחרי כן כו מהמדבר כו' יהיה אחרי כן גבולכם שהיה זה בימי דוד:

פסוק ה

לא יתיצב כו' הנה יקרה וצר למולך או מושל בעם יהיה לו ניגוד וצרה באחד מב' פנים או מקרב עמו שיקים איש ויערער על שררתו מתנשא לאמר אני אמלוך ולא אתה כי כמוני כמוך וכיוצא מעין ענין קרח או כענין דתן שאמרו ז"ל שאמרו ישראל נתנה ראש שהיו אומרים למנות את דתן במקום משה ואת אבירם במקום אהרן וכן בדוד עם בנו ושלמה עם אדוניהו, ויש בחינה שנית והוא ניגוד עם אויבים מיתר עמים הלוחמים בו. עוד ג' והוא נגוד מכיחות חצונים המחטיאם אשר מהם מציל הוא יתברך את גדולי הצדיקים כמ"ש ז"ל דמכרזי ברקיעא הזהרו בפלוני ובתורתו ובכלל זה מכל מיני נזקו חצונים. רביעית אחר מות שהנשמה מסתלקת למעלה אל האלהים אשר נתנה שאפשר יעשה הוא יתברך עיקר מהרוח ויעזוב הגוף לעפר רמה ותולעה. אמר על הבחינה הא' אל תירא כי **לא יתיצב איש** כלומר חשיב שהוא תואר איש או אנשים שבמקרא לפניך להשתרר **כל ימי חייך**. ועל אויבים מהאומות מ"ה אל תירא כי **כאשר הייתי עם משה** שאמרתי לו באומר מי אנכי כי אלך אל פרעה אמר לו כי אהיה עמך נגד פרעה. ועל הג' אמר לא ארפך. ועל הד' אמר ולא אעזבך גם את הגוף והוא כענין רבי אחאי בר יאשיה:

פסוק ו

חזק ואמץ כו'. הנה בחוזק הלז יש ייתורים וחילופים רבים א' כי חזק הי' מספיק מאי ואמץ. ועוד למה חזר וצוה רק חזק וכו' הלא צויתיך חזק כו' אל תערץ כו'. ועוד אומרו רק חזק מה מיעט הרק הזה כי אינו למעט בחוזק שאדרבה מוסיף ואומר מאד. ועוד אומר לא תסור כו' למען תשכיל כו' שיורה שאין ציווי שמירת התורה כ"א על הצלחת המלחמות ולא מצד עצמה להיותה מאתו ית' ולא כן הדבר בלי ספק. ועוד כי היה לו להקדים קריאת התורה המביאה לידי מעשה אל המעשה וא"כ היל"ל פסוק לא ימוש ואח"כ פסוק רק חזק כו'. ועוד למה בפסוק ראשין תלה הדבר בצווי משה ובשני במה שכתוב בתירה. ועוד אומרו תצליח ותשכיל שנראה כי הכל א'. ועוד כי מלת ואז מיותרת שהל"ל אז תצליח את דרכיך ותשכיל וגם מלת ודרכיך היל"ל על שתיהן ולא בין שתיהן. אמנם יאמר כי הנה לכל איש ישראל ומה גם כללותם או שר צבאם היוצא למלחמה על אויביו לא יבצר מלהיות ב' סוגי מלחמות לפניו זו גדולה מזו. א' מלחמות גוי אל גוי. ב' מלחמות היצה"ר שבקרב איש ולב עמוק והנה רבים יבערו מהשכיל מי גדול סוג מלחמת היצה"ר או סוג מלחמת האויבים והאמת הוא ככתוב אצלנו פ' כי תצא כי גדלה מאד מלחמות היצה"ר כי מלבד היותה בקרבו שהאויב יושב לו בחדרי בטנו וקשה לנצחו מאשר הוא מן הוא והלאה. עוד טעם א' והוא כי מלחמת איש באיש ממלכה

בממלכה לא לאדם היא כ"א לה' כי ה' איש מלחמה וסוס מוכן וכו' ולה' התשועה אך מלחמת היצה"ר מוטלת על האדם כי הבחירה חפשית ביד כל אדם וידוע כי דרך המלך הקדוש יתברך לעד הוא אומר לאדם עשה אתה את שלי וכבוש את יצרך ואני אעשה את שלך ואכבוש את אויביך. ובזה נבא אל הענין והוא שאומר הוא יתברך אל יהושע הנה לפניך שני סוגי מלחמות דע כי הקלה הוא מלחמת האויבים כי הנה חזק ואמץ איני שואל ממך כ"א שלא תהיה ירא ורך הלבב כ"א חזק וממציאות החוזק תבא לך מאתי אומץ וזהו חזק ואמץ והיא **כי אתה תנחיל** ואם המנחיל ירך לבבו ימס את לבב אתיו כלבבו ומה שאמרתי שאין צריך רק זה הוא יען כי אני הוא העושה את המלחמה כי אינך רק מנחיל אך המלחמה אני העושה כי הלא **נשבעתי לאבותם לתת להם** כלומר שאני הנותן בידם כי אני העושה.

פסוק ז

אך רק מיעט כלו' לא כזה הוא סוג המלחמה האחרת הוא מלחמת היצ"ה כי הלא לא בלבד חוזק מספיק כ"א **חוזק ואומץ מאד** והטעם הוא שאינה כראשונ' שאני העושה כ"א לשמור לעשות אותה כמ"ש שאומר הוא ית' עשה אתה את שלי וכבוש את אויבי הוא היצה"ר ואני אעשה את שלך וזהו אומר למעלה לתת להם ופה ושמור לעשות כו' ומה שאני צריך להזהירך הוא אל תסור ימין ושמאל והוא פן יקרנו כשלמה שהלך אחר סברתו והניח פשטו של מקרא באומ' מה טעם צוה ית' לא ירבה לו נשים כדי שלא יסור לבבו אנכי כי רבה חכמתי ארבה ולא אסור והיה לו זה למכשול כנודע וזה יאמר לא **תסור ממנו ימין ושמאל** כלו' אם יראה לך ימין שהוא שמאל לפי סברתך אל תשנה בחשבך כי מתקן אתה כי הלא אם כה תעשה לא תשכיל כי תכשל כמדובר.

פסוק ח

ושמא תאמר למה אסמוך אל קבלה יותר מהסברא לזה אני אומר לך **לא ימוש ספר התורה** כו' והוא כי דע שלא יבצר לשים לבו אל הכתובים שבתורה ממצוא בכתוב הכרח אל הקבלה כי היא האמתית מפי משה נאמן ביתי ית' והוא ע"ד שכתבנו בשלמה שאם היה שם לבו כי לא נאמר פן יסור לבבו כ"א ולא יסור שאם היה אומר פן יסור היה בדבר ספק אך באו' ולא יסור יורה שהוא ודאי שאומר במה שלא ירבה הוא כי ולא יסור הא שאם ירבה יסור ודאי וכענין עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית שהיה דואג מנגד אל הקבלה באומ' א"כ ממזר ולא ממזרת ועל תשובת' שאין דרך שים להקדים בלחם ובמים השיב שיקדמו אנשים לאנשים ונשים לנשים ולא מצאו מענה עד שהלכו לשמואל הנביא ומצא להם סמך מהכתיב באומ' ואשר שכר עליך כו' ואין דרך נשים

לשכור כמפורש במדרש חזית וההקיש בזה בכל הקבלה השם לבו ומעיין על מקראי קדש שבענין ימצא סעד והכרח אל הקבלה וזה מאמרו ית' אל יהושע הלא אמרתי לך לא חסיר מקבלת משה עבדי ימין ושמאל ואם יתחמץ לבבך לומר למה תניח הסברא הנה לזה **לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם** כו' **למען תשמור לעשות ככל הכתיב בו כי** בהתמידך בו **תשמור לעשות ככל הכתיב בו כי אז** ע"י ספר התורה **תצליח את דרכיך** בתורה בל תמוט מהאמת ואז ע"י קיום המצות ע"פ התורה כמדובר תשכיל הוא אשר אמרתי לך למען תשכיל בכל אשר מלך. או יאמר מעין הקודם מה שאמרתי כי אתה תנחיל כו' שאעשה מלחמתך שאתנם בידכם כאומרו לתת להם אך בזאת שאתה תעשה מלחמתי ביצה"ר שלך וזהו רק חזק ואמץ כי לזה צריך אומץ מאד וכדי לקיים המצות צריך למוד המביא לידי מעשה כי **לא ימוש ספר התורה** למען יביאך לידי מעשה לשמור **לעשות ככל הכתוב בו כי אז** ע"י הלמוד **תצליח את דרכיך** שלך שתתן הצלחה אתה את הדרכים שלך עצמם כי דרכי התורה אשר קבלת תצליח אותם שיפוצו לך דבר מתוך דבר ואז ע"י המעשה הטוב שימשך לך מהלמוד תשכיל בכל אשר תלך שאמרתי לך למעלה. עוד יתכן אמר רק חזק ואמר לשמור במחשבה כדי לעשות ואח"כ בדבור כך לא ימוש כו' והגית כו' כי אז ע"י דבור על המחשבה **תצליח את דרכיך** במעשה ועי"כ ואז תשכיל בכבוש הארץ ושאמרתי לך למען תשכיל בכל אשר תלך:

פסוק ט

הלא צויתיך כו'. שמעתי בשם מהרי"ב זלה"ה שהוא הלא מאשר תראה הזהרתיך חזק ואמץ תפול עליך אימתה ופחד באמור אם לא היה פחד גדול לא היה צריך להזהירני כל כך שאתחזק ועי"כ תכנע בעצמך ע"כ אני אומר הלא תראה **צויתיך חזק ואמץ אל תערוץ ואל תחת** מפני כך כי עמך ה' אלהיך כו'. או. יאמר כי הנה חזק ואמץ הוא להתגבר על אויביו ואומרו אל תערוץ הוא שלא ייראו מהם וא"כ היה לו להקדים אל תערוץ כו' ואח"כ חזק ואמץ אך יאמר **הלא צויתיך חזק ואמץ** ולא אמרתי שאל תערוץ מפניהם תחלה ואח"כ שתחזק עליהם הלא הוא כי הנה ידעתי שאל **תערוץ ואל תחת** מעצמך כי הנה עמך ה' אלהיך כו' ואשר עמו ה' לא ייראו כד"א ה' לו לא אירא וכו':

פסוק י

ויצו יהושע כו'. ראוי לשום לב אל אומרו לאמר כי מה שאומר עברו בקרב המחנה אין זה מה שיאמרו אל העם כ"א מה שיעשו השוטרים וא"כ איך תצדק מלת לאמר על זה ואם הוא על מה שאחר זה הרי הוא אומ' וצוו את העם והוא במקום לאמר וגם הלאמר השני הוא מיותר שהל"ל וצוו את העם הכינו כו'. ועוד למה יזכיר להעם העברת הירדן

יאמר אתם באים לרשת כו' ובכלל הדבר הוא עבור את הירדן שהוא התחלת הדרך. עוד באומר ולראובני כו' אמר יהושע כו' למה מזכיר הענין כלאחר יד ולא אמר ויאמר יהושע לראובני כו'. ועוד אומר לאמר כי אחר שהוא דובר בם לא יצדק לאמר והל"ל אמר יהושע זכור כו' ועוד הלאמר שאחריו אינו צודק כלל כי לא צוה משה אותם שיאמרו ה' אלהיכם מניח לכם כו'. ועוד שאומר ה' אלהיכם מניח כו' אינו מכלל הצווי. אמנם יהושע עשה בחכמה לבלתי קבץ את העם או את ראשיהם זקניהם ושופטיהם לאמר להם ה' צוני לעבור הירדן הזה לכבוש את הארץ בל יראה שצריך להזהירם בדבר בל יקשה להם כאשר בזמן המרגלים פן יתעורר יצרם לחמץ את לבם כ"א התחכם לדבר כלאחר יד באופן שיראה שהדבר פשוט שלבם נכון וא"צ רק הודעת הזמן להכין צידה בלבד ובכלל הדבר היה כי אפילו לא שלח אחר השוטרים לצוותם כ"א צוה אחד מהעומדים לפניו לאחר אל השוטרים שיעברו דרך העברה במחנה בלי קבוץ עם או ראשים וגם לא יהיו הם המדברים לכל שבט או בית אב בפ"ע כ"א שיעברו באמצע המחנה ושם יצוו אל המון העם הנמצאים שיודיעו את הכל יכינו צידה כי בעוד שלשת ימים כו' כי חברך חברא אית ליה וחבריה דחברך חברא אית ליה באופן שמתפשט הדבר

פסוק יא

וזהו ויצו יהושע את שוטרי העם לאמר שצוה את מי שאת שוטרי העם יאמר להם **עברו בקרב המחנה** ושם **צוו את העם** הנמצאים שכל א' יאמר את רעהו הכינו כו' וזהו **וצוו את העם לאמר הכינו** כו' וזה עשה כלאחר יד בעצם מן הטעם האמור כי לא הוא בעצמו דבר רק הוא לשליח והשליח לשוטרים והם אל העם והעם יאמרו איש את רעהו אך לראובני ולגדי היה צריך זירוז בצד מה ובבחינה אחרת היה צריך כלאחר יד כאלו הוא דבר פשוט שכן הם מוכנים לעשות ע"כ עשה מניע שלא היתה השתלשלות משולש כ"א יהושע לשלוחו שיאמר להם בקבוץ משמע.

פסוק יב

וזהו ולראובני כו' **אמר יהושע לאמר** כלומר אמר יהושע למי שילך לאמור להם או יאמר כי רצה יהושע להורות בטחון בל יתחמץ לב העם מאימת מלכי ארץ חיילותיהם ע"כ אמר הנה דרך המלך או שר הצבא בהגיעם למלחמה להעביר קול ולומר הכינו כלי קרב ומלחמה והתחזקו והיו לאנשים ואם ככה אני עושה הלא ירך לבבם ע"כ העביר קול ואמר הכינו לכם צידה כלו' הטפלו במה שצריך לכם כי מה שצריך לפעול באויביכם שהוא כלי קרב אל תחושו כי לא תדמו להולכים לכבוש כ"א למי שהולך לנחול נחלת אבותיו אשר הורישוהו וזהו לבא לרשת את הארץ ושמא תאמר הלא נגד עינינו רבי'

לוחמים ומה גם כי לא נחיה כל נשמה וכל אחד יעמוד על נפשו לז"א אשר ה' אלהיכם נותן לכם ואם הוא יתברך אדון הכל הנותן לכם הוא יפילם ועם הרוג תהרגו ויתכן כי להחזיק לבם בבטחון אמר להם כי אתם עוברים את הירדן עיבר ברגל כי יוביש הוא ית' אותי לפניכם ובזה תדעו כי לבא לרשת אתם באים כי ה' אלהיכם הוא הנותן לכם לרשתה כי יהיה לכם העברת הירדן לסימן כי שלא בטבע הוא ענינכם שתהיו כיורשים ולא כלוחמים והנה עדיין היה אפשרי לומר כי הלא בטח לבו בחלוץ העובר לפניהם בכלי מלחמה שהם הראובני והגדי וחצי שבט המנשה שהיו חמושים לפני כל ישראל ועוד כי הלא גם יהושע לא יבצר שצוה להם יעברו חמושים כי כן צוה להם משה וא"כ מה הבטחון הזה אשר הורה שהם כבאים לרשת ולא כלוחמים וכובשים לז"א ראה נא את אשר התחכם יהושע בדברו אליהם כי הנה ולראובני ולגדי כו' אמר יהושע כדי לאמר להם שיעברו חמושים הקדים דבר שהורה בו שלא בחרבם ובקשתם יבטחו בני ישראל כי לולא שרצו לנחול ארץ סיחון ועוג לא היה מצוה להם משה לעבור חלוצים לפני בני ישראל כ"א על כי החילו להטיל מורך לבב בישראל באומרם שלא היו רוצים לעבור את הירדן כי באה נחלתם עליהם ע"כ צוה למו משה שאדרבא הם יעברו חלוצים לחוק את לב בני ישראל תחת אשר הטילו מורך והראיה כ"א לא יעברו חלוצים אין ענשם רק שינחלו בארץ כנען וא"כ אם יאמרו שלא יחפצו רק לנחול בארץ כנען לא יחייבום לצאת חלוצים לפני ישראל ויהיו כשאר העם נמצא כי לא על גבורתם בטח משה כ"א אדרבא למען הפיס דעתם למלאת שאלתם נאמר להם שיעברו כל חלוץ לפני אחיהם למלחמה.

פסוק יג

וזה מאמר יהושע אליהם **זכור את הדבר אשר צוה אתכם משה** כו' לומר זכרו כי אשר צוה משה שהוא שתעברו כל חלוץ למלחמה לפני אחיכם לא היה ראוי להיות מבטח ישראל בכם כ"א כדי לאמר שעי"כ ה' אלקיכם מניח אתכם שעושה לכם נחת רוח **ונתן לכם את הארץ הזאת** אשר בחרתם לומר שאל"כ אלא שהייתם חפצים בארץ כנען לא היה מצוה לכם דבר ולא תעברו חלוצים כי לא בכם הבטחון חלילה והענין הוא כי נשיכם וכו' ואתם תעברו חמושים כלומר כי לעוברים חמושים תחשבו ולא ללוחמים על כי כל אשר תפילום חללים הוא יתברך העושה כי עם הרוג תהרגו ואדרבא דעו כי נהפוך הוא כי אחיכם כל בית ישראל הבלתי עוברים חמושים זכותם תעמוד כי הם הרבים וזכותם הוא העיקר ואתם תחשבו כעוזרים בעלמא להם וזהו ועזרתם אותם כלו' עזר בלבד וזה עד אשר יניח ה' וכו' שהוא עד אחר כיבוש וחילוק ואז וירשתם אותה כו' והוא כי ירושה אין לה הפסק ומתנה יש לה הפסק כנודע משורת הדין ובזה יאמר הנה משה נתן לכם

מאז ובניתם ערים אך עדיין אפשר יהיה הפסק אם לא תקיימו התנאים אך אם תקיימו תהיה כירושה שאין לה הפסק וזהו ואתם תעברו וכו' ועי"כ וירישתם אותה כי תהיה ירושה מה שעד כה הוא אשר נתן לכם משה שהיא מתנה שיש לה הפסק נמצאת עושים על ידי קיום התנאי מהמתנה ירושה:

פסוק טז

ויענו את יהושע לאמר וכו'. הנה אומרו לאמר כמו זר נחשב כי אינו לאמר לזולת. ועוד אימר אשר צויתנו כי הלא לא הוא המצוה רק מזכיר מה שצוה משה עבד ה' וכן אומרו ככל אשר שמענו כו' יראה בלתי צריך אל הענין. ועוד אומרו רק חזק ואמץ כי אחר שיהיה ה' אלהיו עמו כאשר היה עם משה ודאי שיחזק ויאמץ. ועוד כי תחלה לא אמרו כ"א רק יהיה ה' עמך כו' ועתה משתנים ושואלים תנאי אחר ואומרים רק חזק ואם הוא ששאלו שני תנאים ידברו כמוסיפים על הראשון ויאמרו ורק חזק ואמץ. אמנם הנה ראוי כי יהושע היה יכול לומר זכור את אשר נתחייבתם לצאת חמושים לפני ישראל ולא יאמר אשר צוה משה אך באומרו כך הי' נראה כאומר אני איני מצוה לכם כ"א משה עבד ה' גדול ממני ועשי מצותו ע"כ השיבו ואמרו אל יעלה בדעתך שעל היות מצות משה נעשה ולא אם היתה מצותך כי דע איפה כי הראוי לאמר הוא **כל אשר צויתנו נעשה** אפי' לא היה ציווי משה ויוכיח סופנו כי מעתה **ואל כל אשר תשלחנו נלך** ואפשר בזה כי הזכיר שם יהושע בלתי מיותר כי שעור הכתוב הוא **ויענו את יהושע לאמר** כי את יהושע גם שאינו מגדר משה יאות לאמר בכל אשר צויתנו והוא ע"ד הקודם כי ככל אשר שמענו אל משה וכו' אך בזאת שנראה שה' עמך כאשר היה עם משה ולא דרך בחירה כ"א כאשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך יומת ובזה כל העם ישמעו וייראו ועל הדבר אשר סיימנו לאמר יומת אנו אומרים רק חזק ואמץ והוא כי פחדו פן יקרנו כשאול שעל אשר אמרו מהעם מה יושיענו זה והיו חפצים להמיתם ואמר שאיל לא יומת היום איש בישראל והאשימוהו רז"ל כי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ואדרבא עשה שלא כראוי כי כך צריך לשתהיה אימתו על העם ולהשמר מזה אמרו אשר ימרה כו' יומת רק בזה חזק ואמץ אל ירך לבבך לבלתי המיתו כי אם חזק ואמץ למען ייראוך:

פרק ב

פסוק א

וישלח יהושע וכו'. הנה על יהושע יפלא מה היה עם לבבו לשלוח אנשים מרגלים אחרי ראותו אשר קרה לכל ישראל עמו ית' על זאת כי הוא הראות קוטן אמנה חלילה וטוב טוב היה לבטוח בה' ולצאת חלוצים למלחמה לפני ה' מבלי פנות אל שלוח מרגלים:
והנה על הקושי הלז על דבר יהושע אחשבה כי ה' דבר בקדשו התנצלות אלו במקראי קדש סיפור המאורע באומרו **וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים** כו' והיא בשום לב אל מאמרי הכתובים. א' למה זה הודיענו ששלחם מן השטים. ב' אומרו חרש לאמר כי הם שני הפכים בשני תיבות ומה זו שתיקה ומה זו אמירה. ג' כי כל לאמר הוא לאמר לאחרים מה שלא יצדק שם כלל. ד' אומרו **ראי את הארץ ואת יריחו** כי הלא בכלל הארץ היא יריחו ולא עוד אלא שהיה לו להפך השיטה את יריחו ואת הארץ. ה' כי המה לא עשו כן כי לא תרו את הארץ רק את יריחו לבדה. ו' אומרו ויאמר למלך יריחו לאמר כי לא יצדק בזה לאמר לאחרים. ז' באומרו וישלח מלך יריחו אל רחב וכו' כי מי הגיד למלך כי הלכו בית רחב כי לא נאמר רק באו הנה הלילה ואפשר הי' בבית אחר ולמה לא שלח כמסתפק רק כאילו הי' ברי לו כי שם היו. ח' הכפל שאחר אומרו הבאים אליך אמר אשר באו לביתיך ולמה הודיעם כי לחפור את כל הארץ באו אחרי כי גם אם לא הי' רק לחפור את יריחו לבדה היה קשה. ט' אומרו ותצפנו כי מהראוי יאמר ותצפנם כי זה הכריח לרז"ל לומר כי הא' היה פנחס והנה כמו זר נחשב בצד מה לפי דעתם אומרו אח"כ ותטמנם לשון רבים. י' אומרו כן באו אלו האנשים וכו' כי מלת כן מיותרת:
אמנם הנה יהושע פחד ורגז מעון פעור שעדיין לא הטהרו ממנו כשליחות יהושע עצמו אל בני גד ובני ראובן באמור להם המעט לנו את עון פעור אשר לא הטהרנו ממנו וכו' והנה העון ההוא היה בשטים מקום אשר שם יהושע כי משם נסעו לכבוש את הארץ ועל כן מדאגה מדבר ולהסיר מורך מלב ראשי עם הארץ ולחזק את לבם ממורא עון השטים פן יהי' להם למוקש על כן רצה לנסות את אשר ישים ה' בפי האויבים כאשר עשה גדעון סימן מאשר יתן ה' בפי אויביו עד שמע פתרון חלום האומר אין זה כי אם חרב גדעון בן יואש וכאשר עשה יהונתן בן שאול אשר אמר לנערו אם כה יאמרו עלו אלינו וכו' כי רצה יהושע לשמוע מה בפיהם גם המה וזהו חרש לאמר כלו' כי הם ילכו לא לתור רק אין אומר ואין דברים רק חרש ושתיקה כדי לאמר שכנגדם לתומם כי כי יתנו לב לתומם לשמוע את אשר ישים ה' בפיהם והוא מעין ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר שארז"ל שהוא לשיאמר ה' תשובה שאמר איני זז מכאן עד שתשיב לי תשובה כן יאמר כאן לאמר

שכנגדם אם הוראת מורך לבב המורה כי ה' הסגירם ויאמר השמד אם אין וכן היה כי פתח אמרי יושבי הארץ אשר השמיעם ה' הלא היה מאמר רחב באמור להם ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו ונשמע וימס לבבינו כו' ובדבר הזה התאזרו כח המרגלים וכל ישראל השומעים את בשורתם ובזה יתכן מה שלא הלכו למקומות אחרים כי אם ליריחו וגם שלא סבבו בעיר כדרך האתרים רק בית רחב בלבד. אמנם למה שכל כונתם לא היתה כי אם לשמוע מה בפיהם אם הם רכי לבב ויראים או הם עזי נפש לעומת בני ישראל וע"כ כשומעם נעשת' שליחותם וישובו מתיר הארץ ולא הלכו אנה ואנה אל אח' מערי הארץ זולת יריחו ולמה שאמרו ז"ל כי כלב ופנחס היו ואפשר נרמזו שניהם בשתי תיבות אלו חרש על כלב שהחריש את ישראל כד"א ויהס כלב לאמר לפנחס שהוא כהן משוח מלחמ' שהוא המכריז ואומר שמע ישראל אתם קרבי' היום כו' וזהו לאמר שאומנותי אמירה ובחר ביריחו כי משם תרים את הארי' כולה כי משם ישמעו אם הרך לבב כל יושבי הארץ אם אין והוא כי אמרו רז"ל שרחב היתה מיוחדת לל"א מלכי הארץ ואליה היו מגלים את לבם על כן אמרה וכי נמוגו כל יושבי הארץ שאם לא כן מי הגיד לה את לב כל יושבי הארץ ועל כן מאז שלחם אמר להם **ראו את הארץ ואת יריחו** שטרם ראותם את יריחו והתהלך בה **יראו את הארץ** במה שהיא תגיד להם את לבם ועל כן לא הלכו רק בית רחב.

פסוק ב

ומן הטעם הזה **ויאמר למלך יריחו לאמר** כו' והוא כי המגיד למלך לא ערב אל לבו להלשין אותם בשמה אל המלך כי אהובת המלכים כלם היא וגדולת המעלה ונפלה האימה עליו ומה גם אם יבוקש הדבר ולא ימצא כי גם מלך יריחו יהיה לו לאויב על כן בחר לשון ערומים ואמר דברים שיובן משמען שהם בית רחב ולא יזכירנה וזהו **ויאמר למלך יריחו לאמר** שנ' לו דבר שהוא לאמר המלך מה שיבין ממנו והוא כי אמר **הנה אנשים באו הנה הלילה לחפור את הארץ** כי ממוצא דבר ובן איך יבאו הנה אל מקום פרטי לחפור את כל כללות הארץ אם לא שבאו בית רחב היודעת מאד את לב מלכי הארץ שלם והמלך הבין בדברים וישלח אל רחב עם שלא הזכירוה לפניו ואחרי כן אמר אליך חש המלך פן יובן מזה כו באו אליה כדרך כל הארץ כאומרו הבאים איך כד"א הבה נא אבא אליך על כן חזר ופירש ואמר אשר באו לביתיך כלומר מה שאמרתי הבאים אליך פירושו אשר באו לביתיך ושמא תאמר מאין לי בשורה זו כי באו לביתיך הלא הוא כי ידעתי כי לחפור את כל הארץ באו ואין מקום מיוחד לחפור את כל הארץ פעם א' אם לא אצלך אז השיבה ואמרה כן באו אלי האנשים כו' לו' כז בדרך הזה שפירשת הוא

מה שבאו אלי האנשים שאמרת אשר באו לביתיך ולא כאשר היה מובן מלשונך באמרך הבאים אליך:

פסוק ד

או יאמר בשום לב אל אומרו ותצפנו לשון יחיד כי עשתה בערמה להצפין ולכסות הענין לבל ישיתו לב אל המרגלים אשר היו אז לפניה ע"כ תפסה אותם בידים לפני שלוחי המלך וזהו **ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו** את הענין בזה **ותאמר כן באו אלי** כו' לומר האם שני אנשים בלבד באים לביתי שאדרוש מאין המה הלא כן כאשר באו אותם האנשים **באו אלי האנשים** האלה אשר לפניכם **ולא ידעתי מאין המה** וכאשר **לא ידעתי מאין** באלה כן לא ידעתי גם במרגלים ובמרמה דברה למען החזיק בלבבם כי לא אלה המרגלים כי אדרבא מהם לוקחת ראיה אל המרגלים:

פסוק ה

ויהי השער לסגור כו' ראוי לשים לב איך האמינוה מיד. ועוד אומרו האנשים פעם שנית בכתוב יראה מיותרת. ועוד אומרו **לא ידעתי אנה הלכו** מה צורך לאומרו. אך הנה היא גנבה דעתם בזה ועשתה כנכוות בצער אימת מרגלים פן יכבשו הארץ ותלקה גם היא ואמרה כמתלהמת ודאי כדבריכם כן הוא וזהו כן באו אלי האנשים כי מרגלים הם ואוי לנו כי הלא **ויהי השער לסגור** בהם אשר הוא עת להאסף הביתה ואדרבה אז והאנשים יצאו כלומר ואלו לא היו מרגלים היו יוצאים בכי טוב או לפחות קודם שיחשיך ושמא תאמרו א"כ איפה היה לך להביט איזה דרך הלכו להגיד דבר כיון שהבנת הענין לז"א **לא ידעתי אנה הלכו האנשים** כלומר מה שלא **ידעתי אנה הלכו** שלא יצאתי לראות אנה הולכים הוא למה שהם אנשים ואין ראוי לאשה לצאת אחריהם בחשך פן תחשד וזהו לא ידעתי כו' אך מה שאוכל לגלות לכם הוא כי לא היה פנאי להתרחק לכן רדפו מהר כי תשיגום:

פסוק ו

והיא העלתם הגגה כו' היה די יאמר גגה כלומר לגג כי ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בראשה. ויתכן שהוא גג ידוע של מקום נסתר יותר משאר גגין של שאר בתים ועליות ועל כן נאמר בה"א הידיעה **ותטמנם בפשתי העץ הערוכות לה** שלא עשתה שינוי פן יורגש כי אם שוויין מערכות סדרי הפשתי העץ שיוכלו להיות שם מעומד או מיושב והיה מקום שאין זולתה מבני הבית הולכים שמה וז"א לה:

פסוק ז

והאנשים רדפו כו' הראוי יאמר והשער סגרה ולא סגרו וגם אומרו **אחרי כאשר יצאו** הוא לשון בלתי מובן כי הראוי יאמר סגרו אחרי צאת הרודפים. וכן אומרו והיא עלתה עליהם הראוי יאמר אליהם. אך יהיה כי הנה אחר אומר שירדפו אחריהם ראה והנה יראה כי עשו פתיות גדולה כי למה לא חששו אולי המרגלים תוך הבית והיא עשתה בערמה למהר לשלחם מעליה טרם יחפשו בבית על כן אמרה רדפו מהר כדי שבין כך ובין כך יבריחם מהבית ולא יורגש שהיו אתה פן יענישוה על הטמינה מרגלים כמשפט המלכים על כן בא הכתוב ואמר כי גם אלה חששו על הדבר ואמרו בלבם אם נתעכב לחפש אולי יצאו ובין כך ובין כך יתרחקו ולא נשיגם אחרי כן ואם אמרנו נרדוף אחריהם מיד אולי הם בבית ובין כך ובין כך תבריחם על כן והאנשים רדפו כו' ועל החששה אולי נשארו בבית ע"כ אמר כי האנשים הרודפים הנזכר הדלת סגרו אחרי כלומר לא כדרך הדלתות שנסגרו בלילה מבפני' כ"א מבחוץ שמו מנעול לבל יוכלו לברוח בעוד שהם רודפים והיה בכונה שאם לא ימצאום בחוץ ישובו לחפש בבית כי סגור הוא מבחוץ ולא יוכלו לפתוח ולברוח וזהו סגרו אחרי כלומר אחריהם ולא מבפנים כמנהג וזהו עשו מיד **כאשר יצאו הרודפים אחריהם** מפחד פן בעוד שהם רודפים יברחו דרך שער החצר וזה יוכרח שאם לא כן למה ותורידם בחבל בעד החלון ולא הוציא' דרך פתח השער כי אין ספק כי אחר שביתה בקיר החומה שודאי הי' לה שער בקיר החימה עצמ' לצאת חוצה במקום שיוצא היורד דרך החלון אך למה שהשער היה סגור הוצרכה להוציאם דרך חלון עם היות גבוה שלא חששו הרודפים שתורידם בחבל כי דרך סולם לא היה אפשר לגובהו ובראיתה כי אם תעכבם עד אור הבקר יבאו לראות כי על כן הדלת סגרו כמדובר ע"כ אמרה צריך על כל פנים להבריחם בעוד לילה וגם ראתה כי עת רצון הוא כעת לבקש על נפשה ונפשות בית אביה ע"כ מיהרה לדבר מיד דבריה ולשלחם מהר בעוד לילה על כן והמה טרם ישכבון והיא עלתה עליה' והוא כי אמרה אם אשים מילי בסולם שאני עולה בו אל הגג אשר הם שם הלא כאשר ישמעו הם כך ישמעו בני הבית שממנו ולמטה כי כשיעור עלות קילי ממני אליהם תרד גם כן ממני אל אשר המה למטה בבית ואם אעלה אצלם אינו דרך ארץ וגם ישמע למטה קולי בצד מה על כן מה עשתה עלתה על גג חדר אשר הוא למעלה מהגג אשר הם בו וזהו עלתה עליהם על הגג באופן שימתיקו סוד ולא ישמע כאשר למטה בבית וכהתימם לדבר מיד הורידם בחבל בעד החלון כמדובר:

פסוק ט

ותאמר אל האנשים כו' ראוי לשים לב אם מה שידעה שנתן ה' להם את הארץ הוא על שנפלה אימתם על הארץ על ששמעו אשר הוביש ה' את מי ים סוף א"כ הוי ליה למימר **כי נפלה אומתכם** בלא וי"ו שתהיה נתינת טעם אל הידיעה ולא כבא להוסיף על האמור. אך יאמר בהזכיר מאז"ל במדרש רבה כי בצאת ישראל ממצרים **נמוגו כל יושבי** כנען באומרם עתה יבאו עלינו ומה עשו כרתו כל עץ מאכל לשלא יתהנו ישראל מאשר נטעי הם ועל כן מה' יצא הדבר יהי' עונשם להתעכב במדבר ארבעים שנה למען עוד יטעו כרמים ואלנות ויגדלו ויהנו מהם ישראל נראה מדבריהם כי לא חסרה מהכנעניים ידיעת הוריש ישראל את ארצם. ונבא אל הענין אמרה אל תחשבו כי מאשר **נפלה אימתכם עלינו** אני שופטת בדעתי שנתן ה' **לכם את הארץ כי** לא כן הוא כ"א שקודם זה **ידעתי כי נתן** ה' כי נחשבנו כבהמה לפניכם שנא' בה ומיראכם וחתכם יהיה על כל חית השדה והוא מאמר התורה באומרה כי לחמנו הם שהוא כמבואר אצלנו שבבהמה שהיא לחם לאדם ומושל בה כן היו גם המה וזהו **וכי נפלה אימתכם עלינו** ועוד מדרגה שנית והיא וכי נמוגו כו'.

פסוק י

ומה שנפלה אימתכם עלינו הוא **כי שמענו את אשר הוביש** ה' כו' כי אמרנו מי שהכניע את שרו של ים מפני ישר' גם יכניע שר מלכי כנען ויתקיים בהם ויגרש מפניך אויב הוא השר ואח"כ ויאמר השמד את עמו כי בהסיר צלם יותש כחם אך מה שאמרתי והם נמוגו כו' שנמסי' ומתמוגגי' הוא כ"א לא היה רק שיפקוד ה' על צבא המרום הוא השר ואח"כ ועל מלכי האדמ' כו' אפשר שישארו מהעם רבים וכל א' ישוב אל לבו אולי יהיה הוא מהנותרי' ולא היינו נמוגים. אמנם מה שגם נמוגו כו' הוא על מה שאחרי כן שמענו אשר עשית' **לשני מלכי האמורי** וכו' **אשר החרמתם אותם** שהו' שלא השארתם שריד כך לא תחיו כל נשמה וע"כ מעתה הם נמוגים וחזר ואמר ונשמע אחרי אומרו כי שמענו כו' וגם כי למעלה לא ייחס הדבר אל לב ורוח כאשר בפסוק זה יהיה כי הנה ג' בחינות יש באדם א' כללות אברי הגוף משוללים השכלה. שנית הלב שהוא נחמד להשכיל למעלה הימנו הריח המחיה את כלם והשכלתה למעלה מהלב. ונבא אל הענין והוא כי דרך המל' הקדו' שלא יטפל בגשמיי' כ"א שיכניע את השר למעלה ואח"כ בהעדר עוזר יפול עזור כי יותש כחו אמר' הנה לקו שלשת חלקי האדם כללות האיברים כי הנה נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם ועוד מעט אחר שונשמע כל האמור נתוסף כי לא בלבד נכנע הגוף כ"א גם וימס לבבינו שלא מצא מקים להשכיל שום תיקון ועדיין היה אפשר כי רוח

איש יכלכל מחלהו של הגוף לקום להחזיק את הלב מאשר הוא נמס לז"א שרוח נמוכה ולא קמה באיש להחזיק ולרפא שברם וזהו ולא קמה עוד רוח באיש והנפקותא אשר אני מוציאה מהתפעלות הלז המשולש בכל חלקי האד' הלא הוא כי לא בלבד על השמים כבודו ית' למשול בשר לפקוד על צבא המרו' ויניח הכנעת העם אל שכנגד אשר נפל שרו להפילו כ"א שגם ה' יתבר' הוא המפיל גם את העם בארץ אחרי הפילו את שרו וזהו אומרו כי ה' אלקיכם הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת כי מאשר התפעלו כל כך יושבי הארץ אני גוזרת כי אלקיכם פועל בשמים על השר ובארץ על העם כאחת הפך אשר יומרוהו למזמה באומ' כי על השמים כבודו:

פסוק יב

ועתה כו' ראוי לשים לב אל אומרו לי שהי' מלה מיותרת. ב' שהראוי יאמר ועתה שעשיתי עמכ' חסד השבעו לי ולא יאמר עשיית החסד אחר אומרו השבעו לי. ג' אומרו והצלתם וכו' אחר אומר והחייתם את אבי כו'. ד' למה קיצרו פה ולא אמרו רק נפשינו תחתיכם למות ולא אמרו כמאמר' אחרי כן את אבי' ואת אמך וכו' תאספי אליך הביתה והיה כו'. ה' אומרו פה לשון רבים אם לא תגידו ולהלן הוא אומר ואם תגידי כו'. ו' אומרו והיה בתת ה' כו' ועשינו כו' מי לא ידע כי אז יהיה החסד ואמת. ז' למה לא אמר' להם כדבריכ' כן הוא אחר דבריהם אלה כאשר אמרה אחר דבריהם האחרונים. ח' אומרו בחבל בפת"ח הבי"ת וכן החלון בפת"ח הה"א שמור' כל חבל וחלון ידועי' ולמה יודיענו כי בחומה הוא יושבח. ט' למה חזרו האנשים לדבר על ענין השבועה הרי השיבו למעלה. י' אומרו נקיי' אנחנו משבועתך במה היו נקיי' והראוי יאמר זה אחר אומרו אם תגידי את דברינו זה אך להיות זה פתח דבריהם שיירי' שגם אם לא יגידו הם נקיים הלא כמו זר נחשב. י"א או' משבועתך הזה שיור' שממעט שבועה אחרת ואיננה וגם הנ"ל הזאת כי נקבה היא. י"ב אומרו תאספי אליך כי מלת אליך מיותרת. י"ג למה חוזר להזכיר שאם תגיד יהיו נקיים אחר שנאמר למעלה. י"ד אומרו אשר השבעתנו שהוא מיותר. אמנם הנה היו שני דברים א' הצלת האשה. ב' גם הצלת משפחתה. והנה היא ידעה כי מיתה כרוב' ככלם כי מצות המלך הקדוש הוא עליהם לא תחיה כל נשמה. ונבא אל הענין אמר' הנה על עצמי מחוייבים אתם ואינו מתייחס לחסד כי ע"כ קדמתי להחיות אתכם ושמתי נפשי בכפי וזהו **השבעו נא לי** שהוא לי לעצמי בה' לקיי' החיוב אך מה שתעשו **עם בית אבי** הוא חסד וראוי לכם לעשותו מדה כנגד מדה כי כאשר **עשיתי עמכם חסד** היה טרם הטיבכם עמי שלא הייתי מחוייב' לכם כך בית אבי עם שאינכם חייבי' להם תעשו עמהם וזהו **כי עשיתי עמכם חסד** ועשית' **גם אתם עם בית אבי חסד**. ועוד שני'

תעשו שתתנו **לי אות אמת** שיהיה **לי אות אמת** שיהיה לי לסימן פן זולתכם ישלח יד בנו והוא כענין חוט השני ודומה לו וזהו **ונתתם לי אות אמת**.

פסוק יג

והחסד הוא כי **והחייתם את אבי** כו' ואל יקש' בעיניכם הטיבכם עמהם נגד מצות ה' כי הלא זכות הוא מצד א' והוא כי לא נשאר בגויי הארץ כ"א שנהי' גרי צדק ונפשות אתם עושי' כאברהם כד"א ואת הנפש אשר עשו בחרן וזהו והצלתם וכו' כי לא בלבד תהחיו את גויותינו כאשר אמרתי **והחייתם את אבי** כו' כי אם גם את הנפשות אתם מחיי' וזהו **והצלתם את נפשותינו ממית** מש"כ אם היינו נשארים באמונתנו שגם במות הגוף תמות גם הנפש וז"א למעלה והחייתם סתם ואח"כ נאמר נפשותינו.

פסוק יד

והנה הם בשמעם ועודם בקרב בית' חששו פן כל כונת' הית' למען יודו כי מרגלים הם ולחפור את כל הארץ באו כי אין ראיה גדולה מהשבוע' הזאת שנשבעת להחיותם בכיבש' את הארץ וכל ישע' וכל חפץ להגי' דבר ולמוסר' למלכות ע"כ מיראתם השיבו ואמרו על ספק זה **נפשינו תחתיכם למות אם לא תגידו** לומר יראי' אנו כן דעתכם הוא להגיד למלך דברינו זה שהיא הוראה כי מרגלים אנחנו דעו כי מה שנפשנו תחתכם למות כלומר תחת היותכם מתים כמצות אלהינו לא תחיה כל נשמה אנו תחתיכם אם תמותו אך הוא **אם לא תגידו** כלומר שאם תגידו לא נכנס תחתיכ' כ"א שודאי אתם תמותו ולא אנחנו שלא יוכלו לנו כי ה' אלהינו יצילנו ואם לבבכם שלם ולא להגיד כונתם על זה אנו אומרים והי' בתת ה' לנו וכו' ועשינו כו' וע"פ דרכן כונו לומר הלא אמרת ועשיתם גם אתם כו' שיור' שהשבוע' תהי' שיעשו בעצמ' ואין האד' בטוח בחייו כמ"ש ז"ל כי ע"כ המלאכים אמרו לאברהם שוב אשוב אליך כעת חיה כי אין מות בהם אך הנביא לא אמר אלא כעת חיה את חובקת בן ולא אמר אשיב ועד"ז אמרו האנשי' האלה הלא אמרת ועשית' שהוא בעצמנו ומי יודע אם נחי' לעשות אותו ע"כ אנו אומרים והי' בתת ה' **לנו את הארץ** שהוא לנו ממש שנחי' ולא נמו' אז ועשינו אנחנו **עמך חסד ואמת**.

פסוק טו

ואז בראותה כי נסתפקו בה אם להוציא מלבם דבר למטן יודו כי לחפור את כל הארץ באו להודיע למלכו' אם אין על כן אמר' אני אסיר הספק הזה והמורא מלבם ואח"כ נשלים הענין ועל כן הוציאם מיד החוצה במקום בטוח ותורידם בחבל כו' כי אז אין פחד שתמסרם כי אינם בבית' כי אם חוץ לחומ' ולהורות להם כי שבה אל ה' מזנות' ומעתה בחבל ובחלון הידועי' שמשם היו עולו' ויורדי' לה מאהביה בהם תעש' מצו'

להציל נפשות צדיקים וזהו אומר' בחבל ובחלון בפת"ח כלו' הידועים לה וש"ת הלא אשר אתה בבית יראו וירוצו ויגידו דבר אל המלך או אל שר הצבא ויבאו ויתפשום חיים לז"א ותורידם כלומר היא ולא אחר וגם ראיית אחרי' לא היה שם כי בית' המיוחדת לה **בקיר החומה ובחומה היא יושבת** ואין אחר אתה ואז בהיות' לבד' אתם דברה להם ההרה לכו כו' כי כל ישעי וכל חפץ להסתיר דבר כמדובר ואז בראותם כי לבה שלם אז דברו ואמרו כל הענין בשלימות והנה ארז"ל שאמר' להקב"ה בשלש' דברים חטאתי בחבל וחלון וחומה בשלשתן מחול לי כו' יתכן לפי דרכן יאמר ותורידם בחבל כלומר הידוע בעד החלון הידוע והטעם מפני כי בית' **בקיר החומה ובחומה היא יושבת** תמיד לעשות מלאכתה והתחילו ואמרו נקיים אנחנו כו' לומר הלא כללת בשבועתך ב' דברי' א' דרך חיוב שהיא להחיותך והב' דרך חסד להחיות משפחתך והנה מזאת השני' נקיים אנחנו משבועתך הזה כי אין לנו חיוב בדבר רק לך לבדך כי קנית חייך במה שעשית אך לא משפחתך ולא אמרו הזאת כ"א הזה יתכן שרמזו על כי פסי' שכלל בו חיי משפחתה שהוא והחייתם את אבי כי יש בו י"ז תיבו' כמנין הזה וע"כ יהושע שכתב ספרו רמז הדבר במלת הזה והם גם הם לא יבצר מהם כוונה זו ועל כן לא אמרו הזאת ועוד יתכן לזה כי הלא בחינת הצלתם אינו מסוג הצלת משפחת' כי זה חיוב וזה חסד כמדובר ועל כן לרמוז על חסד שהוא זכר אמרו הזה ואף על פי כן ינצלו אגבך כי זכותך תעמוד להם אך הוא בהיותם נאספי' אתך כי לא בלבד יועיל טובך לך כ"א גם לאשר אתך אך בהפרדם ממך דמם בראשם וזהו תאספי אליך כו' וכל זה הוא אם את לא תגידי כ"א תגידי כו' גם את לא תנצלי וזהו ואם תגידי כו' נקיים אנחנו כו' משבועתך סתם ולא אמרו הזה שהוא לומר כי גם היא לא תנצל על, אשר הטיבה עמהם ועל האות אמת ששאלה היה ענין תקות חוט השני לסימן לכל ישראל שלא יגענו בבית אשר היה בה ואת הכל פירשו אחרי צאתם מקרב ביתה חוצה במקום בטיח כמדובר:

פסוק כב

וילכו ויבאו ההרה וכו' הנה מלת ויבאו מיותרת והפך ההבנה. אך היה כי בעלותם ההרה עברו מההר והלאה לבקר אם יש אורבי' וכראות' כי אין איש שבו ובאו מהמקו' שעברו אל ההר באומר' כי בטוחים הם שם וזהו **וילכו ויבואו ההרה וישבו שם** וז"א וישובו שני האנשים וירדו מההר כי לא יצדק אומר וישובו במקום שלא הלכו כבר פעם ראשונ' אך הוא כי מעט לכתם ההרה עברה מנהו והלאה ובאו אל ההר ואחר ג' הימים חזרו לרדת מההר והלאה ללכת לדרכם וזהו וישובו שני האנשים וירדו מההר ועוד ספר הכתוב כי הפליא לעשות הוא ית' עמהם כי בשובם לא פגעו איש מיושבי הארץ פן יראו כי זרים

המה ויאמרו אליהם מרגלים אתם וז"א וישובו שני האנשים וירדו מההר כי מי לא ידע שעל שני האנשים ידבר אך הוא כי שבו שניהם לבדם בדרך וירדו מההר ויעברו ויבאו אל יהושע וכל זה שני האנשים לבדם ולא זר אתם:

פסוק כד

ויאמרו כו' הנה אומר וגם נמוגו יראה ענין מהופך כי מה שהכירו כי נתן ה' להם את הארץ הלא היה מאשר ראו כי **נמוגו כל יושבי הארץ** מפניהם כי על כן אמרו אין זה כי אם שחתת אלקים נפלה עליהם מעתה. ועוד כי **אומר אל יהושע** הוא מיותר כי הרי נאמר כי אתו היו מדברים. אך הנה כתבנו למעלה כי לא לראות אם יוכלו להם הי' שליחות המרגלים האלו כי הלא זה היה עון הראשונים אך על הנחת כי כבר ארץ נתנה ביד ישראל הלכו כ"א שלמען חזק לב בני ישראל שלחם יהושע למען נוסף על האמונה יחזק לבם בראות איך **נמוגו כל יושבי הארץ** מפניהם וזאת תהיה כונת הכתוב הזה שאח' ספרם כל המאורע המורה כי ה' אתם כאשר ספרה להם רחב שנמוגו **כל יושבי הארץ** אמרו הלא יחשדנו שומע באמור כי לולי שמענו חתת ה' שעל אויבינו לא היינו מאמינים כי תנתן לנו הארץ והלא תחלת דבר ה' ביהושע היה לאמר כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם נתתיו ע"כ התחכמו ויאמרו האמת הוא מבלי שום הוכחה מאשר ראינו היא הקדמה מונחת כי נתן ה' **בידינו את כל הארץ** וכדבר נוסף על האמנת האמת הוא כי **גם נמוגו כל יושבי הארץ** כו' ולא שמע שנמוגו היא הראי' וז"א נתן כו' וגם כו' וע"כ נאמר **ויאמרו אל יהושע** כלו' כי להיות מאמר' אל יהושע התנבא בשם ה' כי נתן ה' בידם את הארץ הוצרכו לו' כי אמת הוא כי נתן ה' בידם את הארץ מבלי הוכחה מאשר ראו שמה אלא שדבר נוסף הוא כי וגם נמוגו וכו':

פרק ג

פסוק א

וישכם יהושע כו' יאמר כי הנה ישראל שמו מגמת פניהם אל יהושע בשומע' כי הוא יעבור והוא ינחיל ע"כ לא נסעו עד נסע הוא ואחריו יצאו כנגררים ונמשכים אחריו באומרם כי יברך ה' אותם לרגלו וזהו **וישכם יהושע בבקר** ואחריו **ויסעו מהשטים ויבאו עד הירדן** כו' וזהו שלא נאמר וישכימו בבקר כי אם וישכם יהושע ואחר כך אומר ויסעו כו' וילינו שם לינה א' אז בראות יהושע כן חלק כבוד לה' ולא רצה ישימו מגמת פניהם אחריו כי אם אחרי ארון ה' אשר שם האלקים ואחרי ה' ילכו ואחריו ימשכו וזהו ויהי מקצה שלשת ימים ששלמו ביום ההוא כנודע מרז"ל העביר שוטרים במחנה לאמר

כראותכם את ארון ברית ה' אלקיכם כו'. אז ואתם תסעו ממקומכם והלכתם אחריו באופן תהיה מגמתכם אל ארון ה' ואחריו תמשכו ולא אחרי כי אני ואתם נגררים אחריו אך רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה ולא אלפים שלמים ארז"ל שלא יהיה תחום שבת שלם אם ילך איש להתפלל בשבת אך לא סמוך בעצם כי אל תקרבו אליו פן יקרם כעוזא כי נורא הוא והטעם שאמרתי שתסעו אחריו שיהיה לכם כמורה מקום הוא למען אשר תדעו את הדרך אשר תלכו בה כי בבואכ' הלא תראו דרכי' רבים יש דרך אל עיר א' ויש אל זולתה ומי יגיד לכם באיזה דרך תלכו שייטב לכם לכבוש אותה תחלה שתהיה נוחה ליכבש לכתכם אחר ארון הברית אשר שם האלקי' כי הוא יורה אתכם הדרך אשר תלכו בה ומה שאתם צריכי' עתה מור' הדרך הוא כי הנה זה ימים שאין אתכם עמוד הענן המנח' אתכם הדרך לפניכם מיישיר ומנהיג אותה לכם כד"א בעמוד ענן לנחותם הדרך כאשר כתבנו במקומו כי לנחותם בדרך לא נאמר כי אם הדרך כי הדרך עצמה היה מנחה ועושה ומיכיר להם והולכים בדרך העשוי' ע"י עמוד הענן וזה יאמר צריכים אתם לימשך אחר הארון כי לא עברתם בדרך הידועה שהיה לכם על ידי עמוד הענן כי איננו מתמול שלשום:

פסוק ה

ויאמר יהושע אל העם כו' הנה פסוק זה יראה נכנס בין הדבקים כי הראוי היה לסמוך אל הפסוק הקודם מקרא שאחר זה **ויאמר יהושע אל** הכהנים שאו את ארון הברית שהוא ענין הכתובים הקודמים. ועוד אומרו היום הזה אחל גדלך בעיני כל ישראל מה הוא הגדולה הזאת אם היא שיכרתו מי הירדן מלפניו הלא עיקר הדבר היה הארון כי מלפניו נקרע הירדן כמקרא שכתוב לפניו ואמרתם להם אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית ה'. ועוד שהנה יהושע אמר לישראל בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם והורש יוריש מפניכם את הכנעני וכו' הנה ארון הברית כו' יראה כי קריעת הירדן היתה לחזק לב ישראל בבטחון הנצוח ואיך יאמר הוא ית' שהוא להגדיל את יהושע בעיניהם וע"פ דרכנו נשית לב איך מתקשר אל הקודם ענין אומרו אחל גדלך ועוד אומרו ועתה תצוה ולא אמר צו את הכהנים כו'. ועוד אומר גשו הנה מה ענין הגשה זו. ועוד אומרו ויאמר יהושע בזאת כו' כי אחר שהגיש' לדבר להם יאמר. מה שדבר שהוא בזאת תדעון כו' ולמה נאמר ויאמר יהושע בזאת כו' כאלו היא אמירה אחרת. ועוד אומרו ועתה קחו לכם שנים עשר איש כו' מה ענין י"ב איש הללו פה שאם לקחת הי"ב אבנים א"א כי מלבד שאינו מזכירם כלל גם לא יתכן כי עדיין לא נצטווה בדבר ולא ידעו ולא עוד אלא שמפסיק בין ענין כריתת מי הירדן בצווי זה שאין לו בו שייכות כלל:

אמנם הנה אחרי אומרו כי רצה הקדוש ברוך הוא יהיה ארון הברית אדון כל הארץ מורה להם את הדרך ילכו בה הלא יהיה כמו זר נחשב לישראל באומר' הלא עדיין כמעט לא הטהרנו מעון השטים ואיזה הדר' יחשיבנו יתברך לשלח ארון בריתו לנחותנו הדרך על כן סמך ואמר אל יקל ערככם בעיניכם כי הלא הכינו מעט עצמכם והתקדשו כי הנה מחר יעשה ה' בהיותו בקרבכם נפלאות ואין ספק דלא עביד הקב"ה ניסי לשקרי.

פסוק ו

ועל ידי הכנות ישראל צוה את הכהנים יעשו שני דברים א' ישאו הם את הארון ולא לוים כי ע"י חסד יכרת הירדן. שנית שלא יהיה כאשר בתחילה שהיה הארון יוצא אחר ב' הדגלים כי אם לפני כל העם ועל הא' אמר שאו אח הארון כו' ועל השנית אמר **ועברו לפני העם**:

או שיעור הענין כי בראות יהושע שהיו העם מרבי' בכבודו כי בלכתם מן השטים אל הירדן השכים יהושע בבקר ואחריו נסעו העם כענין עמוד הענן ההולך לפני מחנה ישראל והמה נמשכים אחריו אז הוא חלק כבוד לה' ויאמר אליהם כי אחרי ארון הברית ה' ילכו ושיהיה דרך כבוד כי אך רחוק יהיה כו' וגם חלק כבוד לישראל בל יעלה על רוחם כי כל מה שארון ה' עושה הוא בזכות יהושע. ע"כ אמר לישראל התקדשו כי מחר יעשה ה' למה שהוא שרוי בקרבכם נפלאות.

פסוק ז

אז אמר לו הוא יתברך אתה עשית לי ולישראל חטיבה א' שלא רצית לקחת גדולה לעצמך כי אם נתת הגדולה לארון אשר שם האלקים ולבני חייך שהיו' **אחל גדלך בעיני כל ישראל** כו' והוא כי הנה בפסוק השלישי לזה האו' ויאמ' יהושע אל בני ישראל גושו הנה ארז"ל שהקהיל את ישראל כלם בין בדי הארון על דרך שהקהילו משה ואהרן את כל ישראל אל פני הסלע תוך ד' אמות בזכות' ויתכן לפי זה היות גשו הנה חסר וי"ו שעולי' שתי התיבו' במספר קטן כ"ז ועם כללות התיב' כ"ח כמספר בין בדי הארון גם הם במספר קטן ובזה יתכן כי זה מאמרו יתב' אתה הקטנת עצמך על כבודי לכן היום אחל גדלך ותהיה ההגדלה נראית **בעיני כל ישראל** כאחד ואין זה קריעת הירדן כי הלא לא יראוהו כל ישראל כאחת כי אם בתחלה הקרובי' אל הירדן ואחרי כן הבאי' אחריה' קו לקו עד התקרב כל מחנה ישראל שהם י"ב מיל אך אין זה כי אם שיחזיק אותם שיעור קטן באופן שיחד עיני ישראל יראו כי בשיעור קטן המה ויראו כאח' שכאשר היה עם משה שהקהילם אל פני הסלע תוך ד אמות והחזיק קומצו ח' קומצים כך אתה בין בדי הארון תוך אמה וחצי רוחב באופן יראו עיניהם כאחד כי כאשר היה עם משה כו' וזהו

אחל גדלך בעיני כל ישראל אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אהי' עמך וזהו לשון רז"ל גשו הנה צמצמן בין בדי הארון יורה כי זכותו עשה הדבר.

פסוק ח

וש"ת הלא כריתת הירדן שהוא מעין אשר עשה משה בים סוף אינה נעשית ע"י אל תחוש כי הלא גם זה יראו שהוא על ידך כאשר במשה והוא כי כאשר במשה נאמר לו דבר אל בני ישראל ויסעו שהוא כמבואר אצלנו שהוא דבר אל בני ישראל ויסעו תוך הים לקדש שמי לבטוח בי שאקרע להם הים ובזכות זה אתה הרם את מטך ובקעהו כך ואתה כמשה הנזכר תצוה לעיני כל ישראל שבין בדי הארון **תצוה את הכהנים** שלא ימתינו מליכנס בירדן עד יבקע כ"א בבאכם כו' בירדן תעמודו תוך הים בהאמנ' שיבקע אחר כך ובראותם אחר כך כן יכירו כי זכותך סייע אחר כך כאשר במשה בים סוף וכן עשה יהושע שצמצמן בין בדי הארון וזהו גשו הנה ושמעו כלומר באופן תשמעו כולכם יחד ואין זה כ"א שהיו בשעור שכלם ישמעו לקוטן שעור המקום וזהו גשו הנה כו' כמדובר ומענותנות יהושע ייחס הדבר אל ישראל ואמר בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם כי ע"כ פחות מד' אמות החזיק את כולכם ובכן דעו כי והורש יוריש כלומר הורש את שרי האומות האלה ויוריש אומותם וזהו והורש יוריש ועל הטילו את בכל א' ואמר את הכנעני ואת החתי כו' שכל את שבכל אחד מרבה את שרו שבמרום וגם בזה מענותנותו לא רצה לייחס הדבר אליו כ"א לישראל כלומר היתכן כי גופי' גשמיי' יחזיק ס' רבוא מהם אמה וחצי אך אין זה כ"א שאל שהוא חי שענינו משולל גשמות בקרב גויותכם ועל ידי כן מקנ' בכם איכות רוחני שיהיה המקום משועבד לכם ולא אתם אליו ומזה תדעו כי הורש כו' כמדובר.

פסוק יא

ומה שהית' הורא' זו בין בדי הארון הוא על כי **הנה ארון הברית אדון כל הארץ** כלומר דעו כי לא בלבד הארון הוא העובר כ"א **אדון כל הארץ עובר לפניכם בירדן**.

או יאמר אל יעלה על רוחכם שלהיותו בקרבכם אינו לפניכם בארון כי אין מעצר לפניו יתברך מלהיות בכל מקים כי הנה ארון ה' כו' עובר לפניכם גם יכוין אל תתמהו מהיותו יתברך עובר לפניכם על הארץ כי הלא הוא **אדון כל הארץ** כי אינו כמלאך שאין הארץ משועבדת אליו שעל כן מתלבש בבואו אל העולם מלבוש גשם דק ונראה כאחד האדם אך הוא יתברך הארץ משועבדת אליו ולא ישתנ' חלילה וזהו **אדון כל הארץ עובר לפניכם בירדן** הזה והוא ענין הנה מקום אתי כי הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו ודעתו הוא לומר והיה כנוח כפות רגלי כו' והקדי' ואמר ועתה קחו לכם שנים עשר איש

כו' והוא כי כריתת מי הירדן כנוח כפות רגלי הכהנים לא יראוהו עיני כל שבטי ישראל כי הלא מחנה ישראל שנים עשר על שנים עשר מיל והנמצאים לפני הארון המה יראו והשאר יהיו מתקרבים ורואים באופן שאשר הם אחרונים יעבור זמן עד. ראותם הדבר ולא ידעו שנמשך מנוח כפות רגלי הכהנים במי' מיד על כן צוה קחת שנים עשר איש אחד לכל שבט שיראו ויגידו כל איש לשבטו וז"א לשבט ולא משבט כאשר בהקמת האבנים שנאמר איש א' משבט אך למה שהאנשים האלה נקחו להגיד איש לשבטו נאמר לשבט ויתכן שעל כן חסרה אות מ"ם משנים עשר ונכתב שני עשר להיות ששני עשר עולה במספר קטן עשרים ואחד כמו להגידם עם התיבה כי זאת היתה הכוונה כמדובר:

פסוק יד

ויהי בנסוע העם כו' הראוי יאמר ויסעו העם כו' ולא יאמר מאהליהם כי ידוע הוא אך הורה גודל חשק העם בהאמנת' כי לא הסתפקו חלילה אם יעברו הירדן ברגליהם כי אם שמאז נסעו מאהליה' הי' **לעבור את הירדן** וגם לא המתינו שיקדים הארון תחלה כאלפים אמה במדה כ"א וארון האלקים לפני העם שהוא ע"ד פירש"י ז"ל סמוך למיתתו לפני מותו.

פסוק טו

וכן מיהר האלקים לעשותו כי לא הוצרכו הכהנים ליכנס תוך הירדן כ"א מגדותיו וחוצה וזהו **וכבוא נושאי הארון עד הירדן** ולא בו ממש מיד נטבלו רגליהם בקצה המים המתפשטי' **על כל גדותיו** חוץ משפתו הטבעית ומפרש איך נטבלו אם לא באו אל הירדן הלא הוא כי **הירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר**.

פסוק טז

ומיד ויעמדו המים היורדין במקומם ואחרי כל הימים הבאי' עד מקום שעמדו מה שהיה להם להיות זוחלין היו עולים למעלה ונעשים נד וזהו קמו נד אח' ואמר כי המקום שעמדו לא הי' סמוך לארון כ"א הרחק ממנו מאד יותר משיעו' שמאד' **העיר אשר מצד צרתן** ונרא' מרז"ל שהיו י"ב מיל ואפשר שהוא כדי שיחזיק המקום למחנה ישראל אם יעברו משם ואם דרך שם הוא נגד יריחו יהיה ביאו' הכתוב שמה שהיה הריחוק הנז' כדי שיעברו משם ישראל נגד יריחו שהוא המקו' שהיה חפץ ה' לכבוש תחלה ואם נגד יריחו הוא מן הארון ולמטה יהיה שיעור הכתוב לומר הנה היה הרחק כו' באופן שמה שלא עברו משם בני ישראל לא היה אלא שהעם **עברו נגד יריחו** כלומר אך אם לא על בחינ' זו שרצו לכבוש יריחו תחלה יכולי' היו לעבור מן הארץ ולמעל' ולענין ייתור אומר נכרתו אחר אומרו תמו וגם שהיה לו להפך ולומר נכרתו תמו יהי' כי יש מים זוחלין

ויורדין ואותם תמו ועדיין בקרקע הירדן יש בקעים ומקומו נמוכי' שישאר בהם עכבת מי' כי אין הקרק' שוה אמר כי גם נכרתו לגמרי עד בלתי השאר לחות וזהו נכרתו נמצאו כי ויעמדו הכהנים וכו' בחרב' ממש בתוך הירדן כי לא נשאר לחלוחית והיו בישיבת' בעמידתם שם הכנה לשלא ייראו ישראל פן ישוב נד המים עליה' וישטפום על כן עמדו שם שכל עוד שהיה הארון שם היו בטוחי' וזהו ויעמדו כו' הכן כלומר עמדו שתהיה הכנה לישראל שע"י כך וכל ישראל עוברים לאטם בחרב' בטוחי' ולא עוד כי אם שעשו ע"ד האמור בגמרא של ר' פנחס בן יאיר שקרע הנהר בשבילו ובשביל ההולך לעשות מצוה ובשביל הנכרי שנלוה אליו שלא יאמרו כך עושי' לבני לויה ע"ד זה אמר כי עמדו בירדן נושאי הארון עד יעברו ישראל וזהו וכל ישראל עוברי' כו' וגם נתעכבו הכהנים עד אשר תמו כל הגוי אשר לא מישראל המה כערב רב או חוטבי עיציהם ושואבי מימיהם שלא יאמרו כך עושי' לבני לויה וזהו החילו בישראל וצאתו בגוי:

פרק ד

פסוק א

ויהי כאשר תמו כו' קחו לכם כו' ראוי לשים לב משמעו' אומר לאמר זה פעמים אם יצדק בהם לאמר לזולת. ב' או' קחו לכם שירא' שישראל הם הלוקחים אותם אך מפסוק שאחריו ויקרא יהושע אל שנים העשר איש אשר הכין מבני ישראל ירא' שהוא לקחם והכינם וכן אומרו העשר בה"א הידיע'. ג' אומר עברו לפני ה' אלקיכם מי לא ידע שלפני ארון ה' היו וגם או' עברו הוא מיותר כי בכלל אומר הרימו לכם מתוך הירדן איש אבן אחת ידוע שיעברו בירדן. ד' אומר למען תהיה זאת אות בקרבכם שירא' כי האות יהיה בקרב הי"ב אנשים שמדבר אתם ולפי האמת האות הוא כולל כל ישראל וכן לפנים הוא אומר ויאמר אל בני ישראל לאמר אשר ישאלון בניכם מחר את אבותם לאמר מה האבנים האלה והודעתם כו' הנה כי שם ייחס האות אל כל ישראל ולפי זה גם פה הראוי יאמר בקרא ישראל ולא בקרבכם. ה' או' טעמים חלוקי' כי פה יאמר ואמרת להם אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית ה' ולהלן הוא אומר והודעתם את בניכם כו' אשר הוביש ה' אלהיכם את מי הירדן מפניכם למה פה מייחס כריתת מימי הירדן אל היות מפני הארון ושם אל היות מפני בני ישראל. ו' למה אומר הענין זה פעמים בלבד ההפרש האמור. ז' כי פה הוא אומר כי ישאלו בניכם מחר ואמרת' להם ירא' כי על מה שישאלו הדור שאחר זה לבני הדור הזה ידבר ולהלן הוא אומר אשר ישאלון בניכם מחר את אבות' כי

ממה שלא אמר אתכם יורה שעל דור שלישי ידבר שישאלו את אבותם הוא דור שני. ח' אומר שני פעמים כריתת מי הירדן אשר נכרתו כו' נכרתו מי הירדן.
אך הנה כתבנו למעלה כי יהושע מעצמו הכין י"ב איש מי"ב שבטים שם ימצאו ושם יהיו בנוח כפו' רגלי הכהנים נושאי הארון במי הירדן ויראו כי מיד יכרתון ותהיה ראיית' כראיית כל הי"ב שבטים יחד שאל"כ הי' בלתי אפשר יראו כל ישראל מעש' הנס איך הי' כי מחנה ישראל הוא י"ב מיל על י"ב מיל ואיזה הדרך תשלוט ראייתם כאחת בדבר אם לא לקצת מהבאים ראשונה הקרובים אל הארון.
ונבא אל הענין הנה צוה יתב' אחר **תום כל הגוי לעבור את הירדן** אז ויאמר ה' **אל יהושע לאמר** קחו לכם כו' לומר כי אז צוה לאמר הצווי הלז ולא מקוד'.

פסוק ג

והנה כתבנו כי ממה שלא נאמר ישראל אלא הגוי כיון כי גם בשביל בני לויה החוטב עיציהם ושואב מימיה' נתעכב הארון בירדן בל ישובו המים למקומם ע"כ הי' מקום להמון העם להרהר אולי אחר שתם כל הגוי לעבור לא יתעכבו המים מלשוב ויפחדו פן עודם נוטלים ומעמיסים האבנים על שכמם ויוצאים חוצה ישוב נד המים עליהם פתאום ומה גם לרז"ל שאמרו שהי' גבוה ס' מיל אך הוא יתברך רצה יבטחו בה' וצוה לזרזם בדב' לבל ייראו מזה וז"א **וצוו אותם לאמר שאו** כו' והוא כי אין צו אלא זירוז והכונה צוו וזרזו אותם כדי לאמר להם שאו כו' כי תחלה טרם יגידו להם מה שיעשה יזרזו' בדבר כדי לומר אח"כ וזהו **וצוו אותם לאמר**.

פסוק ד

ובראות יהושע התעצלות מה לעשו' הדבר מפחד לבם פן יגרום החטא וישובו המים עודם מטפלים באבנים ע"כ מה עשה יהושע קרא אל הי"ב איש אשר היו מוכנים לו מאז לראו' איך ע"י נוח כפות רגלי הכהנים במי הירדן יכרתון מאליהם שהי' מוכנים צוה הדבר וזהו **ויקרא יהושע אל** שני' העשר וז"א בה"א הידיעה וזהו אשר הכין שהוא אשר הכינם מאז.

פסוק ה

ויאמר להם יהושע עברו לפני ארון ה' כו' לומר אל תפחדו ואל תראו כי הנה לפני ארון ה' אלהיכם אשר ראית' בעיניכם כי לפני הארון נכרתו מימי הירדן וגם עתה עברו לפניו כי ככחו אז להכרית' כחו עתה לעכבם מלשוב וע"פ דרכו אמר עברו והרימו כלומר גם אין צריך עכבה רבה כי אם עבר העברה בעלמא והרימו כי אינכם צריכים לחפור רק להרים ולהוציאו הנה לכם יאות עשות למען תהיה זאת אות בקרבכ' כי שאר העם ואשר

לא נמצאו בהכרת המים בעבור הארון כ"א שבהגיע הירדן מצאו המים נכרתי' אין האות שקוע בקרב לבם באשר אתם אשר ראית' בעיניכם.

פסוק ו

וזהו למען תהי' זאת אות בקרבכ' **כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה** ואמרת' להם אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית ה' ומי יאמר כי ארון ברית ה' היה סיבה ולא סיבה זולתה הלא הוא כי הנה בעוברו בירדן נכרתו מי הירדן כלומר ולא קודם ולא אחר שעה שהוא כנוח כפות רגלי הכהנים במי הירדן והנה ראיה זו לא היו זולתם יכולים לאומרו כ"א שנים עשר איש אלו כי עיניהם ראו ולא זר כי שם נמצאו איש א' משבט והמה ראו גופא דעובדא באופן שע"כ להם יאמר לעשות הדבר מזולת' וז"א בעברו כו' אחר אומר אשר נכרתו כו'.

והנה בייחוד הוא היות האות בעצם לכם בייחוד עם שלא יבצר כי והיו האבנים האלה לבני ישראל לזכרון עד עולם דרך כלל לכולם אלא שנוסף בכם שיהיה אות עצמיי משאר כללות ישראל באופן שנתחלק הענין לשני' כי אשר אמר ה' אל יהושע שיקחו ישראל י"ב אנשי' לא עשו אלא כאשר צוה יהושע שהוא אשר צוה לי"ב אנשים אשר הכין הוא מתחלה וזהו ויעשו כן בני ישראל כאשר צוה יהושע אבל לענין היות י"ב אבנים ולהוליכם אל המלון בזה עשו כאשר צוה ה' את יהושע וזהו וישאו י"ב אבנים מתוך הירדן כאשר צוה ה' את יהושע כו' ויעבירום עמם אל המלון כו' ואחשב' כי להיות שבאריכות הימים הדברים נשכחים ואשר יראה אבנים בגלגל לא יתן אל לבו שעל זכר מה שעשה ה' בירדן הוא ולא ידע כי מהירדן הובאו ושהיו ממקו' שעברו בו ע"כ מה עשה לעמת י"ב אבנים אלו הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים כי שם תחת כל א' מהאבנים מושב גבוה באופן שנראות למעלה מן המים י"ב אבנים וע"י כן יתמיד הזכרון כי י"ב אלו כנגד אלו ואלו סי' על מה שהי' במקום שהי"ב שבירדן שם וגם הם במלון הראשון מנגד למקום אשר שם שכנגדן וכמספרן וזהו ושתים עשרה אבנים הקים כו' והנה עתה חל עלינו חובת ביאור למה לא עשו העם כדבר ה' אל יהושע לקחת הם בעצמם י"ב אנשים אלא שיהיו אותם שהכין יהושע מאז הרואים קריע' הירדן הסמוכים לארון ועוד שנית למה הי"ב שנייי' הקים יהושע בעצמו בתוך הירדן ולא צוה לעם להקימ',

לז"א דע כי נפל פחד נד מימי הירדן על העם יראים שמא יגרום החטא לבלתי התמיד הנס הרב' וחשו פן בהיות מאי מעט בירדן ישובו המים עליהם תדע שכך הוא שהרי הכהנים נושאים הארן שעל ידם נקרע הירדן היו עומדים בתוך הירדן עד תום כל הדבר אשר צוה ה' את יהושע כו' וכהתימו לדבר עם היות שעדיין הכהנים נושאי הארון היו

עומדים לאטם ויהושע גם הוא שם עכ"ז וימהרו העם ויעברו ולמה הי' המהירות ההוא אך אין זה כ"א שלא בטחו בזכות עצמם שיתמיד העדר שוב המים למקומם הרבה ומזה יובן מה שעשה יהושע לצוות לי"ב איש אשר הכין להרים האבנים כי יעדר מהם מורך לבב כי הן הם יחד ראו בעיניהם כח הארון איך נכרתו מימי הירדן על ידו שע"כ כל עוד שנושאי הארון שם אין פחד כי מאי דלא הוה הוה מאי דהוה לא כ"ש וגם על זה האבנים השניים הוא בעצמו החומץ:

פסוק יא

ויהי כאשר כו' הנה יראה הסדר מהופך כי תחלה היה ראוי לומר מה שצוה ית' אל יהושע שיצוה את הכהנים נושאי הארון שיעלו מן הירדן ושעשה כן ושבעלות הכהנים מתוך הירדן ששבו המים למקומם ואחר כך יאמר פסוק זה שכאשר **תם כל העם לעבור** שעבר ארון ה' **והכהנים לפני העם**. ועוד קשה מזה מה שאומר אחר פסוק זה מה שעברו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה חמושים לפני ישראל קודם לצווי עליית נושאי הארון מן הירדן וסיפור מה שכן עשו. אך אחר סיפור גדולת הארון ההולך לפניהם כי הכרית את הירדן ונעשו מפניו כמו נד והתמיד הדבר עד **תום כל העם לעבור** ועד הקים י"ב אבנים שהוליכו אתם למלון וי"ב אחרות אשר כל זה היה סימן כי כך יכרית כל אותם הגוים אשר עוברים עליהם א"כ איפה למה הוצרכו ישראל להוליך חמושים ב' שבטים וחצי לפניהם ללחום מלחמתם כאלו הם עושים המלחמה להציל את ישראל והלא מי שארון ה' לפניהם מה צורך לכלי מלחמת החמושים האלה ע"כ היה אפשר יעלה על לב איש כי חוזר הארון ללכת אחר שני הדגלים כאשר במדבר לז"א דע כי לא כן הוא כי הנה **ויהי כאשר תם** כו' ויעבור ארון ה' **והכהנים לפני העם** שהוא להכניע את הגוים ההם ואל תתמה לומר א"כ איפה מה בצע בחלוץ ההולך לפני הע' כי דע מה שעברו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה חמושים לפני בני ישראל כי לא היה הבטחון בהם חלילה רק כאשר דבר אליהם משה שהוא כי מה שדבר להם היה בפירוש שלא להטיל מורך בעם כי יחשבו שמאימת ז' עממין היו נשארים בנחלתם אך לא שבם היה בטחון חלילה וזהו ויעברו כי' כאשר כו' ולא עוד כי גם בטחון לכתם עם יהושע כי הוא יעבור והוא ינחיל הי' בלבם כי גדול יהושע בעיני כל ישראל כי הלא ביום ההוא גדל ה' את יהושע:

פסוק טו

ויאמר ה' אל יהושע כו' אפשר כי מה שלא עלו מאליהם אחר תום כל הגוי ואחר הרים את האבנים שהיה בל יאמרו כי ראו את המי' מתחילי' לשוב וע"כ יצאו מהירדן ע"כ לא רצה ית' יעלו עד יצוה להם יהושע בשם ה' ואז יעלו ויראו כל העם כי אדרבה לא

עצרו כח המים לשוב עד שנתקו רגלי הכהנים מן הירדן ולא עוד שעם היות שהיה נד המים גבוה כמ"ש ז"ל שהיו נגדשין כיפין על גבי כיפין יותר משלש מאות מיל עד שראו אותן כל מלכי מזרח ומערב וא"כ היה נמשך מזה כי בשוב כל המים הללו שנתקבצו שימלאו שני צידי הירדן מים מזה ומזה אלף אמה מכל צד למצער וישטופו כמה וכמה מישראל ע"כ אמר כי כאשר בהיות הארון בירדן יבשו מי הירדן כך כאשר נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה נעצרה בחרבה מהיות בה מים כ"א שנתצמצמו בתחום שעור הירדן ולא נתפשטו יותר מאשר היו מתחלה וכל המים שנתקבצו כמו נד והיו עולים למעלה היו כלא היה וזה וישובו מי הירדן למקומם וי לכו כתמול שלשום על כל גדותיו כי לא עשה רושם כל מה שנעשו כמו נד בכל זמן שעברו ישראל בירדן עד תום כל הגוי ויתכן באומרו לאמר עלו מן הירדן שאינו לאמר לאחרים. ועוד להתקשר עם פסוק הקודם ביום ההוא גדל כו' שהוא כי בכלל מה שגדל ה' את יהושע היה כי אמר ה' **אל יהושע לאמר** הוא אל הכהנים שיעלו וכן עשה כי ויצו יהושע את הכהנים וכל דבריו לא היו רק לאמר עלו מן הירדן כי כל אמירתו לא היתה רק עלו מן הירדן כי לא אמר כה אמר ה' עלו כ"א בלבד עלו מן הירדן וכל זה עשה יתברך למען יראו גדולתו כי אמירתו עשתה רושם כי כאשר נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה אין צ"ל שאז שבו המים כ"א שעלייתם במאמרו אל החרבה מנעה החרבה כלה מהיות בה שום התפשטות מים מהנד הגדול שהיה מכל המים היורדים מלמעלה שנעשו נד אחד שהוא נס ופלא כמדובר:

פסוק כ

ואת שתים עשרה וכו' ראוי להעיר אומרו אשר ישאלון שהראוי יאמר אם ישאלון או כאשר ישאלון. ועוד כי אחר אומרו כי במה עבר ישראל את הירדן הזה למה חזר ואמר אשר הוביש. ועוד מה צורך להזכיר קריעת ים סוף פה ועוד כי למעלה ייחס הנס אל הארון באומר כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם ואמרתם להם אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית ה' ופה הוא אומר אשר הוביש ה' אלהיכם את מי הירדן מפניכם הנה שמייחס הנס אל ישראל שמפניהם נכרתו מימי הירדן.

אמנם הנה למעלה לא היה יהושע מדבר עם כללות ישראל כ"א עם הי"ב איש אשר לקח מאז ייעד ענין כריתת מי הירדן כנוח כפות רגלי הכהנים במי הירדן כמו שכתבנו שם כי לא היה אפשר יראו כל מחנה ישראל יחד שהוא י"ב מיל הכרת המים ברגע ניח כפות רגלי הכהנים ע"כ לקח י"ב איש אחד מכל שבט לראות כאחת את מעשה ה' כי נורא הוא ואותם לקח יהושע לשאת את הי"ב אבנים מתוך הירדן ואליהם דבר יהושע אחר עברו לפני ארון וכו' והרימו לכם וכו'.

ונבא אל הענין והוא בשום לב אל אומרו שם כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם והנה פה אינו אומר לכם אלא אשר ישאלון בניכם מה האבנים האלה ואינו אומר לכם וגם מה שהערנו למעלה כי שם לא נאמר את אבותם כאשר נאמר פה אך הוא כי שם בדבר יהושע אל הי"ב איש הנזכרים שהקים מעצמו מתחלה לראות כמדובר למעלה הוצרך לתת להם טעם למה יהיו הם מרימים האבנים ולא אחרים כאשר צוה ה' לאמר לישראל יקחו מהם י"ב אנשים להרים האבנים ואמר כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם כלומר לכם בייחוד שתהיו אתם המרימים אותם לז"א שיאמרו להם מה שראו הם בייחוד כי נכרתו מימי הירדן מפני הארון כי המה ראו זה בעיניהם ויגידו לבניכם אך עתה מדבר יהושע עם כללות ישראל וזהו ויאמר אל בני ישראל לאמר אשר ישאלון בניכם מחר את אבותם שהוא דור שלישי כי השני מן הסתם שידעו לכן והודעתם את בניכם שהוא דור שני שיודיעו לבניהם לאמר ביבשה כו' ושיעור הכתוב' שאחר אומרו **ואת שתים עשרה האבנים הקים יהושע בגלגל** ראה והנה אם סימן וזכר האבנים הוא מה שאמר למעלה לי"ב אנשים שהוא לאות כי מפני הארון בעברו נכרתו מימי הירדן לא יצדק זה רק לרואים הדבר בעצמם שיגידו כך אך לדור שלישי ומן הוא והלאה שישאלו למי שלא ראה גם הוא איך מהקמת האבנים יהיה רמז אל היות הכריתה ע"י הארון לז"א דעו כי אשר ישאלון בניכם מחר את אבותם שהוא דור שלישי לא יהיה מה האבנים האלה לכם כ"א מה האבנים האלה וזהו אשר ישאלו את אבותם לאמר מה האבנים האלה כי אינו כאשר אמרתי למעלה לי"ב האנשים שישאלו להם בניהם מה האבנים להם בייחוד שהוא כי המה יגידו מה שראו מי הכרית את מי הירדן שהוא ארון ה' אך מה שישאלו מדור שלישי והלאה אינו כ"א מה האבנים האלה לכן והודעתם את בניכם לאמר לבניהם ביבשה עבר ישראל כלומר כי אין הרמז מי הכרית את מי הירדן כ"א בזכות מי והוא בזכות ישראל כי ביבשה עבר ישראל את הירדן.

פסוק כג

ואל תתמהו כי כאשר הוביש ה' את מי ים סוף ולא היה שם ארון ככה עשה גם עתה כי ה' הוא עושה למענכם והיות על ידי הארון הוא כי שם האלהים:

או יאמר הנה הקמתי י"ב אבנים לאות וזכרון דעו כי אשר ישאלון בניכם את אבותם מחר הלא הוא לאמר להם מה האבנים האלה שהם שני דברים א' ומה האבנים שהוא למה היה הרמז באבנים ולא בדבר אחר. שנית האלה שהם י"ב ולא פחות או יותר לכן והודעת' את בניכם לאמר ביבשה עבר ישראל כו' והוא כי י"ב אבנים הם י"ב שבטים כי י"ב היו ליעקב במראשותיו כנגד י"ב שבטים שעליהם אמר יעקב שאם יעשו א' יהיה סי'

יהיו כלם צדיקים ונתאחדו וזהו והודעתם את בניכם לאמר ביבשה עבר ישראל כלומר הנמשלים לאבנים ועל שנעשה א' אמר עבר לשון יחיד או לדעת רז"ל שאומר על ישראל סבא וגם הוא מעין מאמרנו כי הוא ייחדן כמדובר מרז"ל:

פרק ה

פסוק ב

בעת ההיא אמר ה' כו' ראוי לשום לב מה ענין אומרו בעת ההיא שיורה היות ייחס לעת ההיא אל הציווי ולא אמר ויאמר ה' אל יהושע. ב' אומרו לך שהוא מיותר. ג' אומר חרבות צורים מה צורך לצוות על חרבות יצוה שימול אותם והוא יבקש חרבות. וגם למה צוה יתב' יהיו צורים שאם הוא שלא יהיו פגומים אין צורך לאומרו ואם הוא שיחדדם יותר מדאי למה יצוה על זה. ועוד אומ' ושוב ואומרו שנית שהוא כופל הדבר ועוד מה ענין גבעת הערלות לפי הפשט. ועוד אומ' וזה הדבר כי אין לשון דבר צודק והל"ל ואת אלה מל יהושע כל הילודים במדבר שלא מלו אותם בדרך אך כל פסוק זה וחצי פסוק שאחריו מיותרים. ועוד שמתחיל במי שלא מל שהם כל אנשי המלחמה אשר מתו במדבר ואיך יאמר זה הדבר אשר מל יהושע ומפרש כל העם היוצא כו' מתו כו' והם אשר לא מל. ועוד למה קורא אותם אנשי המלחמה. ועוד אומרו כי מולים היו כל העם היוצאים כי הלא א"כ לא מל אותם יהושע ואיך חוזר זה אל אומרו זה הדבר אשר מל יהושע ועוד אומרו כי מולים הם שמורה שבא לתת טעם כטבע ל' כי והוא להפך והיה צודק אומרו כי הילודים בדרך לא מלו כלומר שעל כן הוצרך למול אותם ועוד אומרו כי ארבעים שנה כו' איך הוא נתינת טעם אל הקודם, ועוד כי הרי נאמר זה למעלה כל העם היוצא ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו במדבר וכו' ולמה חוזר לאומרו ולא עוד אלא שהפסיק בנתים במה שאינו מן הענין:

ויתכן שהוא סמוך אל מקרא שלפניו ויהי כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הכנעני כו' אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל וימס לבבם ולא היה בם עוד רוח מפני בני ישראל והוא כי ראה יתברך כי היה פתחון פה לישראל לימנע מלימול כל ימי כיבוש משום חולשא והם צריכים גבורה למלחמה ואיך יחלישו כח ע"י המילה ע"כ מה עשה ית' כאשר ע"י יבושת מימי הירדן נמס לבב כל המלכים ההם ולא היה בם עוד רוח אז אמר זה עת לימול כי לא יאמרו שצריך גבורה נגד הגוים כי הלא כבר המה כמתים וגם יכירו כי אין הכיבוש ההוא בטבע וזהו ויהי כשמוע וכו' **בעת ההיא אמר** ה' אל יהושע כו' עוד גזרה חכמתו יתב' ימולו מיד במחרת עלותם מהירדן ביום

אחד למען יעברו שלשת ימים שהנימול חולה בהם מחמת מילה למען יעשו את הפסח בארבעה עשר אחר היותם בריאים כי קרבן פסח צריך זריזות ומה גם לעורכי מלחמה ויכנסו לחוג בבריאות והוא מאמר הכתוב לפנים ויהי כאשר תמו כל הגוי להמול וישבו תחתם עד חיותם ויחנו בגלגל ויעשו את הפסח בארבעה עשר וכו' ידוע כי חיותם הוא אחר יום ג' למילתם וע"כ הוצרכו כלם לימול יום אחד שהוא בי"א לניסן וגם ידוע כי אין להקדים פסח למילה כי כל ערל לא יאכל בו ע"כ אמר הוא יתברך ליהושע **עשה לך חרבות צורים** לך שאתה זריז במצות חרבות חדים שעל ידי הכנה זו ימולו יום א' וכן היה כי על היום ההוא אמר ה' על מלתם היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם שהוא כמ"ש ז"ל שהיו אומר' כי כוכב דם נגד פניהם ונחלף לדם מילה ואמר ושוב מול וכו' הנה לבוא אל הענין נעתיק לשון מאמר ז"ל בפרקי ר"א וז"ל תניא ר' ישמעאל אומר וכי ערלים שמעו קולו של הקב"ה בסיני ח"ו נמולים היו אלא שלא כתקנן והיו כורתין ולא פורעין וכל מי שמל ולא פרע כאלו לא מל לכך אמר הכתוב לא מלו וכשבאו לא"י א"ל הקב"ה ליהושע יהושע אי אתה יודע שאין ישראל נמולין כדרכן וכתקנן חזר ומול את ישראל פעם שנית עכ"ל ז"ל:

וזה נבא אל הענין והוא ע"ד ר' ישמעאל ויותכו דברי הכתובים והוא כי אמר אלהים אל יהושע **שוב מול את בני ישראל** שהוא את אשר כבר מלו בלא פריעה שוב מול דהיינו פריעה הנקראת גם היא מילה כמ"ש ז"ל על כפל לשון המול ימול שהוא מילה ופריעה ועל אשר לא נמולו כלל שהם הילודים בדרך אמר שנית שהוא כי כאשר נמולו כל ישראל שהיו ערלים בצאתם ממצרים ימולו עתה שנית והנה למול את כל שני הסוגים האלה יום א' עשה לו חרבות צורים מחודדות כדבר ה'.

פסוק ג

ויעש כן וימל כו' והנה עשה בחכמה כי תחלה מל את אשר היה לא להם מילה כלל שאין לשהותם ערלים ואח"כ פרע את הראשונים שלא היו חסרים רק להשלים מילתם וזהו **וימל את בני ישראל** הם אשר פרע אותם היכן **אל גבעת הערלות** כי תחלה עשה גבעה מערלות הערלים ואח"כ מל שם **את בני ישראל** מחסרון פריעתם שהיא גם היא מילה כמדובר.

פסוק ד

וש"ת למה נבחר יהושע להיות הוא המוהל ולא היה זולתי בחור מעם ימהר יחישה מעשהו ומה גם למה שכתבנו שהיה רצון אלהים לנחץ הדבר ביום אחד כאשר כתבנו ויותר יזדרז בחיר מעם לז"א **וזה הדבר אשר מל יהושע** לומר זה הדבר והעם **אשר מל**

יהושע ולא זולתו את ישראל והוא כי **כל העם היוצא ממצרים הזכרים** אשר היו אנשי המלחמה שהוא אשר היו בני עשרים שהם כל יוצא צבא כלם **מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים** כלומר ויהושע היה מהם כי למעלה מעשרים שנה היה ע"כ הוצרך יהיה הוא המתקן את בניהם ליכנס לארץ אחר שהוא נשאר מכל העם היוצא כי גם הוא היה הולך אחריהם לולא משה בחירו יתב' התפלל עליו ושינה שמו מהושע ליהושע משא"כ כלב בן יפונה שבא בשכרו כמאמר הכתוב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי שהוא בזכותו בלי תפלת זולתו:

פסוק ה

הנה מהאמור יוצאים שני דברים אחד ששני סוגים היו לסוג הא' פרע ולשני מל ופרע עוד שנית אמר כי הדבר והטעם שהיה יהושע המוהל היה על כי כל העם היוצא ממצרים אותם שהיו אנשי המלחמה שהם כל יוצאי צבא בישראל דהיינו מעשרים שנה ומעלה מתו במדבר בדרך ועל זה צרי להודיע מה תיקן לבלתי בא בכלל הגזירה במה שמל את בניהם כיון של תיקן בבני גילו עצמם אשר היו בני עשרים שנה כמוהו כי אותם לא שב למול יהושע כי אם לפחותים מבני עשרים בצאתם ע"כ בא ופירש מה שאמרתי שיש סוג ששב למול אחר שהוחלו לימול שהוא שפרע אותם הלא הוא **כי מולים היו כל העם היוצאים** שהוא מילה בלי פריעה שאותם פרע שהם הנשארים שלא היו בני עשרים בצאתם ומה שאמרתי שהיה סוג שני שמל ופרע הלא הוא כי **וכל העם הילודים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו** כלל.

פסוק ו

ולמה לא מלו הלא הוא **כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר עד תום כל** הדור **אנשי המלחמה היוצאים ממצרים** והוא ענין ויניעם במדבר ארבעים שנה הכתוב בתורה שהוא כי הרגישו הור' בדרך וע"כ לא נמלו כל הזמן ההוא וזכינו בדרך הזה שנמצא בכתוב א' מהטעמים האמורים בגמרא שהוא משום חולשא דאורחא וזהו **כי ארבעים שנה הלכו** כו' שהוא נתינת טעם אל מה שלא מלו אותם בדרך כי הלא הניעם ה' ארבעים שנה במדבר ומה שאמרתי שהדבר שמל אותם יהושע שהוא על כי כל אנשי המלחמה שהם כל יוצאי צבא שיצאו מעשרים ומעלה מתו במדבר ואם לא תפלת משה היה יהושע בכללם ושע"כ רצה יתברך יהיה הוא המתקן במה שע"י מה שמל אותם זכו על ידו ליכנ' לארץ אל תתמה על זה באמור כי הלא התיקון היה אלו הי' מתקן את הדור שהי' הוא מכללם שע"כ ניצול מגזרתם משא"כ בדור אחר לז"א הנה אלה הם כאבותם כי הלא אשר נשבע ה' להם הי' **לבלתי הראותם את הארץ** כו' ואת בניהם הקים תחתם

והוא מאז"ל במדבר רבה משל למלך שאמ' לבנו הנה זמנתי לך אשה הגונה ויפה עד מאד א"ל בנו אני רוצה לראות' א"ל חייך שתראנ' אך לא תהי' לך שלא האמנת כך אמר הקב"ה אני אמרתי שהארץ שנתתי לכם טובה ואמרתם נשלחה אנשים לפנינו כו' חייכ' שלא אתננה לכם כ"א לבניכם וזהו אשר נשבע להם וכו' ואת בניהם הקים תחתם וכו' וא"כ אחר שבמקומה הקים את בניה' כך הוא מה שתיקן יהושע בבניהם כמו בהם וזהו ואת בניהם הקים תחתם אותם מל יהושע כלומר כי אחר שאת בניהם הקים תחתם של אבותם כנזכרים הרי הוא כאלו אותם מל יהושע ושמא תאמר למה לא צוה יתב' ימולו גם אבותם מבני עשרים ומעלה ולא ימותו ערלים הלא הוא כי ערלים היו בניהם הנאמרים כי לא מלו אותם בדרך וע"כ על אלה חס רחמנא ולא לאבותם שלא היו ערלים שלא חסרו רק פריע':

פסוק ט

ויאמר ה' **אל יהושע היום גלותי** וכו' ויחנו וכו' ראוי לשום לב כי על שם אומרו ית' היום גלותי היה לו לקרא שם המקום גלוי ולא גלגל. ועוד למה הודיענו שאמר כך הקב"ה. ועוד אומר ויחנו בני ישראל בגלגל הרי נאמר למעלה והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ויחנו בגלגל ולמה אחר שכבר נמולו שם חוזר ואומר ויחנו בני ישראל בגלגל. ועוד מה צורך אומרו בערבות יריחו:

אמנם לבא אל הענין נזכיר שני מאמרי רז"ל אחר שאמר להם יהושע וכי יעלה על דעתיכם שאתה נכנסים לארץ ערלים וכו' בב"ר אמרו רז"ל שאמר הקב"ה לאברהם אם מקבלים בניך את המילה הם נכנסו לארץ עוד אמרו כי חרפת מצרים היא שהיה פרעה אומר אני רואה באצטגנינות שלי שכוכב המור' דם נגדיכם וזהו כי רעה נגד פניכם. ונבא אל הענין והוא כי אחרי אומרו שעברו הירדן וחנו בגלגל בעשור לחדש ובמחרתו עלו חל עליו חובת ביאור למה המתין הוא יתברך לצוו' להם המילה ביום השני לכניסתם ולא קודם עכור את הירדן אח' שאין ליכנס לארץ ערלים לז"א. ויהי כאשר תמו כל הגוי להמול וכו' ויאמר ה' **אל יהושע היום גלותי** וכו' והוא כי אותו כוכב רעה היה שולט לפי תכונת הגלגל ביום ההוא וזהו היום גלותי וכו' להורות כי חרפת מצרים הוא מהגלגל החוזר שעל ידי שליטתו בהיותו מגלגל היתה שפיטתו רעה קרא למקום גלגל שהמסור' גלגל והמקרא גלוי ושמא תאמ' היה להם להתעכב מלעבו' את הירדן עד עבור יום י"א שנמולו בו ואח"כ יעברו את הירדן ויכנסו לארץ נמולים לז"א ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח בארבעה עשר בערב כלומר שלא הי' אפשר לעשות הקרבן פסח אלא אחר שחנו בגלגל והוא כי אין פסח בבמת יחיד אלא בבמת ציבור ולא היתה במת ציבור

אלא בגלגל בא"י כי דווקא פסח מצרים הותר ליעשות בח"ל וא"כ אם היו נמולי' ביום אחד עשר טרם עבור הירדן היו צריכין להמתין מלעבו' משום חולשא דאורחא עד חיותם והי' יום י"ד עובר על כן הוכרח לבלתי ימולו עד אחרי עוברם את הירדן כדי שימולו בי"א ויעבור רוב יום י"ג למילתם ויעשו את הפסח בערב יום י"ד כמו שכתבנו למעלה על אומרם וישבו תחתם במחנה עד חיותם שלא הלכו אנה ואנ' עד חיותם עד עבור רוב יום י"ג וזהו אומרו ויחנו בני ישראל בגלגל וכו' תדע למה לא נמולו עד עבור הירדן ולא קודם מפני שלא היו יכולין לעשות אח הפסח אלא אחר חנייתם בגלגל וזהו ויחנו וכו' ויעשו וגם היה בי"ד בערב שהוא אחר עבור יום י"ג למילת' וע"כ לא היו יכולי' להתעכב מלעבור את הירדן עד אח' שימולו שהרי היו צריכים להיות במחנה עד חיותם ולא היו יכולים לנסוע מהמחנה לעבור את הירדן עד יעבור לפחות רוב יום שלישי למילתם והוא זמן קרבן פסח ואין לומר שיעשו אותו במשכן בערבות מואב לז"א בערבות יריחו כלומר בערבות יריחו הוא מקום ליעשות קרבן פסח שהוא א"י ולא בערבות מואב כי לא הותר בח"ל אלא פסח מצרים בלבד וזהו אומרו בערבות יריחו:

פסוק יא

ויאכלו מעבור וכו' הנה אומרו מצות וקלוי ירא' לבלי צורך כי מי לא ידע שלא יאכל חמץ בפסח ואם אמר מצות למה אמר קלוי והנה בגמ' הקשו איך הקריבו העומר מעבור הארץ והלא קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי ומתוך המשא והמתן מסיק דבעשור לחדש שנכנסו עדיין לא בא השלי' ביד נכרי ובחמשה יומי נתמלאת התבואות ונגמר' כי ארץ צבי כתיב ואפשר כי אין חסר מהכתוב כלום שאמר **ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח** כלומר ולא מקודם שהוא עד הקריב העומר ושמא תאמ' והלא הוא קציר נכרי לז"א **מצות וקלוי בעצם היום הזה** לומר כי **בעצם היום הזה** היו שני מיני' בתבוא' אחד שנתבשלה כל צרכה התבוא' עד עשות ממנה מצות שנגמרה התבואה ונקצרה ונטחנה ונאפית מצות בזמן שהי' ג"כ קלוי שהיא תבואה לחה שעדיין לא נגמרה וקולין השיבלים באש והיות עדיין זמן קלוי הוראה שמה שנגמרה ונעשית מצות הי' משפע נסיי אשר בארץ הצבי שבימים מועטין נתבשלה ונגמרה מהתבואה בקרב ימים באופן שקרב העומ' בהיו' גידול התבואה ביד ישראל:

פסוק יב

וישבת המן וכו' ראוי לשים לב למה תלה שביתת המן באכילת מעבור הארץ. ועוד אומר **ויאכלו מתבואת ארץ כנען** בשנ' ההיא כי הלא מכ"ש שאכלוה בשאר השני' ומהו או' בשנה ההיא. ויתכן עשה להם הוא יתב' בזה כאשר עשה בעמוד אש וענן כי לא הי'

מש עמוד הענן עד בא עמוד האש כך לא הושב' המו עד אכלם מעבור הארץ והוא כי ביום סלוק מרע"ה חדל מטר המן מן השמים ומאשר לקטו ביום ההוא אכלו עד יום י"ו בניסן והנה לא יבצר מהיו' תבואה בערבות מואב שהיו יכולין לאכול בין סילוק משה לי"ו בניסן אלא שרצה הקב"ה שיבאו מקדש לקדש ועד אכלם מעבור הארץ כנען שהוא בי"ז בניסן אחר העומר בירך את המן שיתקיים לאכול ממנו עד אכלם כבר מעבור הארץ ואח"כ הושבת וזהו וישבת המן ממחר' **באכלם מעבור הארץ** ומאז **לא היה עוד לבני ישראל מן** לא ירד לא נאמר אלא לא הי' כי מאש' הי' להם מיום סילוק מרע"ה לא נתקיים עוד לזון ממנו ולמה הי' הדבר הזה שלא הושבת ונתקיים על דרך נס כדי צורך כל ישראל מ' יום מה שלקטו ביום אחד הלא הוא שע"י כך נמצא כי **ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא** שנכנסו מקדושת המן ללחם הארץ ולא אכלו בשנה ההיא ביני וביני מדגן ערבות מואב:

פסוק יג

ויהי בהיות יהושע ביריחו וכו' ראוי לשים לב על מה זה בא מלאך הלז כי הנה מאמרם ז"ל שאמר אמש בטלתם תמיד של בין הערבים עכשיו בטלתם תלמוד תורה הנה אין מזה דבר בכתוב. ואם כדעת המפרשים לבשרו לא בשרו דבר. ועוד מה ענין הודיענו שהיה יהושע ביריחו. ועוד למה הלך יהושע אליו והוא מסתפק אם לצריו היה בא לעזור ולא פחד פן יכנו בחרבו הקשה שבידו. וגם מה ענין שאלתו הלנו אתה וכו' האם הי' לצריו אין זה כ"א שנסתפק אם הי' שרו של מלך כנען והיתכן יעלה על רוחו שלא הפיל יתברך את שרו של כנען כבר כענין יפקוד ה' את צבא המרום. ועוד מה השיב לו לא כי אני שר צבא ה' ועתה באתי מה חדש לו באומרו עתה באתי והי' לו לאמר לו מיד של נעלך וכו'. ועוד כי הראוי יאמר לו ענין המלחמה ולא שישלוף נעלו כי אינו ענין עצמיי. ועוד איך מתקשר לזה אומר ויריחו סוגרת ומסוגרת וכו' ועוד אומר ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך וכו' כי אין זה הדבר הנראה לעין לומר ראה:

והנה ארז"ל בתנחומא כיון שאמר **לו הלנו אתה** התחיל צועק מתחת צפורני רגליו אמר לו ב' פעמים באתי להנחיל את ישראל באתי בימי משה רבך ודח' אותי וכו' וגם שאין אנו זזים מפשט כי הלא בימי משה לא בא כ"א שהקב"ה אמר למשה מלאכי ילך לפניך ולא רצה משה אך לא בא בפועל אלא עתה אבל ננקוט מיהא הדברים שמלאך הזה הוא מלאכי האמור בפרשה הנה מלאכי ילך לפניך הוא מטטרון ששמו כשם רבו שעליו נאמ' כי שמי בקרבו:

ולבא אל הענין נזכיר ענין ידוע מרז"ל כי המלאך הלזה שהוא שרו של עולם נקרא נער והוא האומר נער הייתי גם זקנתי כו' מצורף לזה כי יש לו שייכות עם יהושע הנק' נער כד"א ויהושע בן נון נער. ונבא אל הענין והוא כי גם שבימי משה אמר לו הוא ית' שישלחנו ומשה לא רצה עתה בימי יהושע שלמטה ממשה והוא נער ממדרגתו ע"כ נשתלח עתה ולהוראת כי ליהושע שהוא דוגמתו בידו תנתן הארץ כי חרבו שלופה על כל הגוים ההם וזהו **בהיות יהושע ביריחו** הקשה ליכבש **וישא עיניו וירא איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו** כי היו שני דברים שלא הי' קרב אל יהושע כ"א עומד נצב לקראתו במקומו והוא לנגדו אז דן בשכלו כי אין זה אלא חרב של שלום שע"כ הי' עומד ע"כ ערב אל לבו ללכת אליו ואז **אמר לו הלנו אתה** כלנו להצילנו אתה בתמיהא כלומר לא אתה המעותד לזה כ"א הקב"ה כאשר נאמר ע"י משה ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם אם לצרינו להכות בם או להכניעם וגם זה בתמיה כלומר כי גם זה אינו ע"י מלאך כי לא היה המלאך רק לשמיר' בדרך אך הוא יתברך בעצמו הלוחם ומפיל האויבים כד"א הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך כלומר בלבד אך לא להפיל האויבים כי אם ואיבתי את אויביך וצרתי את צוררך וזהו כמתמיה או' אם לצרינו אז ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי כלומר מטטרון נער דוגמתך שאתה נער שר צבא ישראל וע"כ עתה באתי כי בימי משה שהי' למעלה מגדר זה לא באתי אך עתה בזמנך באתי:

או יאמר אל תדחנו כי תהי' זה חרפה לי מאש' הי' בימי משה כי אז דחה אותי טרם בואי אך עתה כבר באתי בפועל אז ויאמר מה אדוני מדבר אל עבדו כלומר מכיר אני כי איני כמשה כי אני כעבד לך בערכו כי איני דוח' אותך וזהו מה אדוני מדבר אל עבדו אז ויאמר שר צבא ה' כי' של נעלך כולי לומר אשר תמהת הלנו אתה כלומר כי אין הצלתכם וגם לא הפיל השרי' נתון לי כ"א לה' האמת אתך כי הנה השכינ' היא אשר באה ואני שר צבא מרכבת' והיא העיקר והיא תעש' את הכל וזהו של נעלך כלומר כי אתך השכינה במקומך ולכן של נעלך כי המקו' אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא כי שרת' בך שכינה נמצא מקומך שעתה עומד בו שם השכינה כלומר ומזה תעש' עיק' כי היא אשר תעש' את הכל ויעש יהושע כן כי האמין כי כן הוא והנה עתה חל עליו חובת ביאור א"כ למה נתראה אליו המלאך ההוא ע"כ פירש ואמ' כי הנה יריחו סוגרת במציאו' וגם מסוגרת מפני בני ישראל שאין זכות' בלי זכות יהושע מספיק ליכבש כ"א ע"י נס ע"כ ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך וכו' לומר ראה המלא' הזה אשר הראיתיך הוא כי בו תדע כי ביד' נתתי את יריחו כי זה דוגמתך כי זה נקרא נער ואתה כן ויהושע בן נון

נער והראתי לך כי חרבך שלופה כי אתה בזכותך הכובש ומנחיל אך לה' התשוע' ולא למלאך כי לא בא אלא להוראה זו:

פרק ו

פסוק ג

וסבתם את העיר וכו' והנה מפסוק זה יראה כי אנשי המלחמה שהם החלוץ גד וראובן וחצי שבט המנשי בלבד יסובו את העיר ואחריהם שבע' שופרות היובלים לפני הארון ואחרי כן ביום השביעי יעשו כן ז"פ ושאח"כ יתקעו בשופרות ואז יריעו כל העם וגומר והלא יקש' כי לא נעשה כך כ"א ויאמר אל המון העם וסובו ואחריה' החלוץ לפני ארון ה' והמאסף הוא דן אחריו ועוד ראוי לשים לב אומר ויאמר אל העם מי היו האומרים אם הם הכהנים הנזכר' למה לא דבר להם יהושע. ועוד שהרי בפסוק שאחריו הוא אומר ויהי כאמור יהושע אל העם יורה כי הוא בעצמו אמר ואיך נאמר ויאמרו ל"ר ועוד מה ענין השכמת יהושע בבקר ביום השני מה שלא עשה כן בראשון ומה צורך ההשכמה ועוד למה חוזר ומספ' מה שעשו ביום השני ולא קיצר ואמר ויעשו כן ביום השני ועוד שאפי' לא הי' צריך להזכיר מה שעשו ביום השני כ"א לומר דרך כלל ויעשו כן ששת ימים.
אמנם הנה הוא ית' צוה וסובו את העיר החלוץ לפני ארון ה' וז' שופרות היובלים לפני הארון ויהיה הענין לקיי' מאמר משה ועבר לכם כל חליץ לפני ה' ונכבש' הארץ לפני ה' למען הסיר מלבם כי החלוץ עושי' המלחמה כ"א השי"ת ויכירו החלוץ כי ה' איש מלחמה ולא בחרב ולא בחנית יהושיע ה' כ"א ע"י הארון אשר שם האלהים וזה מאמרו ית' וסבות' **את העיר כל אנשי המלחמה**

פסוק ד

וז' **שופרות היובלים לפני הארון** שאח' החלוץ ואין ספק כי כאשר נאמר לו כן דבר להם אות באו' ולא הוצרך הכתוב להודיע שדב' כ"א מה שלא פירש בדבריו ית' שהוא שהיו כהנים נושאי הארון.

פסוק ו

וזהו ויקרא יהושע כו' **שאו את ארון הברית** ויתכן למד זה מאש' צוה ית' ישאו כהנים ז' שופרו' היובלים דן ק"ו שמכל שכן שנשיאת הארון יהי' ע"י כהנים וע"כ הזכיר עם זה ענין השופרו' יובלום שיהי' ע"י הכהנים על שממנו למד ואין ספק שלדב' אל העם אינו משמי' קול אל כל המחנה י"ב מיל על י"ב מיל ע"כ משמיע' ע"י שלוחי' בכל שבט ושבט ועל השלוחי' הוא אומר ויאמרו אל העם והוא כי יהושע תפס לשונו ית' וסבת'

העיר כל אנשי המלחמה והנה לשון זה סובל לשני פירושי' או כל יוצאי צבא למלחמה שהם מבן ך' שנה ומעלה או האלו בלבד שהם ראובן וגד וחצי שבט מנשה ואשר שמעו מפי יהושע להגי' לעם כל אנשי המלחמה חשבו הפי' הראשון ויאמרו אל העם הם כל יוצאי צבא עברו וסובו את העיר והחלו' יעבור לפני ארון ה' כי ידעו מאמר משה ועבר לכם כל חלוץ לפני ה' אך לא כן הית' הכונה כ"א הפי' הב' שמאמרו ית' וסבות' את העיר כל אנשי המלחמה על החלו' בלב' נאמר והעם כאשר שמעו מהשלוחי' כן עשו ויסובו לפני החלו' כל העם.

פסוק ח

וש"ת למה בראות יהושע כי היחלו המון העם לעבור לא מיח' ועיכב שלא יסבבו רק החלו' בלב' לז"א **ויהי כאמור יהושע אל העם** כי לא הספי' להשלי' מאמרו כי ויהי כאמור בכף הדמיון מיד ז' הכהנים נושאי' ז' שופרו' היובלים תקעו מיד בשופרו' וארון ה' הולך אחריהם אשר אין ספק כי יהושע הי' סמוך לארון ה' והחלוץ כבר עבר לפני הכהנים תוקעי השופרות ואיכ' יוכל יהושע ירוץ ולעבור לפני הארון ותוקעי השופרות והחלוץ להשיג את העם ההולכי' ומסבבים בראש כלם להחזיר' ע"כ הניח' ביום ההוא ולא מיחה בהם ולא דבר רק להזהירם שלא יריעו עד שיאמר לה' בל יריעו מעתה והוא לא נצטוה רק במשוך בקרן היובל תקיעה אחר כל הקפו' ע"כ הלין את כללו' העם במחנה וזהו וילונו במחנה ואז נזדרז ביום השני וישכם בבקר בטרם צאת העם ממקומם לעכב המון לבלתי סבב רק החלוץ לפני שופרות היובלים שלפני הארון וזהו וישכם יהושע בבקר וישאו הכהנים כו' והחלוץ הולך לפניהם אך לא המון העם כאשר ביום הראשון ועל כן נזכר יום השני בפני עצמו לספר סדר ההיקף על כי נשתנה מהראשון ועל כן חזר ואמר ויסובו את העיר ביום השני פעם אחת וגם לא אמר פעם שנית על כי לא היה כן ביום הראשון ואחת הוא בדרך הזה וגם אמר כה עשו ששת ימים שהוא כה כיום השני ולא כיום הראשון כי לא שבו לעשות כיום ההוא ואמר רק ביום ההוא סבבו את העיר שבע פעמים שהוא מיותר וגם אמרו רק מה בא למעט אך יתכן שהיה נראה כי הקיפו הקפה אחת להשלי' שבע בכל יום. ועוד שבע אחרו' חובת היו' ההוא לז"א רק ביום ההוא סבבו את העיר שבע פעמים שנמצא בין הכל י"ג הקפות:

פסוק יח

ורק אתם כו' הנה פסו' זה יראה משולל הבנה כי הל"ל השמרו ולא שמרו וגם מה מיעט הרק. ועוד אומרו פן תחרימו כי לא היו המה המחרימים אלא יהושע וגם תחרימו הוא עתיד וכבר החרים יהושע ומהראוי יאמר **שמרו מן החרם פן** תקחו מן החרם. ועוד

אומרו **ולקחתם מן החרם** הרי באומר **שמרו מן החרם** נאמר שלא יקחו ממנו. ועוד אמרו ועכרתם אותו למה נאמר הרי בכלל אומרו **ושמתם את מחנה** ישר' לחרם הוא. כי הוא יותר מעכירות זה:

אמנם הנה אמרו רז"ל שעל שנכבשה הארץ בשבת הקדיש כל שללה תהיה קדש לה' או שהיה כאשה שמפרשת תלתה מראשית עיסתה כך הראשית יהיה קדש והנה היה מקום לומר כי הלא טוב היה לבלתי הקדיש כי הוא תת מכשול לפני העם פן יקחו מן החרם ויכשלו לז"א ורק שמרו לומר מה שהקדשתי הוא טוב רק ע"י מה שתעשו משמרת למשמרתי דרך משל שלא בלבד תקבלו עליכם לבלתי קחת וההנות כי אפילו ליקרב אל שום דבר משללה וכיוצא מדרך סייג וזהו **שמרו מן החרם** ולא השמרו מן החרם כי לא היה במשמע עשות סייג ומשמר' כי אם השמר מלקחת אך באומרו הוא מה שיעשו מה שישמרו שיעשו סייג וישמרוהו וזה טוב לכם לא בלבד על הפע' הזאת שאני החרמתי והקדשתי כי אם פן אם לא תעשו כן עתה פן יקרה שתחרימו אתם עצמכם דבר ותמעלו בי **ולקחתם מן החרם** על כן צריך כי מעת' תעשו משמר' להקדשי שיהיה משמרת גם למה שתחרימו אתם מה שאין כך אם לא תשמרו עתה כי תתעתדו ליכשל גם במה שתחרימו אתם ודעו כי אם תמעלו לקחת מהחרם הלז כי ושמת' **את מחנה ישראל לחרם** ולא אל הלוקח בעצמו בלבד כאשר היה בעכן וענין החרם שתהיה כל המחנה נזופים מה' כי תסתלק שכינ' מהם שהו' מציאות החר' וע"י סילוק הקדושה גם תכנס הטומאה במחנה וזהו ועכרתם אותו כמים זכים ונרפש המעין וזהו ושמתם וכו' ועכרתם וכו':

פסוק כ

וירע העם כו' ראוי לשים לב כי למעלה נאמר ויהי בפעם השביעית תקעו הכהנים בשופרות ויאמר יהושע אל כל העם הריעו כי נתן ה' לכם את העיר נרא' שאח' קול השופרות צוה להריע ואיך עתה מהפך ואומר וירע העם ואחר כך ויתקעו בשופרות. ועוד כי אחר אומרו וירע העם איך חוזר ואומר **ויהי כשמוע העם** כו' וירועו לא כן היה כי טרם השופרות הריעו. וגם נשית לב אל אומרו בתחלה וירע לשון יחיד ולא נאמר גדולה ואח"כ אומר וירועו לשון רבים ונאמר תרוע' גדולה:

אך הנה למעלה צוה יהושע ואמר היה במשוך בקרן היובל בשמעכ' **את קול השופר** **יריעו** כל העם תרוע' גדולה ונפלה חומת העיר תחתיה שהוא כי אחר תקיעות כללות השופרות בשופר א' יתקעו ואז יריעו תרועה גדולה ונפלה חומת העיר ואח"כ סיפר הכתוב איך בפעם השביעית תקעו העם בשופרות טרם ימשיך בקרן היובל בשופר אחד

לבדו ואז אמר יהושע טוב הוא שטרם משוך השופר לבדו להפיל החומ' ידעו מהחרם שאם לא אודיע' רק בעת הכנסם לעיר לא ישימו לב בעצם ויקחו מן החרם על כן הקדים וטרם ימשוך בקרן היובל הוא השופר הא' לבדו בעוד שהיו תוקעי' כללות השופרות אמר להם הריעו ושמחה כי נתן לכם ה' את העיר ומעתה אני מודיעכם כי והיתה העיר חרם ושמרו מן החרם וכו' ואין זו התרועה האמורה למעלה במשוך בקרן היובל כי על כן לא נאמר גדולה כאמור למעלה וגם לא נאמר ונפלה העיר תחתיה כי אם כי נתן ה' לכם את הארץ וגם לא היה במשוך בקרן היובל כי לא היתה הכונה רק מציאות תרועת שמחה כי נתן ה' להם את הארץ כלומר ודי לכם זה ולא תקפידו על שלא תקחו שלל כי קדש הוא לה' והמשיך סיפור ענין החרם וסיפר הכתוב כי כן עשו כי וירע העם בפה וגם בשופרות וזהו ויתקעו בשופרות כי תקעו העם בשופרות ואין אלו השופרות האמורים למעלה כי שם הם השבעה כהנים ופה הם העם כי עשו שני מיני תרועה בפה ובכלי' ועדיין התרוע' הגדולה האמורה למעלה במשוך בקרן היובל להפיל החומה לא נעשתה כי עדיין לא משך קרן היובל האמו' למעלה אך **ויהי כשמוע העם את קול השופר** אז **ויריעו העם תרועה גדולה** כאשר נצטוו מאז ואז **ותפול החומה תחתיה** ואמר כי לא היה שמצד א' נפלה ולא מצד האחר ונכנסו כל העם במקום הפרוץ וגם לא היה שבמקום אחד נפל עד היסוד ובעבר אחר לא היה כל כך באופן יצטרכו כלם ליכנס במקום שנפלה החומה לגמרי כי אם שמכל עבריה נפלה עד היסוד בה באופן שויעל **העם העירה איש נגדו** שכל איש נכנס נגד פנו עצמו במקום שנמצא בו מבלי יצטרך להטו' מצד האחר לבא העירה והוא מה שנאמר למעלה ועלו העם איש נגדו:

פסוק כב

ולשנים האנשים וגומר בפסוק זה קורא אותם אנשים ובשאחריו קורא אותם נערים. ויתכן כי יהושע קראם אנשים כי כן היו חשובים ככל אנשים שבמקרא וצוה להם יוציאו אותה **ואת כל אשר לה** שהו' אביה ואמה ומשפחתה ונכסיה והם הוסיפו על הציווי והוא כל משפחותיה על כן קראם נערים בסיפור מה שהוסיפו ועכ"ז הסכים אחר כך יהושע עמהם להיות כי גם הכל היו תוך ביתה וזהו שחזר ואמר ואת רחב כו' החיה יהושע כלומר עם היות יותר על מאמרו כמדובר:

ויהי ה' את יהושע כו' הודיע כי יותר מזיק לאדם חטא אחד מכל אויבים בשר ודם כי הלא ויהי ה' את יהושע ויהי שמעו בכל האר' באופן שנמוגו כל האויבים שבכל הארץ ויראו ממנו ומי היפך הענין הלא הוא חטא א' כי וימעלו בני ישראל כו' עם היות חטא של איש א' היה סיבה שנפלו בעי כאשר יספר:

פרק ז

פסוק ה

ויכו אנשי כו'. הנה כהמס דונג ודומה לו חוזר ונקפ' וע"ד זה בהיות לבב אנוש נמס בקרבו מאימות מות נפלו עליו אם הוא באופן שיש מה להשיב אל לבו להסיר פחד מלבו ולדוץ דאבה ימשול לבו לדונג הנמס וחוזר ונקפה אבל כשאין אל מחשבתו תקנה נכנסת בלבו נמשל לדבר שנמס ונעשה מים שאינו חוזר ונקפה כלל וזה מאמר הכתוב פה **וימס לבב העם ויהי למים** כי לא דמה אל מה שחוזר להקפו' וליקשור כי אם ויהי למים שנשארים תמיד ברפיונם אז ויקרע יהושע שמלותיו על יאיר בן מנשה שהיה **כשלשים ושתה איש** שהם רובה של סנהדרין ועל צרת ישראל ויפול על פניו ארצה לרמוז הרי אנו כמתים כי שחה לעפר נפשם וכקבורים דמי וזהו ויעלו עפר על ראשם:

פסוק ז

ויאמר יהושע כו'. ראוי לשים לב אל כפל אומרו העברת העביר. ועוד היעלה על לב שהעבירם ה' להאבידם ולו חפץ ה' להאבידם לא הראם את כל זאת. ועוד אמרו **ולו הואלנו ונשב** וכו' אם ה' אמר אליו קום עבור את הירדן איך היה להם לשבת בעבר הירדן. ועוד אומרו בי אדני מה עניינו שאם הוא לשון בקש' הל"ל נא אדני וגם הוא משולל הבנה כי אין לומר אחלה פניך עם מה אומר כו'. ועוד אומרו ומה תעשה לשמך הגדול כי אין הצרה רק לישראל ומה ענין לשם הגדול בזה:

אמנם בהיות שלא ידע היות עון מחודש עתה בישראל היה דן בלבו כי עדיין לא הטהרו מעון השטים על שלא מיחו כפנחס והספיק זכות פנחס להאריך להם עד יעשו תשובה והם לא חשבו שהיה צריך יותר ולא עשו תשובה עוד על כן היה הקצף לכן אמר **למה העברת העביר** שהם שתי העברות א' הירדן ב' יריחו והלא טוב היה במקום שחטאו בו שם יאבדם ולא יאחר אחר שתי העברות האלו ואז היו אומרים הגוים שעון השטים שנודע ביניהם גרם אבודם ולא עתה שיאמרו אם כך היה למה העבירם הירדן ע"י נס גדול מאד וכן בכיבוש יריחו באופן יהיה חילול חליל' ועל כן ולו הואלנו כו' והוא ע"ד ענין דוד המלך ע"ה שבא עד הראש אשר ישתחו' שם כו' שאר"זל שמי שיראנו נרדף מאבשלו' יהרהר נגדו יתברך שלעושי רצונו היה מניח בצרה גדולה ההי' על כן הלך למקו' שמשתחוי' לע"ג למען יאמרו העול' לא לחנם הרדיפו ה' ככה אם לא שעובד ע"ג היה באופן ישימו האשם המושב לה' לדוד וע"ד זה יאמר יהושע ולו הואלנו ובצוותך אותנו לעבור את הירדן היינו מאנים **ונשב בעבר הירדן** כי אז יאמרו הגוים צדיק דינו ית' שלא האמינו בדברו ויאבדם שם ויטילו אשמת דבר על ישראל ולא על ה' חלילה כי

יאמרו כי מבלתי יכולת חלילה לל"א מלכים איבדם כי לו היו רעים לפניו למה הראם את כל הנוראות אשר הראם והנה עם כל אשר ניסינו דבריו אלה לא יבצר כי דבריהם כלפי גדולת מלך מלכי המלכים ומאמרם ז"ל תחנונים ידבר רש זה משה ואתחנן וכו' ועשיר יענה עזות זה יהושע שאמר ולמה העבר' כו' **ולו הואלנו ונשב בעבר הירדן** על כן הרע בעיניו אשר דבר ושב ורפא לו ואמ' בי אדני לומר אל תשימני כפורק מעלי עול מלכות שמים כי בי אדני הוא שם אדנות הוא מלכות שמים בי הוא כי לא פרקתיו מעלי חלילה ועל תאשימני על דברי קשות כי מה אומר אם לא כזאת וכזאת אחרי כי הפך ישראל עורף לפני אויביו כי גדול נהמת לבי על רעה גדולה כזאת הציקתני לדבר כן ואין אדם נתפס על צער גדול כזה:

או יאמר במה שאר"זל שעל שלא הלכו פני יהושע בקרב נפלו כי ה' אמר עליו הוא יעבור והוא ינחיל ויהיה כי השכינה ההולכ' אתם להצליח דרכם מרכבה שלה אשר היא חונה בו הוא יהשע על כי הוא עובר והוא מנחיל ובזה יאמר אם הוא כי בי אדני שהשכינה בי ואני גרמתי במה שלא הלכו פני בקרב ואני כאשם שלא הלכתי באופן שלא היה לי לדבר הדבר הקשה אשר דברתי בהיות שאני גרמתי והיה לי לעלות על לבי דבר זה עכ"ז יש לי טענה כי מה אומר אם לא דבר קשה מרוב צערי אחרי אשר הפך ישר' עורף לפני אויביו לומר כי אם לא היה רק על שלא הלכתי למלחמה עמהם היה די בהעדרי שלא יצליחו ישראל במלחמה אך לא הקצה האחר שיהפכו ישראל עורף לפני אויביו והנה זולת זה יש עוד טעם אחרת על בלתי שית לב אל דברי נגד גדולתך כי היה לי צער גדול יותר מצרת ישראל והוא על כבוד שמך הגדול כי על כן מרוב הדאגה לא דקדקתי במאמרי והוא כי הנה וישמעו הכנעני וכו' ונסבו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ הנה הנוגע אלינו לא נשית לב כל כך כי אם מה תעשה לשמך הגדול והוא כו הלא שמך נקרא ה' אלהי ישראל ואם אין ישראל ה' אלהי מי תקרא כלומר האם אלהי כנעני או אמורי ודומה להם אין זה כבוד שמך:

פסוק י

ויאמר ה' אל יהושע כו'. הנה אומרו לך הוא משולל הבנה וכן אומרו זה הוא תיבה מיותרת. ואפשר ע"ד פרש"י ז"ל על פסוק שלח לך לדעתך כך יאמר פה הלא דעתך הוא שלא נתחדש עון אם כן קום לך לדעתך ואם הוא על שלא היו פניך בקרב שאמרת על זה בי אדני **למה זה אתה נופל על פניך** כי אין זה כדאי לשאתה תפול על פניך אך האמ' הוא כי אתה לא חטאת כי אם חטא ישראל כו' ומצוא מפורשים כל החטאים הנזכרים בכתוב בענין הלז קשה מאד והאלהים מצאם ודאי ועליו יתברך נסמוך וגם רז"ל חתרו

היבשה לבקש ושמו מקצתם בימי משה וגם עליהם נסמוך. ולא יכלו כו' הנה בפסוק זה כפל ענין במלות שונים שהיא קושיא כפולה כי ענין לא יוכלו לקום וענין עורף יפנו ענין א' הוא והוא משונה זה מזה. ועוד היות חצי פסוק שלא לנוכח וסופו לנוכח. ועוד למה בפסוק שאחריו איננו אומר שיאמר סגנון זה לישראל. ועוד שבאותו פסוק נכנס בלשון יחיד ויוצא בלשון רבים. אך הנה בישר' היו שלש כתות א' המון העם אשר לא חטאו בחרם ולא ידעו מי אשר חטא. ב' אשר חטאו ואשר ידעו בדבר ולא מיחו. ג' אשר כח בהם לעשות משפט על עוש' הרעה כיהושע ובית דינו סנהדרי גדולה ודומיהם מגדולי ישראל ועל הכת הראשונה אמר ולא יוכלו בני ישראל לקום לפני אויביהם שהוא העדר קימה בלבד אך על הכת השני' אמר עורף יפנו לפני אויביהם שהוא יותר מהעדר קימה ועל הכת השלישית הם שלומי אמוני ישר' דבר לנוכח ואמר לא אוסיף להיות עמכם עד הסירכם החרם כי הם אשר כח להם לעשות וקום קדש וייעד את העם ואמרת וכו' ובמתק לשונך הסר מלבם תלונ' לקותם על איש אחד אשר חטא והוא כי תאמ' להם כה אמר ה' אלהי ישראל חרם בקרבך כלומר איני אומר בקרבכ' כי אם בקרבך שהו' ל' יחיד כאלו כל יש' גוף א' כי יש' גוי אחד בארץ כי ע"כ הם ערבי' זה לזה וע"כ לא תוכל לקו' לפני אויביך כאיש ששברון אבר א' מחלי כל הגוף או יכוין כי היה אפשר להטיל עין נפילה זו על הרוע' או על העם על כן צוה ית' אמור להם כה אמר ה' אלהי ישר' חר' בקרבך יש' בלשון יחיד למעט את יהושע אך התיקון שהוא הסיר החר' בו ובכם תלוי וזהו עד הסירכם החרם מקרבכם:

פסוק יט

ויאמר יהושע וכו'. ראוי לדעת למה כפל **שים נא כבוד** לה' **ותן לו תודה** שיראה כפל ענין במלות שונות שהם ב' קושיות וכן אומרו **והגד נא לו** יראה כי הוא התודה האמורה: אמנם הנה יש שני מיני כבוד הא' כבוד ה' אשר חלילה נתחלל ע"י נפילת ישראל בעי כי אם לא ימצא עון בישראל יאמרו הגוי' מבלתי יכולת חלילה וזה הוא אם לא יתודה עכן ויש כבוד לעכן אם לא יתודה חטאו שלא יודע מש"כ אם יתודה שיתבז' ונקלה לעיני כל ישראל וכן יש שני סוגי' וידוי א' לה' כי הוא חטא לו בעצם וראשונה וגם וידוי ליהושע כי הוא החרים וגם לו חטא. ונבא אל הענין אמר על דבר הכבוד אל תפן אל כבוד עצמך המחולל בגלותך עונך כי אם **שים נא כבוד** לאלהי ישראל ולא לך כי בגלותך האמת הוא כבוד ה' לעיני הכל כי יודע בעולם כי לא מבלתי יכולת חלילה עזב אתכם בעי כי אם על עון ישראל ועל הענין הוידוי אני חש על כבוד עצמי שתתודה גם על מה שחטאת לי שעשיתי החרם כי אם **ותן לו תודה** כי הוידוי לאלהי' הוא העיקר אך לי לא תאמ' דרך

וידוי כי אם דרך הגדה בעלמ' זהו והגד לי כו' ומל פי דרכו כיון אל תתבזה לעיני כל ישראל כי אם הגד לי ביני לבינך ואל יעלה על רוחך להכחיד ממני כי לא נפלא ממני וזהו **אל תכחד ממני** כלומר לא תוכל לכחד ממני והוא כי רוח ה' ידבר בי:
ויען עכן וכו' הנה ארז"ל שבימי משה עבר על שני חרמים ובזה יתכן יאמר אנכי חטאתי ולא פעם זו בלבד כי אם מקודם זה כזאת וכזאת עשיתי שהם שני פעמים בימי משה ועתה אל תגדל אשמתי כי סרסורי דעבירה הליצוני כי עין רוא' ולב חומד. ואז איברים גומרים וזהו וארא בשלל וכו' היינו עין רואה ואחמד' היינו הלב חומד ומיד ואקחם שהו' אברי' גומרים:

פסוק כה

ויאמר יהושע מה עכרתנו כו'. למעלה נאמר והיה הנלכד בחרם ישרף באש ופה נאמר וירגמו אותו וגם פה נאמר תחלה וירגמו ואח"כ וישרפו וא"כ ויסקלו ולמה היו סקילה ושרפה וסקילה ולזה נשים לב אל אומרו תחלה אבן ואח"כ נאמר באבנים והנה ארז"ל שבעל עכן נערה מאורשה ויצדק בזה משפט הסקילה. ובזה נבא אל הענין והוא כי הנה דרך הסקילה היא לקשור בו אבן א' גדולה ולהפילו מגבוה ב' קומות אם מת מאותו אבן מוטב ואם לאו סוקלין אותו באבנים רבות עד שימית והנה ראה יהושע כי הוא אחר שנלכד בחרם היה חייב שרפה כמאמרו ית' והיה הנלכד בחרם ישרף באש ולהיות חרם של כל ישראל החמיר גם בבניו ובנותיו ומקנהו ולהיותו חייב סקילה על נערה המאורסה על כן בקש יהושע שידון בשתיהן ואם יומת באחת לא תתקים בו השנית על כן צוה בקבוץ כל ישראל ירגמוהו אבן שהוא אבן אחת על לבו מגבוה שתי קומו' כמשפט וזהו **וירגמו אותו כל ישראל אבן** שהוא אבן אחת ועדיין היה בו חיות ואלו לא היה חייב רק סקילה היו מוסיפין וזורקין עליו אבנים עד צאת נפשו אך היה חייב שרפה הוא וכל אשר לו על החרם על כן **וישרפו אותם באש** וז"א פה אותם וברגימה אותו כי הוא לבדו היה החייב סקילה באופן שנתקיימה שרפה בעוד היות בו רוח חיים ולהיות שכשאינו מת מחמת ההפלה באבן צריך להשליך עליו עוד אבנים גמרו המצוה אחר השרפה ויסקלו אות' עם היות שכבר מתו ואמר אותם לשון רבים כי אחר השרפה היו יחד כלם מתים נמצא שגם עליהם היו האבנים כאחד ואינו לגבי האחרים תוספת עונש כי כבר מתו כי גם על עכן לא היה רק לזכר לגמר המצוה ויקימו עליו גל אבנים אפשר למען יהיה לאות לבני מרי וגם לבל ישלחו יד בזהב ובכסף כי גם שנשרפו נתכו ושם היו:

פרק ח

פסוק ט

וישלחם יהושע כו'. ראוי לשים לב כי פה אומר וישלחם **וילכו אל המארב בין בית אל ובין העי מים לעי** ואחר כך חוזר ואומר ויקח כחמשת אלפים איש וישם אותם אורב **בין בית אל ובין העי מים** לעיר והלא קשה מאד האם מעט היו שלשים אלף גבורי חיל להיות אורבים שיוסף חמשת אלפים. ועוד אומרו וילן בתוך העם הוא מיותר. ועוד אמרו ויפקוד את העם מה צורך היה לזה. ועוד מה ענין עלייתו עם הזקנים לפני העם ואם תמיד היה כך שהוא והזקנים היו הולכים ראשונה למה הוזכר פה. ועוד למה מודיענו שהגי היה בינו ובין העם. ועוד אומרו וישימו העם את כל המחנה ואת עקבו מים לעיר כי אם כן איפה נמצאו השלשים אלף איש והחמשת אלפים וכל שאר המחנה כלם מים לעי שהוא מקום המארב א"כ מי ישאר להראות לאנשי העי להנתיקם מן העיר כדי שיצאו מהמארב ויכנסו לעי ואם נאמר שכך היה שלא נשאר רק יהושע לבדו כאומ' וילך **יהושע בלילה ההוא בתוך** העמק שהוא הגי הנזכר אי אפשר ישאר הוא לבדו ומה גם שאומר ויהי כראות מלך העי ויצאו אנשי העיר לקראת ישראל והלא לא היה רק לקראת יהושע לבדו:

אמנם בשלוח יהושע שלשים אלף גבורי חיל לאחורי העי נשארו הנותרים אל פני המלחמה רכי הלבב פן יצאו פתאום מן העיר עליהם לילה שעדיין מורא אנשי העי לא סר מלבם אחר שנמס לבב העם ויהי למים על כן לאמץ את לבם לן יהושע בתוך העמק **בלילה ההוא בתוך העם** כי בו יאמץ לבם באומרם כי אשר נפלו בעי לא היה כי אם על כי יהושע לא היה אתם כי ידעו כי ה' עמו כמדובר למעלה ובעת בא לערוך המלחמה בבקר השכם קם ופקד את העם וראה כי רבים המה עדיין כל העם אשר אתו ואם יראו אנשי העי כי רב מאד מחנה ישראל אולי לא יערבו אל לבם לצאת מהעיר באומרם כי לא היתה כזה תמול שלשום כי אם בשלשת אלפי איש ועל כן פנו עורף לפני כל אנשי העי אך עתה כי רבים הם אלפים ורבבות אולי לא יצאו מן העיר ויתחזקו בתוכה ונמצאת ערמת יהושע בטלה על כן מה עשה מיעט המחנה ויקח כחמשת אלפי איש וישם אותם אורב ולא במקום הראשונים כי אם יותר סמוך לעיר באותו הצד.

וז"א מים לעיר ולא אמר מים לעי כי שם עי כולל כל תחומיה ועיר היא גוף העיר בלבד. עוד כיוון כי להיות הל' אלף רחוקים מהעיר ולא בקרוב פן ירגישו בהם לרבויים היה אפשר כי גם כאשר ינתקו אנשי העי מן העיר לא ירגישו הם מיד לבא העירה על כן היו קרובים לעיר חמשת אלפים שיראו מיד ועל ידם ידעו גם הל' אלף ויכנסו גם המה. עוד

טעם ג' והוא כי אם אשר את פני העיר תגבר יד אנשי העי עליהם יהיו למו הה' אלפים הקרובים לישועה.

פסוק י

ועכ"ז לבל יפול מורך בלבב הנותרים בהפרד מהם ל"ה אלף גבורי חיל פן ישיגום אנשי העי והמה בלי מבחר גבוריה' על כן הקדים לאמץ את לבם במה שויעל **הוא וזקני ישראל לפני העם העי** שמתוך כך קנו אומץ לב לעלות אחריהם עד העי באומרם כי זכות יהושע והזקנים ההולכים ראשונה תעמוד להם וזהו **ויעל הוא וזקני ישראל לפני העם העי** וכל העם המלחמה אשר אתו עלו ויגשו כלומר שאלו לא הקדים יהושע ועלה עוד אימתם בלבם וספר הכתוב כי חנו בצפון ולא במזרח להיות גי ביניהם למען יקל לברוח בעוד שבני העי יורדים בגי ועולים כדי להנתיקם מן העיר.

פסוק יב

ואחר שכבר קנו אומץ לב אמר יהושע בלבו שלא יקפידו בקחתו מאתם כ"ה **אלפים איש וישם אותם בין בית אל ובין העי מים לעיר** והמה נשארים מצפון לעיר קרובים אל הה' אלפים שבמערב כי אין ביניהם כי אם קרן צפונית מערבית ועכ"ז לא ערבו אל לבם המון העם לישאר לבדם בצפון פן יצאו עליהם מרוח צפון וימצאום בלי עזר הה' אלפים על כן וישימו העם את כל המחנה אשר מצפון לעיר ואת עקבו הם הה' אלפים אשר הם לגבי העם אשר מצפון כעקב הבולט מצד הרגל כך אלו הסמוכים לעיר מים הם נמשכים מהעם אשר בצפון העיר סמוכים לקרן כעקב בצד הרגל וזהו ואת עקבו מים לעיר באופן שנמצאו אלו ואלו מים לעיר ולא היו נפרדים אלא הל' אלף שהיו יותר נגשים אל בית אל וגם הם מים לעי על כן מה עשה יהושע בא אל הגי שמצפון לעיר למען בראות ישראל כי אינו עמהם ימשכו אחריו כי לא יבצר מהם כי בו תלויה ההצלה והכיבוש כי הוא יעבור והוא ינחיל ומה גם לרז"ל האומרים כי בפירש איתמר ליה מאתו יתברך כי על בלתי לכתו עם ישראל בעי לא הצליחו ויהי כן כי חזרו ובאו אליו המחנה שהיה מצפון לעיר ועקבו הם הה' אלפים שנתחברו עתה ואז בראות מלך העי כי נסעו ישראל מן הצפון למערב ומן המערב היו חוזרים לצפון שהגי ביניהם אמרו בלבם נבוכים הם ויראים ולא רצו גם עתה רק במקום שהגי בנתים למען יוכלו לנוס בעוד שאנשי העי יורדים ועולים אז מהרו וישכימו לקראת ישראל והוא כי אין לשון לקראת צודק אם לא כשכנגדו בא גם הוא אל הפוגע בו כי על כן פירשו פסוק וירץ העבד לקראתה שהוא שראה שעלו המים לקראתה שהוקשה להם כי לא אליו היתה באה כי אם שותרד העינה ותמלא כדה ותעל ללכת אל ביתה על כן פירשו שרץ על כי ראה שעלו המים

לקראתה שהיא היתה הולכת אל המים והמים עלו אליה לפגוע בה וע"ד זה פה לא יצדק אומר ויצאו אנשי העיר לקראת ישראל כי הלא המה חונים ולא הולכים אל אנשי העי שיאמר לקראת ישראל אך הוא מה שכתבנו כי בהיות יהושע בעמק הוא הגי שבצפון העיר מקום שמשם יצאו אנשי העי שהיו מים העיר היו הולכים אל מקום שהיה שם יהושע ושם נפגעו עם היוצאים מהעבר ההוא וזהו לקראת ישראל וינגעו יהושע כו' עשו עצמם כמתנגפים לפניהם וינוסו וה' נתן בלבם שיתקבצו תחלה ואח"כ ירדפו שבין זה היה פנאי לנוס עד למרחוק באופן ינתקו מהעיר וזהו ויזעקו כל העם אשר בעיר לרדוף:

פסוק יח

ויאמר ה' וכו'. הנה מהאורב יבצר דעת מתי הנתקו מן העיר לבא המה העירה אז אמר ה' **אל יהושע נטה בכידון אשר בידך** כי נתינה וכיבוש העיר תלוי בך על כן מהשפע הנשפע מאתי אל ידך לינתן בידך ומשך בנטות ידך להתפשט והמשך התעוררות אל הל' אלף איש שבמארב לרוץ לבא העירה גם שאינם רואים נטיית ידך וכן היה כי ויט יהושע כו' והאורב קם מהרה ממקומו וירוצו כנטות ידו כי לומר שראו כנטות ידו לא חשב אנוש כי מאין ולאין תשיג עין לראות שממקום אשר נס יהושע לפני כל מחנה ישראל וגם אחריהם שיעור מחנה אנשי העי ושמשם יראו העם אשר בין בית אל ובין העי במארב העיר:

פרק ט

פסוק א

ויהי כשמוע כו'. הנה בשם מהרי"ב ז"ל ה"ה שמעתי כי ענין אשר בתחבולות עשה יהושע מלחמה אל העי לשים מארבים מאחרי העיר ולעשות עצמם כבורחים להנתיקם מן העיר בהיות כי מבלי זה היה ה' אתם הלא הוא כי מה' יצא הדבר לעשות בערמה למען יעלה על רוח הגוים ההם כו מלחמותיהם ע"ד טבע הן וע"י כן יתקבצו יחד מלכים רבים באומרם שאחר כי הדבר לא בהשגחה אלהית כי אם ע"ד טבע א"כ כרובם כן ינצחו המלחמה ויחד יבאו גדודים להלחם ועל ידי כן בקרב ימים מועטים יפלו ל"א מלכים ולא יארך הזמן כאשר בהלחם עם כל מלך וכל עיר בפני עצמו וכן היה כי ע"י כן נמשך כי **ויהי כשמוע כל המלכים אשר בעבר הירדן** שהוא כשמוע המלחמה הזאת בתחבולה טבעי'.

פסוק ב

אז ויתקבצו יחדיו כו' ובזה יאמר ויעשו גם המה בערמ' כי יושבי גבעון הבינו הערמה שעשה יהושע למען יתקבצו להפילם יחד ויעשו גם המה גם כן ערמה לינצל כי וילכו ויצטיירו כו' ויצדק בזה או' במלכים **ויתקבצו יחדיו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחד** כלומר לא עם ה' אנו לוחמים כי אם עם בשר ודם יהושע וישראל כי לא שתו לב רק אל מלחמת העי אך הגבעונים לא שכחו ענין יריחו ואמרו בלבם לו אין ה' אתם איך כבשו יריחו ע"י הקפות ושופרות וא"כ אין ענין העי רק בערמה וז"א ויושבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע לירחו ולעי כלומר לא כמלכים שלא שתו לב רק אל ענין העי כי אלה שמעו ויבינו אשר עשה לירחו ולעי כי ילמד סתום של העי מן המפורש שביריחו וע"י כן ויעשו גם המה בערמה כאשר עשה יהושע ערמה כמדובר. עד כה שמעתי בשם מהר"יב ונכון הוא לפי הפשט מבלי שנאמר שעשו כן גם בימי משה הכנעניים.

והן אמת כי יש קושי גדול כי נראה שמלכי ז' עממין שהם כל ל"א מלכים כי הגרגשי פנה ואיננו נתקבץ **להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחד** ולא נלחמו כלל והוצרך יהושע להלחם עם כל אחד בפני עצמו מלבד חמשת מלכי האמורי אשר קבצם אדוני צדק ולא להלחם עם ישראל כי אם להלחם על יושבי גבעון ועל מה ששלחו ליהושע שיושיעם ללחם עמהם על כן אחשוב בשום לב כי לא נאמר מה היה מה ששמעו כל המלכים כי אם ויהי כשמוע כל המלכים אשר בעבר הירדן ויתקבצו כו' וביושבי גבעון פירש מה ששמעו שהוא את אשר עשה יהושע לירחו ולעי ואם הוא ששמעו ענין העי היה ראוי ליאמר סמוך למלחמת העי לא אחר מה שבנה יהושע מזבח בהר עבל ואש' כתב כל התורה על האבנים ואשר נתן את הברכה על הר גריזים והקללה על הר עיבל אך יהיה שחוזר אל האומר למעלה בעברם את הירדן קודם כבוש את יריחו נאמר שם כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הכנעני כו' את אשר הוביש ה' את מי הירדן וכו' וימס לבבם ולא היה בם עוד רוח מפני בני ישראל והנה אז שלח יהושע ג' כתבים אל המלכים הרוצה להשלים ישלים להלחם ילחם לפנות יפנה ואחשבה כי פה יספר הסכמת הו' עממים שלא עשו כגרגשי שפנה והוא כי עשו בערמה כי כשמוע את אשר הוביש ה' וכו' וימס לבבם ולא היה בהם עוד רוח רצו להורות אומץ לב וזה יאמר פה ויהי כשמוע כל המלכים כו' שהוא כשמוע השמועה המורה למעלה שהוא האמור שם כשמוע את אשר הוביש ה' את מי הירדן אז ויתקבצו יחדיו להסכים על הכתבים של יהושע ועלת' הסכמתם פה אחד להלחם ולא לפנות כגרגשי ולא להשלים וזהו **להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחד** כי פה א' היה להלחם ולא להשלים והנה זו

היתה ערמה להורות כי לא נכנס מורך בלבם אולי יכנס מורך בלב ישראל ויהושע בראות הסכמתם זו פה א' והביא ענין זה פה על מה שבא להגיד ענין גבעון לומר כי כאשר המלכים האלה עשו הסכמה בערמה לבלתי יתגלה מורך לבם עשו גם יושבי גבעון גם המה בערמה לינצל בדרך אחרת לא בהוראת אומץ כמלכים ההם כי אם בהוראת היותם מארץ רחוק' ובזה יתכן מה שמלך ירושלם הביא עליהם ה' מלכים על שהשלמו הפך הסכמתם והראותם מורך הפך כונתם:

פסוק ג

ויושבי גבעון שמעו כו'. ראוי לשים לב זולת הכתוב מה ענין אומרו שמעו כי ידוע כי כל יושבי הארץ שמעו בהם ועו' או' ויצטיידו ולמה יודיע שנצטיידו האם בלי ציד' היה להם ללכת ולא היה לו להזכיר כי אם תחבולת בלוי הכלים וניקוד הלחם. ועוד למה תחלה דברו עם יהושע ועם איש ישראל ואח"כ לא דברו כי אם עם יהושע ועוד מה היה כי יהושע לא השיב להם כשדברו עמו ועם איש ישראל. ועוד למה לא השיב להם אח"כ כתשובת איש ישראל. ועוד מה זו תשובה השיבו ליהושע באומרם עבדיך אנחנו. ועוד למה באומר להם יהושע מי אתם ומאין תבואו לא השיבו לא זה ולא זה לא שם מקום ולא שם עם. ועוד למה ספרו מה שאמרו להם זקניהם ויושבי ארצם ולא אמרו שמענו שמעו ולקחנו צידה לדרך ובאנו. ועוד או' זה לחמנו חם כו' כי הלא גם בבלתי היות המקום רחוק מאד בימים מעטים הלחם חם נתון תוך השקים ואמתחות בדרך נעשה נקודים. ועוד או' הצטיידנו הוא מיותר. ועוד אומרו ויקחו האנשים מצידם למה מספר לנו זה וגם איך מתקשר לזה או' ואת פי ה' לא שאלו. ועוד איך לקחו מצידם והוא היה יבש ונעשה נקודים:

אמנם לבא אל הענין נעיר עוד כי הנה למדונו רז"ל כי ג' כתבים שלח יהושע למלכי הארץ הרוצה להשלים ישלים הרוצה לילחם ילחם הרוצה לפנות יפנה. ועל כן יקשה למה לא יקבלום מבלי ערמה שהוצרכו להערים ולא עוד אלא שרצו הם להורגם לולא שבועת הנשיאים אך הנה קרה להם כגרים שעתה מקבלים אותם ולא לימות משיחנו כי עתה הוא לשם שמים ואז מפני היראה ומפני הכבוד והגדולה ע"ד זה קודם יראו הצלחת ישראל שילחו הרוצה להשלי' ישלים כי אז אפשר יעשו שלא מחמת יראה בעצם כי עדיין לא ראו נצחון אך לא אחרי כן וז"א **ויושבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולעי**.

פסוק ד

ועל כן **ויעשו גם המה בערמה** שאם לא כן אלא שהיו באי' תחלה קוד' מה ששמעו בנצוח היו מקבלים מה שאין כן עתה על כן מה עשו וילכו ויצטיידו צידה ראוי' למאכלם אך הוראת אורך הדרך בקחתם אתם כלים בלים ומבוקעים בלתי ראויים לכל עשו בדברי' אחרי' זולת הלחם כי כל לחם צידם יבש היה נקודים אך שאר צידה היה מאכל ראוי לאכול.

פסוק ו

וילכו אל יהושע ויאמרו אליו ואל איש ישראל מארץ רחוקה באנו ונלאים הרבה על כן לא תאחרו מליישב לבנו כי אם ועתה בלי מיתון **כרתו לנו ברית** והיה טרם תגלה ערמת' והנה יהושע ראה פתיות בדבריהם כי אמר אם רחוקים הם הרבה אין לנו חלק אצלם מה להם לבא לבקש מאתנו לכרות ברית כי מה לנו עמהם על כן חשש לערמה ולא השיב להם כלום אך איש ישראל השיבו ואמרו אולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית והוא כי איש ישראל הנז' פה ולא נאמר בני ישראל הם הנשיאים בעדה כי לשין איש או אנשים שבמקרא הוא לשון חשיבות אלא שאמ' לשון יחיד על, כי נתאחדו בתשובתם ויתכן כי הם חשבו כו לא על הבאים לבדם היתה השאלה כי, אם על כל שאר העם הנשארים מהם בארצם ועל כן השיבו אולי בקרבי אתה יושב כי לא על הבאים היתה התשובה כי אם על היושבים במקומם בחשב' שעדיין כתב ששלח יהושע הרוצה להשלים ישלים עדיין היה מועיל אך לא לבאים אח"כ שהם יושבים במקומם כי אם לבאים עתה גם שיהיה מעם הבאים.

פסוק ח

והנה הגבעונים בראות' כי יהושע שתק חשבו כי לא היה הוא חושש לשום דבר והיה מקרבם לגמרי על כן הניחו את איש יש' ונשתעבדו לו ואמרו עבדיך אנחנו אז השיב להם מי אתם כלומר לא כדברי איש יש' שחששו על היושב ולא עליכם שבאת' כי אם מי אתם כי אתם גם אתם לא תקובלו אם מקרבנו את' וגם אשר אמרתם מארץ רחוק' באנו ועתה כרתו לנו ברית אין לו שחר כי אם מארץ רחוקה אתם ואין לי עסק עמכם מה לכם לכרות עמי ברית מאין ולאין וזהו ומאין תבואו כלומר שיהיה לי עסק עמכם. או יתכן כי תחלה דברו אל יהושע ואל איש ישראל מארץ רחוקה באנו ועתה כרתו וכו' כלומר ונעבד אתכם ובראותם כי יהושע שתק ואיש ישראל ענו חשבו אליו יהושע שתק מכעס שנעשינו עבדים לו ולאיש ישראל ולא ליהושע לבדו על כן **אומרו אל יהושע עבדיך אנחנו** אז השיב ואמר מי אתם כלומר שחפצתם יותר להיות עבדים לי מלהיות

בני חורין ועוד שאי אפשר כי מאין תבואו כלומר הלא מהארץ הזאת שלא נוכל לחיות כל נשמה אז אמרו הלא נלכדנו באמור שבאנו לשמו של יהושע להיות לו עבדים כי למה נחפוץ בעבדות יהושע מבחפשיו' ע"כ אז השיבו ואמרו הנה הדין עמך אם עליך מצד עצמך היינו באים אך לא באנו כי אם לשם ה' ובאנו אליך למה שהו' אלהיך ועל כן אין לומר מה לנו ולכם כי הלא לבקש את ה' באו ואם ירחק המקום אשר שם עמו וארצו כי הלא שמענו את שמעו כו' ושמא תאמרו א"כ למה מתחל' לא הזכרתם את ה' כי אם מארץ רחוק' באנו עבדי' אנחנו בלבד הנה אין אשמת דבר זה עלינו כי אם על זקנינו ויושבי ארצנו כי עם היות ששמענו שמע ה' לא השכילו לשים בפינו רק עבדיכם אנחנו ועתה כרתו לנו ברית וזהו ויאמרו אלינו זקנינו כו' לאמר כי הם צוו לומר לכם מאמרנו זה והוא קחו לכם צידה לדרך ולכו לקראתם ואמרתם אליהם עבדיכ' אנחנו ועתה כרתו לנו ברית כלומר ועל כן לא הזכרנו את ה' כי על שמעו באנו כי עלה על רוחם כי טוב אמור לכם כך שתרחמו לקבלנו בשעבד עצמנו כך אך האמת הוא כי לשמע ה' היה הענין ועל אשר אמרת מאין תבאו הנה הראייה כי מארץ רחוקה באנו כי הנה זה לחמנו הם הצטיידנו כלומר אין אנו אומרים חם הוציאנו אותו משם כי אם הצטיידנו והוא כי עשינו אותו צידה שהוא לחם מתקיים שהם כענין אפויים יותר משאר לחם שדרך להוליכו לדרך ועכ"ז יבש היה נקודי' והנה כתבנו למעלה כי רק הלחם היה כך אך כל שאר הציד' היתה טובה למאכל ולא היתה בה הוראת בואם מרחוק באופן שמה שהיה נראה מלחם צידם היה בהפך בצידה עצמה וא"כ מה שטעו בראות הלחם היה להם להבין משא' הצידה כי לא היתה יבשה והיה להם לחוש ולשאול מאת ה' ושמא תאמר כי לא ראו שאר הצידה ועל כן לא הבינו כי בלחם היתה הערמה לז"א ויקחו האנשים מצידם כלומר שהיתה טובה אשר לא כלחם ועכ"ז ואת פי ה' לא שאלו:

פסוק טו

ויעש להם כו'. בכלל או' **ויכרות להם ברית** היה שעושה להם שלום. ועוד מה זה לשון עשייה. ועוד למה נשבעו להם הנשיאים והיה די ברית יהושע. ועוד אומר ולא הכום בני ישראל לא ימנע או היה מן הדין להכותם או לאו אם היה מן הדין מה להם משבועת הנשיאים הרי גם על השבועה היה הדין להכותם ואם אינו מן הדין למה רצו להכותם. ועוד למה תלה הדבר בישראל ולא ביהושע וגם למה תלה מה שלא הכום על דברת שבועת הנשיאים ולא על ברית יהושע:

אך הנה כתבנו למעלה כי הודיעונו רז"ל כי שלשה כתבים כתב יהושע א' הרוצה להשלים ישלים כו' וכתבנו שלא ניתן רשות זה רק למשלימים בראשונה לא אחר מלחמת יריחו והעי באופן שע"י כן לא מצאו אלו מקום להשלים אם לא ע"י ערמה:

ונבא אל הענין והוא כי לא יבצר מיהושע היותו מסתפק בדבר אם קרובים או רחוקים המה על כן מספק ראה לעשות לפנים מן השורה ע"י הכנעתם והוא לו יונח שמארץ כנען הם עשה להם שלום כי גם שלא היה ראוי לקבלם על שלא באו מתחלה להשלים כאשר כתב להם יהושע עשה להם שלום שהוא מעשה חדש אשר לא יעשה לזולתם וזהו ויעש להם שלום וע"י כן מצא מקום להתיר לכרות להם ברית בל יעבור על פסוק פן תכרות ברית ליושב הארץ ועל לא תחיה כל נשמה כי כאשר אם היו משלימים מתחלה לא היו עוברים אם מתחלה היו עושים הסכימה דעתו לאלו על ידי הכנעתם זו להשלים אתם וע"י כן **כרת להם ברית** ועדיין הנשיאים הוסיפו יותר כי **וישבעו להם נשיאי העדה** ושמא תאמר מה צורך היה אל שבועת הנשיאים שבקשו שישבעו להם לז"א הנה ויהי מקצה שלשת ימים כו' וישמעו כי קרובים הם כו' ומה שלא הכום בני ישראל לא היה רק על כי נשבעו להם נשיאי העד' בה' שאל"כ ברית שכרת יהושע לא היה מספיק לימנע מלהכותם וא"כ מזה תבין כי הטיבו אשר עשו להשביעם כי ברית יהושע לא היה בשבועת ה' רק כדרך כורתי בריתות ועל כן מבלי רשיון יהושע היו מכים אותם כי יחם לבבם על ערמתם אך לבקש שבוע' מיהושע לא ערבו אל לבם:

פסוק יט

ויאמרו כל כו'. ראוי לשים לב מה חדשו לה' הנשיאים שלא ידעו כי הלא זה הדבר האמור למעלה ולא הכם בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ומה חוזרים לומר להם **אנחנו נשבענו להם** כו'. ועוד או' זאת נעשה להם ואינו אומר מה זאת אשר יעשו להם אם הוא שיהיו חוטבי עצים כו' למה לא נאמר כו' אם בסוף פסוק שאח' זה כמספר מה שעבר שאומ' ויהיו חוטבי עצים כו' כאשר דברו כו' ועוד או' והחיה לשון צווי ולשון יחיד והראוי יאמר החיות. ועוד אומרו ויאמרו אליהם כי הלא גם עד כה עמהם היו מדברים. ועוד כי אחר שדברו הנשיאים למה חזר יהושע לקרא אותם ולאררם ולהצילם מיד בני ישראל:

אך הנה בפסוק הקודם ספר כי לא הכום על כי נשבעו להם הנשיאים וגם סיפר כי עדיין לא נתקררה דעת העדה כי עדיין וילונו כל העדה על הנשיאים ועתה בא לפרש תחלה איך היה ענין הנשיאים איך עכבו ביד ישראל ואח"כ יבאר איך נתקנ' תלונתם על הנשיאים והוא כי הנה **ויאמרו כל הנשיאים אל כל העדה אנחנו נשבענו** כו' כי

התחכמו ליכנס בשלהם לומר הנה אנחנו לבדנו נשבענו ולא בשמכ' ועתה אנחנו **לא נוכל לנגוע בהם** כלומר אך אתם הנם בידכם כי לא נשבעתם ובזה הוא התחלת השקט כעסם שמחשיב אותם ובכלל הדבר הוא לנגוע בהם לא נוכל אך במעשה ידיהם שהוא עבדות חוטבי עצים ושואבי מים נוכל והוא אשר עשה משה לכנעניים ובראות הנשיאים כי לא נתקררה דעתם של העדה בזה ורצו להורגם הפכו פניהם אל יהושע ואמרו לו זאת נעשה להם כלומר זאת שנשמע מדברינו שלנגוע בהם לא נוכל רק במעשה ידיהם נעש' להם והחיה אות' אתה יהושע למען שלא יהיה עלינו קצף וכו' ובראותם ששתק להם והודע יהושע אז חזרו ואמרו אליהם הנשיאים יחיו כלומר אחר שיהושע מודה לנו לחיותם יחיו ולא תוכלו לעכב אך הם מעצמם להפיס דעת העדה נשתעבדו ויהיו חוטבי עצים ושואבי מים לעדה אולי יתפייסו כאשר עשה משה לכנעניים והיתה זאת עצת הנשיאים שדברו להם לגבעוני' יעשו כך אולי יתפייסו העדה בכך וזהו ויהיו חוטבי וכו' כאשר דברו להם לגבעונים הנשיאים ולא נתקררה דעתם עד שויקרא להם יהושע וידבר אליהם כו' כי קללם כאומרו ועתה ארורי' הם ולא יכרת מהם עבד להפיס דעת העדה לומר הלא אין ליירא פן יתנשאו אחר זמן ויהיו לשכים בעיניכם כי ע"י אירתי זאת לא ירימו ראש כי לא יכרת מהם עבד כו' ומצד אחר הפיס דעת הגבעונים באמור להם ישרתו בבית ה' והשיבו כי מירא' עשו ועתה יעשה להם כטוב וכישר והוא כנודע מרז"ל על פסוק ועשית הטוב והישר זו לפנים משורת הדין זה מאמרו כטוב וכישר שהוא לפנים משורת הדין ואמר כי ויעש להם כן שהו' הטוב והישר וע"י מה שאיררם הפיס דעת העדה ויצל אות' מיד' ולא הרגו' ובראות כי כבר היחלו להיות חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ועתה אמר הוא לבית אלהי על כן ארכבה אתרי רכשי ועשה גם שתיהן כי ויתנם כו' לעדה ולמזבח ה' כו':

פרק י

פסוק יב

אז ידבר כו'. ראוי לשים לב מה צורך ראה יהושע להכניס עצמו לשאול יעשה לו נס כזה האם להשלים המלחמה היחוייב שיהיה הנצוח ביום א' ולא בשנים ולמ"ד שהיה ערב שבת וחש פן יחללו ישראל את השבת ניחא. ועוד כי באומרו **אז ידבר יהושע** לה' יראה שדבר אתו יתב' ובאומרו **שמש בגבעון דום** יראה שדבר עם השמש והירח. ועוד ראוי לדעת אם גלגל חמה עמד וגלגל לבנה גם הוא מה יועיל לבלתי היות לילה אם הגלגל יומי מסבב את הכל הלא בהתגלגל הגלגל יומי ביום א' לא יבצר מהיו' חצי היום לילה. ועוד

למה מודיענו שהלא היא כתובה בספר הישר וגם מה ענין מלת הלא ולא אמר כתובה בספר הישר. וגם אומרו ולא אץ לבא מה ענין או' לא אץ ולא לבא כיום תמים. ועוד אומר ולא היה כיום ההוא כו' האם בלעדי זה לא שמע ה' בקול איש ומה גם למשה שהיה אומרו עמדו ואשמעה כו'. ועוד אומרו כי ה' נלחם לישראל הוא בלתי מקושר ומיותר כי כבר נאמ':

אמנם לבא אל הענין נקדים כי הנה הוברי השמים וכסיליהם לא ישפוטו להרע או להיטיב אם לא עודם מסבבים בתנועותם אך לו יצויר שינוחו מתנועותיהם זמן מה לגמרי כל אותו הזמן לא ירעו ולא ישחיתו וגם היט' אין אות' כי הוא זה אחד מהטעמים הכתובים אצלנו על מאמרם ז"ל כי בי"ב חדש של המבול לא שימשו המזלות שהוא כדי שלא יאמרו כי מהמזל היה והוא מה שכתוב אצלנו בקלל איוב יום לידתו וליל הולדתו שהוא שיבטלו בלי תנועה עד שבמספר ירחים אל יבאו באופן שלא יהיה כח בכוכב לשפוט עליו רעה לא בהולד' ולא בלידה.

ונבא אל הענין והוא כי רצה יהושע לפרסם בכל העולם שהיום יודע לעיני כל גויי הארץ כי ה' נלחם לישראל פן יאמרו כי כוכב ישראל עלה שמים וירד כוכב שבעה עממין והוברי השמים עשו כל זאת על כן ייעצהו כליותיו יעמיד הגלגלים עד יקום גוי אויביו למען ידעו כל רואי השמש והירח כי ה' היוצ' פעל כל זאת והנה ראה יהושע כי אמור לעבד מלך שרתני והבטל מעבודת המלך אדונינו זה מיעוט דרך ארץ ומה גם לשמש ולירח אשר מלך מלכי המלכים נתנה ברקיע השמים להאיר על הארץ בתנועתם אשר הטביע בם איזה הדרך יאמר איש התבטלו מעבוד' האדון ה' צבאות לעשות רצונו ולגזור עליהם לאמר **שמש בגבעון דום וירח** וכו' על כן מה עשה הקדים וידבר לה' הענין כנוטל רשות ממנו וזהו אומרו **אז ידבר יהושע** לה' ולא התפלל רק דבור בלבד יקים דבר עבדו אך לא פורש לעיני ישראל מה דבר לה' כי בינו לה' היה אך מה שויאמר לעיני יש' לא היה רק שמש בגבעון כו' וז"א **ויאמר לעיני ישראל שמש** כו' והו' יתברך הסכי' עמו.

פסוק יג

וידו' **השמש וירח עמד** והו' כי הו' בהחפזו לא דייק בלשונו כי לא אמר רק בגבעון ובאילין ולא כן הי' כי אם בכל העולם וגם לא פירש שיעו' אך הו' יתברך תיקן הכל וידו' **השמש וירח עמד** סת' שהו' כולל בכל העולם וגם השיעו' עשה **עד יקום גוי אויביו**.

ושמא תאמר לא העדיף עתה הו' ית' בשביל יהוש' יותר מאש' נודע בתור' כי הלא ענין זה נרמז בתור' כמ"ש ז"ל על הלא היא כתוב' בספר הישר למ"ד בפרשת בראשית ולמ"ד בפסוק והנה השמש והירח משתחוים לי ולמ"ד מוזרעו יהיה מלא הגוי' לז"א דעו איפ'

כי הוסי' ה' על מה שייעד כי הנה מה שוידו' השמש וירח עמ' שהו' שהשמש בגלגל חמה עמ' במקומו וכן גלגל הירח עד כו' הנה זה הלא הי' כתוב בספר הישר שנשתעבדו שני המזלו' האלו לזרעו של יוסף אבל עדיין כל זה איננו שוה כי אם נשתעבדו שתי אלו לא נשתעבדו הגלגל יומי החלק המניע את כלם ביום ובלילה ובחציו לא יבצר מהיות לילה עכ"פ שהו' את הגלגל חמה י"ב שעו' מתחת לארץ בהכרח אך זה עשה הוא ית' בעבור יהושע שויעמוד **השמש בחצי השמים ולא** מיהר את השמש הנז' לבא מי הוא שלא מיהר אותו אשר היא כיום תמי' הוא גלגל היומי שהוא כיום תמים שמהלכו כ"ד שעות כי לא אץ את השמש לבא בשש שעות מחצי השמים עד הלילה אותו שהוא כיום תמים הוא גלגל יומי שדרכו למה' את השמש לבא יום יו' עם היות שמהלך השמש בגלגלו בשס"ה ימי' כנודע.

פסוק יד

והנה ארז"ל כי ג' עמד' לה' חמה משה ויהושע ונקדימון בן גוריון והן אמת כי של משה לא פירש באיזו מלחמה היתה אם בשל עמלק או זולתו ובאיזה זמן שהיה מה' יצא הדבר מעצמו כי לא נמצא ששאל או גזר משה על המאורות אך של יהושע היה ע"י דבור שדבר לה' יקים דברו אשר יגזור על השמש או הירח כמו שכתבנו על אומרו אז ידבר יהושע כי לא התפלל רק דבו' בלבד ואח"כ גזר ואמר שמש בגבעון כו' אך נקדימון בן גוריון היה ע"י תפלה ובקשת רחמים והנה אין ספק כי יותר חייב על זה יהושע אליו יתב' ממשה ונקדימון כי של משה הוא ית' עשה ולא לעשות רצון משה רק לפי צורך השעה ונקדימון היה ע"י תפלה אך יהושע היה ע"י דבור בעלמא שדבר לה' וז"א **ולא היה כיום ההוא לפניו** במש' ואחריו בימי נקדימון בן גורין והוא כי לא כנקדימון שהוצרך להתפלל כי אם לשמוע ה' בקול איש שהיה דבור בלבד כמדובר וגם יותר משל משה כי אז היה לפי צורך השעה אשר גזר' חכמתו ית' מה שאין כן ביהושע פה כי הלא ה' נלחם לישראל והוא ית' היה יכול להומ' ולאבדם רגע א' מבלי עכב שמש וירח עד יקום גוי אויביו ע"י עצמם באופן כי לא היה רק כדי לשמוע בקול יהושע כי עשות רצונו חפץ וזהו כי ה' נלחם לישראל:

פרק יא

פסוק כ

כי מאת ה' היתה כו'. הנה הר"אי למד מזה כי פסוק כי תקרב אל עיר כו' וקראת אליה לשלום גם על מלחמת חובה ידבר ואין ראיה מזה כי אין הענין לומר כי מה' יצא **לחזק**

את לבם שאם לא כן היה מן הדין לקרא להם לשלום ולקבלם כי אין זה ענין הכתוב. ולבא אל הכונה נשית לב אל אומרו **לקראת המלחמה את ישראל** כי הראוי היה לקצר ולו' להלחם עם ישראל. ועוד אומרו **לבלתי היות להם תחנה** שהוא מיותר כי מובן הוא מפסוק הקודם ועוד שאחר אומרו למען החרימם למה חוזר ואומר **כי למען השמידם**. אך הענין הוא שאמר לא היתה עיר אשר השלימה בלתי החוי יושבי גבעון שהוא שבאו בערמה והכנעה שנמשך מזה שחננו אותם לא שיקבלו אותם בסבר פנים יפות ביודעם כי משבעה עממין הם כי מאת ה' **היתה לחזק את לבם** שנתן בלבם שבאים **לקראת המלחמה את ישראל** ולא את ה' שישכלו כי לקראת מלחמת ה' הלוחם לישראל הם באו וזה עשה הוא יתברך למען החרימם ולא שאם היו משלימים היו ישראל מקבלים אותם ביודעם כי משבעה עממין הם כי אם שע"י עשותם כגבעונים וכיוצא בהם היו מרחמים אותם ומחיים אותם כאשר עשו לגבעונים וזהו **לבלתי היות להם תחנה** שהוא כי האלהים עשה **לחזק את לבם** לבל תהיה להם חנינה כאשר היתה לגבעונים בערמתם ותחינתם כי אפשר אם היו משלימים ונכנעים היו חוננים אותם ועתה לא בלבד לא ימצאו תחנה כי אם הקצה האחר שהוא שיתאכזרו להשמידם וזהו **כי למען השמידם** וכו' שמלת כי תשמש במקום אלא ושיעור הכתוב **לבלתי היות להם תחנה** בעיני ישראל אלא יהיה לבם למען השמידם כמצות ה' כאשר צוה ה' את משה:

פרק יד

פסוק ו

ויגשו בני יהודה וכו'. ראוי לשים לב למה נגשו בני יהודה כיון שהענין היה על כלב לבדו. ועוד למה כלל בדבר את יהושע באומרו אשר דבר ה' **על אודותי ועל אודותיך**. ועוד מה ענין אומרו אודותי ואודותיך שאם על מה שייעד לשניהם שיחיו מהמרגלים אין מלת אודות צודק בזה והראוי יאמר עלי ועליך. ועוד מה צורך להודיע בן כמה שנים היה בזמן ההוא ובן כמה שנים הוא עתה. ועוד אומרו ואשב אותו דבר כאשר עם לבבי כי הלא דעת שפתיו ברור מללו ולמה צריך לייחס הדבר אל לבבו כאלו היה להסתפק בכונת דבריו אל הפכן. ועוד אומרו ואחי אשר עלו עמי המסיו כו' למה מזכיר עון האחרים וריבו יריב וסוד אחר אל יגל. ועוד למה חזר פעם שנית להזכיר את אשר טב עשה כי אחר אומרו ואשב אותו דבר כאשר עם לבבי חוזר ואומר ואנכי מלאתי כו' וגם למה מכניס בנתים מה שאחיו המסיו את לב העם. ועוד למה מודיע שככחו אז כחו עתה. ועוד מה

צורך לומר שמהמ"ה שנה שעבר מאז היה אשר הלך ישראל במדבר. ועוד אומרו אולי ה' אותי ולא אמר אתי.

אמנם הנה כתבנו בביאור התורה לתת טוב טעם אל התפלל משה על יהושע שינצל מעצת מרגלים וצורך לכת כלב להשתטח על קברי האבות לינצל גם הוא מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם שלא בטחו בעצמם אך הוא כי דרך כלל כל המרגלים כשרים היו באותה שעה ולא היה פחד להביא שמע שוא אם לא נשיא שבט יהודה פן יהיה למוקש מה שיהודה הביא שמע שוא לאביו באומרו הכר נא הכתונת בנך כו' ועבירה גוררת עבירה כי עון עצמו אינו נמחק כי אם נעשה כח טומאה לגרור במקום שפגם עוד פגם כיוצא בו וכן אשר הוא נשיא מבני יוסף יען הביא יוסף את דבתם רעה אל אביהם ויתעתדו נשאי בניו להביא גם הם מן הטעם האמור על כן הוצרך משה להתפלל בעד יהושע בשנותו את שמו וכלב הוצרך להשתטח על קברי אבו' אשר בגללם יעקב שאליו הביא יהודה את כתונת בנו ואמר הכר נא כו' ועכ"ז להיות שהבחירה חפשית החזיק לשניהם הוא ית' טובה כאשר ייעד להם. עוד כתבנו שם כי זה מאמר הכתוב באומרו ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי שפירושו מה שאני מחזיק לו טובה בעצם הוא עקב אשר היתה רוח אחרת חצוני עמו מתלוה אליו הוא רוח טמא אשר נעשה באמור הכר נא ועכ"ז וימלא אחרי. ונבא אל הענין מהכתובים והוא כי בבואו להנחיל נחלת תשעת המטות וחצי המטה בארץ כנען היחל ביהודה וזהו **ויגשו בני יהודה אל יהושע** אז כלב שהיתה לו נחלה גדולה בתוכם פן יקפידו השבט אם יטול לבדו את כל ההר ע"כ דבר אליו ויאמר אתה ידעת כו' לומר כדאי אני ואתה להחזיק לנו טובה וגם אני שאיני מלך כמוך לי יאתה נחלת חברון אשר ניתנה לי כי הנה אתה ידעת חת **הדבר אשר דבר** ה' אל משה חיש האלהים שהות שנקח חלק העשרה מרגלים כמ"ש ז"ל כי יאות לנו שהוא **על אודותי ועל אודותיך** והוא על אודות מענין יהודה ועל אודותיך מענין יוסף שהביא דבה אל אביהם שעל כן דבר טיב עלינו כי כבשנו את הכחות החצונים ההם ולא אמר אודותיו בלבד בל יראה שנוטל התפארו' לעצמו לבדו. ושיעור הכתוב **אתה ידעת את הדבר אשר דבר** ה' כלו' טובה עלינו שהיה **על אודותי ועל אודותיך** והטמין ברמז כי ידע כי מבין יהושע והוא הדבר אשר שב ודברו על עצמו באומרו זה פעמים ואנכי מלאתי אחרי ה' אלהי ואומר לך תהיה לנחלה כי מלאת אחרי ה' אלהי שהוא כי היה אפשר לי למלאת אחר רוח אחרת של חטאת יהודה באומרו הכר נא וכו' ולא מלאתי רק אחרי ה' אלהי.

פסוק ז

ואחרי שרמז כי אליו יאתה המתנה טובה היחל לפרשה והתחיל להביא ראיה איך הוא רצונו ית' יותן לו מקום אשר גבורים וענקים שם והוא כי **בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה** כו' וכוונתו לגמור במה שמסיים ואומר כי אחר מ"ה שנה אשר היה בזמן שהלך ישראל במדבר שהיו שנות צער כד"א ויניעם במדבר כו' ועכ"ז שעתה הוא בן פ"ה שנה ככחו אז כחו עתה ואין זה בטבע כי אם השגחה מאתו ית' ואין ספק כי האלהים עשה על שהיה עתיד לתת לי מקום הענקים ההם על כן חזקני ואמצני **ואשב אותו דבר כאשר עם לבבי** ולא כאשר עם רוח האחר' וגם כיוון כי ב' יצריו הסכימו לטובה וז"א לבבי ולא אמר לבי.

פסוק ח

ועוד טענה אחרת והוא כי **אחי אשר עלו עמי המסיו** וכו' כי על כן חלקם ראוי לי כמ"ש ז"ל על חיו מן האנשים וכו'. ועוד טעם אחר והוא על דברת שבועת משה כו' וישבע וכו'.

פסוק י

ועוד טעם אחר והוא כי הנה על פסוק ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים כו'. ארז"ל ופרש"י כי כלל ב' דברים שנטלו שניהם חלק האנשים בחיים ובארץ ובזה יאמר הנה הדבר א' נתקיים כי **ועתה הנה החיה** ה' אותי בזמן שהלך יש' במדבר נעים ונדים ועודני חזק לכן ועתה קיים השני ותנה לי את ההר וכו' וז"א ועתה ואמר ה' אותי ולא אמר ה' אתי לבל יראה שהוא המורישם בעצם וה' עמו כמו שעושה את עצמו עיקר חלילה על כן אמר ה' אותי כי ה' עיקר אלא שמקרב אותי אליו.

או יאמר דרך שני באומרו מלאתי אחרי ה' והוא בהזכיר מאמרנו בביאור התורה כי באומרו וישיבו אותם דבר ואת כל העדה כי ייחדו דבר למשה ולאהרן וזהו וישיבו אותם דבר ואח"כ ואל כל העדה דבר אחר ופירש מה שייחד למשה היה באנו אל הארץ אשר שלחתנו שהיא ארץ הנגב שהיא פסולת ארץ ישראל שכולה טרשים ואין צ"ל שאר מקומות שהם זבת חלב ודבש כי אם גם זבת חלב ודבש היא עם היותה פסולת וזה פריה כי משם היא ומה גם שאר הארץ והנה כל זה הוא טוב למראה עינים אך סובל גם פירוש אחר שהיה עם לבבם וכמ"ש ז"ל מה פירותיה משונים כך ענייניה משונים ואפילו במה שסיימו יאמרו אפס כי עז העם וכו' לא גזרו אומר שעל כן לא יוכלו לה כי אפשר להשלים ולסיים לומר ועכ"ז עלה נעלה וירשנו אותה או לגמור בהפך והם הניחו הגזרה היולית.

ועל כן מה עשה כלב בא אחריהם ומלא את דבריהם וזהו ויהס כלב את העם אל משה כלומר השתיק כלב את העם שלא יסיימו ברעה ויניחוהו לסיים והנה זה היה אפשר לו לעשות בדבר אשר ייחדו לומר אל משה וזהו ויהס כו' אל משה ועשה כמסיים דבריהם יאמר עלה נעלה וירשנו אותו לומר שסיום אומרם אפס כי עז כו' הוא שעכ"ז עלה נעלה וירשנו כי מי הוא שהיה עמנו שעלינו לא נזוקנו יהיה עם כלנו שנעלה וכו' וזהו עלה גם נעלה וירשנו אך במה שדברו אל כל העדה לא היתה תקנה לבא אחריהם ולתקן דבריהם כי הנה אל ישראל הסירו מסוה הבושה ודברו דבה רעה מפורשת מה שלא ערבו אל לבם לעשות כן במה שייחדו לאמר למשה וזהו ויוציאו דבת הארץ אל בני יש' לאמר שהוא כי במה שהיה אל בני ישראל לאמר ולא למשה לבדו הוציאו דבה מפורשת הארץ אשר עברנו כו' וענין זה יאמר פה על הסדר והוא כי במה שדברו אל משה יש שני חלוקות א' תחלת מאמר' באנו אל הארץ וכו' וזהו פריה. חלוקה שנית והיא אפס כו' והנה החלוקה הראשונה גם כלב היה מדבר כהם אלא שהוא כיון לשבח והם לגנאי מה פירותיה משונים כו' ומאומרם אפס כו' הם המדברים לבדם אלא שבא היא אחריהם ומילא את דבריהם לטובה כמדובר ועל זה ויהס כו' וזה יאמר פה ואשב אותו דבר שהו' מה שהשבנו אותו שייחדנו למשה לאמר והנה דבורי היה כאשר עם לבבי והוא מה פירותיה משובחות כך ענייניה כו' כלומר מה שאין כן הם כי לא כן לבם כי אם מה פירותיה משונים והנה זה היה בתחלת דבורם אך אח"כ ואחי אשר עלו עמי המסיו את לב העם שהוא באומר' אפס כי עז הע' כו' ואנכי מה עשיתי אז באתי אחריהם למלא את דבריהם כמסיי' מאמר' כמדובר באמר' עלה נעלה וירשנו אותו וזהו ואנכי מלאתי אחרי ה' כי מלאתי את דבריהם לא אחרי רוע לבם כי אם אחרי ה' טרם ימלאו הם דבריהם ויגמרו אומר כי על כן לא יוכלו לה ואמר כי גם משה החזיק לו טובה על זה כי וישבע משה כו' ואמר כי מלאתי אחרי ה' שהוא כמדובר שמלא את דבריהם אחרי ה':

פסוק יג

ויברכהו יהושע וכו' טרם תת לו את חברון אשר שאל בירכו בל ישלוט עין בו על אומר כי בן פ"ה שנה היה גבור למלחמה ולצאת ולבא כאשר בהיותו בן ארבעים וזהו ויברכהו ואח"כ ויתן לו וכו'. או ברכו שיוכל את הענקים או שיפרוץ זרעו למלאת נחלתו כי רבה ואמר אל יעלה על רוחך כי ע"י ברכת יהושע זכה כלב לנחלה זו כי ע"כ היתה חברון לכלב וכו' על כי מלא אחרי ה' אלהי ישראל:

פסוק טו

ושם חברון כו'. ראוי לשים לב מה צור' אל הודעת שמה לפני'. ועוד אומרו האדם וכו' נראה שהענק היה שמו ארבע כן נראה לפנים שאומר ולכלב בן יפנה נתן חלק וכו' את קרית ארבע אבי הענק היא חברון הנה כי שם אבי הענק היה ארבע וראוי לדעת לפי זה למה נק' ארבע שאם הוא על שם שלשה ילדיו אחימן ששי ותלמי ואביהם לא מפני זה יקרא האב ארבע ועוד כי מפסוק שלפנים אבי הענק נראה שלא על אבי השלשה הוא כי אם אבי הענק אביה' ואיך יקרא הוא על שם הצטרפות שלשת בני בניו. ועוד ראוי לשום לב אל סמיכת אומרו והארץ שקטה כו'. ויתכן לפי הפשט כי הענק וילידיו אחימן ששי ותלמי היו ארבעה גבורי עולם וזקנם היה שקול כארבעתם נמצא כאלו היו שמונה.

ונבא אל הענין והוא כי בא להורות איך מן ה' יצא הנתן חברון לכלב כי הנה **שם חברון לפנים קרית ארבע** אשר **האדם הגדול בענקים** שהוא אבי הענק וילדיו נמצא שלפי הטבע גם בהיות כל ישראל יחד על חברון יהיה פחדם של אלו מוטלות על כל העם ועכ"ז שהיא ניתנה לכלם שהוא יגרשם שהיתה הדעת גוזרת שעתה תגדל מלחמתם של אלו ולא יוכל כלב עליהם אמר שאדרבה אז והאר' שקט' ממלחמה כי נפלה חתת אלהי' עליה' והנה ארז"ל שאברהם נקרא **האדם הגדול בענקים** ויראה דוחק בכתוב ואפשר שרז"ל לא יכחישו פשט הכתוב כאשר כתבנו אלא שהוקש' להם אומרו קרית ארבע לשון נקבה ולא ארבע' לשון זכר על כן גזרו דמדאפקי' בהאי לישנא שעל הזוגו' שהיו ד' במערה אד' וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה רמז והנה ידוע כי מי היה סיבה שיהיו שם ארבעה זוגות כי אם אברהם שקנה המערה לאחזת קבר לו ולשרה ליצחק ורבקה וליעקב ולאה על כן הראוי ונאות יקראו על שמו שהוא אברהם ושיעור הכתוב לפי רמז זה **ושם חברון לפנים קרית ארבע** שהוא על שם אברהם שסיבב הארב' זוגות שהוא הגדול בענקי' כלומר גדול כהם שזכותו מתשת כחם ועל כן **והארץ שקטה ממלחמה** או אפשר כי רז"ל הוקש' להם יתור מלת הוא ודרשו כדרכ' ברוב דרשותיהם דרך ג"ש אמר כאן הוא ונאמר להלן אברהם הוא אברהם וענין הכתוב לדעתם לומר אל תתמה כי אבירות כלב נגד ד' הענקים אשר בחברון ועל אשר היקל לו כבושם הנה ב' זכיות היו בעזרו א' זכות הד' זוגות וזהו **ושם חברון לפנים קרית ארבע** ועוד זכות שני והוא כי האדם הגדול הוא אברהם בענקים הוא נמצא אתם בעיר בחייו באלני ממר' ובמותו אשר זכותו עומדת לכבוש המקום כמ"ש ז"ל קום התהלך בארך כדי שתהא נוחה ליכבוש לבניך וע"י כן **והארץ שקטה ממלחמה** עם שהענקים עודם חיים:

פרק טו

פסוק יט

ותאמר תנה לי ברכה כו'. הנה אמרו רז"ל כי אמר' הנה אישי ת"ת והוא כארץ נגוב' ויבשה כי הוא עוסק בתורה ולא במשא ומתן וכיוצ' להרויח על כן ויתן לה נחלות להתפרנס מהפירו'. וראוי לשים לב מי הכריח לרז"ל לפרש פי' זה ולהוציא הלשון ארץ הנגב ממשמעותו אך הנה לזה נשים לב גם כן אל אומרם ז"ל ושם דביר לפנים קרית ספר שהוא על ג' מאות הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה אמר שאשר יכה את קרית ספר שהוא ההלכו' ההם שיחזיר' בפלפולו שיתן לו את בתו.

והנה על ההערה הזאת האחרונ' היה אפשר לומר כי הוקשה למו למה מודיע שדביר לפנים קרית ספר ועוד למה אמר אשר יכה את קרית ספר ולא אמר אשר יכה את דביר שהוא שם ההוה ולא שם אשר היה לפנים. על כן גזרו אומר כי היה על ההלכות כי גם דביר הוא לשון ספר כמ"ש ז"ל שיש ל' שקורין לספר דיבריט אך אין ספק שיותר מפורש הענין בשם קרית ספר מבלשון דביר על כן בבואו לספר ההשתדלות והנדר שנדר למכה אות' אחר שם קרית ספר לגלות הענין ויתיישב בזה ענין צורך הספור שאל"כ מה לו להודיע שנדר לתת את בתו למכה את העיר. ועוד מלת ולכדה שהי' מיותר'. אך הוא שע"י הכאת קושיות משנ' במשנ' או קושיו' בפסוקי' לדרו' דרשות להוציא ההלכו' ההם ועדיין היה אפשר לטעות ולדרו' דברי' שלא כהלכ' על כן אמ' ולכדה שהוא שילכוד את מה שהיא קרית ספר שהו' ההלכו' לאמיתן כאשר היו בימי משה ואין ספק כי אחר שישוב יחדשם יודיע ליהושע וליתר גדולי חכמי ישראל כי הן הן ההלכות אשר לימד משה כי כד מדכרו להו מדכרו.

ועוד יש הכרח לזה ממה שנאמר אח"כ בפסוק זה שאנו בו **ותאמר תנה לי ברכה כו'** והוא כי מלבד מה שנראה לבלי צורך הודעת שאלתה מאת אביה ומה שהוד' לה יש עוד קושיא והוא או' **ארץ הנגב נתתני** שאם כפשוטו הל"ל ארץ הנגב נתת לי אך באומרו נתתני יורה כי את עצמה נתן לארץ הנגב ואין זה כי אם בעלה שהיא ניתנה לו וא"כ הוי אומר שהוא כארץ נגובה ויבשה מלהרויח לזונ' ולפרנסה כי בתורת ה' חפצו ובה יהגה יומם ולילה וא"כ היה ראוי יודיענו תחלה כי ת"ח היה ואח"כ יאמר זה אך הנה זה יורה כי הכאתו את קרית ספר האמור בסמוך היא חכמת התורה ועל כן אחר הודעת חכמתו סיפר מה שנמשך מהיות ת"ח עוסק בתורה תמיד מה שהוסיף לה אביה להתפרנס למען נלמד להחזיק ביד תופשי התורה כאשר על כן הוסיף לה גלות עליות כו'. ואו' שהוא אחי כלב יתכן במה שכתבנו מרז"ל שמה שהכה את קרית ספר הוא שהחזיר בפלפולו

ג' מאות הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה ועל כן נתן לו את עכסה בתו ותסיתהו לשאול מאת אביה השדה שאמרה לו נתת לי ת"ח שהוא ארץ נגובה שאין לו במה להתפרנס אז נתן לה גלות מים כו' שיש בם הכנסה להתפרנס בשופי ובזה יתכן שבמקום שנא' ענין זה שיכנהו אחי כלב על דרך שמעון אחי עזריה שעל שעזרי' היה סומך ידו ומפרנסו כדי שילמוד נתייחס אחריו ליקרא לשמעון אחי עזריה ע"ד כי בצל החכמה בצל הכסף כך יתכן כי על שנתן כלב לאחיו במה שיתפרנס לעסוק בתורה ייחסו אחריו וקראו אחי כלב כענין שמעון אחי עזריה:

פרק יז

פסוק יד

וידברו בני יוסף את יהושע כו'. ראיתי להר"י אברבנאל מביא דעות רבו' על מקראו' אלו ואמרתי עליהם די מבלי אחוה דעי גם אני:

פרק כב

פסוק א

אז יקרא יהושע כו'. הנה יראו תיבות יתירות ודברי' מיותרים ועוד שנראה שעושה התחלה ועיקר ממצות בשר ודם באומ' שמרת' את אשר צוה משה ותשמעו בקולי כו' ואח"כ אומר ושמרתם את משמרת מצות ה':

אך הנה לבא אל הענין נזכירה מאמרנו על מאמר משה בנו לכם ערים לטפכם כו' והיוצא מפיכם תעשו כי הלא כמו זר נחשב לייחס צוויו אל עשות היוצא מפיהם אך הוא כי הנה המה מעצמם אמרו לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו שהוא עד סוף ימי הכבוש וחילוק אמנם משה השיב ואמר אני איני גוזר עליכ' רק עד סוף ימי הכבוש בלבד כי כה אמר ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשובו אך מה שאמרתם עד התנחל כו' זה לא בצוויי כי אם והיוצא מפיכם בבחירתכם תעשו. ונבוא אל הענין הוא כי כה אמר יהושע הנה שכרכ' גדו' כי הנה שמרת' מצות משה שהו' התעכב עד סוף הכבוש וגם שמעת' בקולי אשר הנהגתי אתכם כענין ביריחו שלא הנחתי אתכם להלח' רק סבב את העיר לפני שופרות היובלי' ובעי לשום מכם שלשים אלף מארבי' מאחורי העיר והשא' עמי ועל דרך זה בכל דבר התנהגת' במאמרי ומלבד מה שנתחיבת' לשמוע בקולי ובקול משה גם עשיתם משמרת למשמר צווי משה והוספתם עוד כל שבע שני החילוק שהוא היוצא מפיכם כמדובר כי לא עזבתם את אחיכם זה ימים רבים שהוא עד התחלק שהוא

משמרת לצווי משה וגם עד היום הזה שקראתי אתכם שאם ששלמו ימי החילוק הייתם עוד מתעכבי' ימים עד אקרא אתכם שהוא תוספת משמרת לשמיעה בקולי גם אני הנה מי שעושה כך לשמוע בקול עבדי ה' וגם להוסיף לשמור משמרת על משמרתם ודאי שעתיד לעשות מכ"ש תוספת ומשמרת על כל מצות ה' וזה ושמרתם את משמרת ה' אלהיכם והוא כי ושמרתם האמור פה הוא כמו והיה עקב תשמעון את כו' ושמרתם ועשיתם שהוא ושמרתם לעתיד כך ושמרתם האומר פה הוא עתיד כי מאשר שמרו משמר' על צווי משה ויהושע מובטח הוא שישמרו משמרת כל מצוה של ה' אלהיה':

פסוק ז

ולחצי שבט כו'. אחר שדבר דרך כלל עם שני השבטים וחצי וברכם חזר לדבר על לב חצי שבט מנשה בל ידאגו בלבם באומרם כי אחיו חצי שבט המנשי זכו להיות בקרב א"י והמה נשארים חוצה על כן דבר על לבם נוסף על מה שברכם בכלל השני שבטים האחרים וז"א **וגם כי שלחם יהושע אל אהליהם ויברכם** בכלל האחרים עכ"ז ויאמר אליהם לאמר כלומר כי אליהם יאות לאמר זה לדבר על לבם על כי נחלק שבטם וידאגו על שלא זכו כחצי האחר **ומה גם כי** החצי הלזה לא היו עם בני גד ובני ראובן כאשר שאלו שיותן להם חלקם מעבר לירדן מזרחה או יתכן על או' לאמר שהו' ע"ד מאמר' ז"ל על ואתחנן כו' לאמ' שאמר משה איני זז מכאן עד שיאמר לי הוא ית' תשוב' וזהו לאמר ע"ד זה יאמר ויאמר אליהם לאמר כי אמר יהושע הנה לא היו התוקעי עצמם שיותן להם נחלה בעבר הירדן מזרח ועל כן אשוב כמדבר על לבם לנחמם על שלא זכו כיתר בני שבטי' לראות מה יאמרו אולי ישובו ויחפצו לנחול בארץ כנען וייטב בעיני ה' וזהו ויאמר אליהם לאמר שאמר אליהם כדי שיאמרו הם והיתה האמירה לכל אחד מהדרכים דברי נחמה בנכסים רבים שובו אל אהליכם ובמקנה מאד ועכ"ז עם היות שעיקר עושי המלחמה שהם החלוץ היו בני גד ובני ראובן עכ"ז כל השלל אשר שללו תחלקו אתם חלק כחלק:

פסוק י

ויבאו אל גלילות כו'. ראוי לשים לב מה ענין או' למראה. ועוד או' וישמעו בני ישראל ב' פעמים, ועוד למה נקהלו לעלו' עליהם לצבא טרם ישלחו אליהם לדעת מה זה ועל מה זה כאשר שלחו אחרי כן וכן לא יעשה. ועוד מה היה שלא נזכר יהושע בכל זה כי אם בני ישראל דרך כלל לא בשמיעה ולא בשליחות כי מהראוי היה שלפחות שלוח שרים פנחס ונשיאי המטות ישלחם יהושע שהוא ראש לכל ישראל ואחריו כל אד' ימשיך אמנם הנה הכתוב מעיד שלא עשו המזבח לא לעולה ולא לזבח כי אם למראה כמו שפירשו הם

אח"כ שיהיה לעין כל לעד כי הם ככל יתר ישראל אשר להם מזבח כזה בשילה וז"א למראה כי אם שהשומעי' לא ידעו זה ויחר להם מאד.

פסוק יא

ונבא אל הענין כי הלא ידענו כי כל מי ששומע דבר קשה על זולתו ואפילו לא יהיה לו קשה שאין לו להגידו לאחרים אם לא שיאמרו לו לאומרו כאשר למדו ז"ל מוידבר ה' אל משה לאמר והנה אין ספק כי בבא השמועה לא היו כל ישראל יחד מקובצים שתבא לכל יש' השמועה כאחת כי אם קצתם שמעו והם השמיעו לכל הזולת וע"י כן נתקבצו כלם באופן שהשומעים תחלה לא היה להם להשמיע לכל יש' שיתפעלו ליקהל עליהם לצבא עד יודע להם הדבר באמתות על פי ראייה או קבלת עדות הראוי על כן אמר **וישמעו בני ישראל לאמר** שהוא כי כאשר שמעו בני יש' שהם הראשונים ששמעו שמעו מהמגידים להם מבני השני שבטים וחצי כדי לאמר שאמרו להם שיאמרו לכל שאר ישראל כי לא בסת' עשו הדב' ועל כן אלו הראשונים מיש' ששמעו אמרו כאשר נצטוו ואז וישמעו כל בני ישראל שהוא כל השאר מאש' שמעו תחלה לאמר להם ואז ויקהלו כו' וזהו וישמעו לאמר כי היתה שמיעתם ברשות לאמר לכל ישראל וע"י כן וישמעו כל בני ישראל שהו' כל הנותרי' או ע"ד זה **וישמעו בני ישראל** באופן שראוי לאמר לכל השאר שהו' על ידי קבלת עדות כראוי וכאומר' אלו הראשונים ששמעו אז **וישמעו בני ישראל** שהוא כל השאר ויקהלו כלם.

פסוק יב

או יאמר כי אין ספק שעיקר השמיעה היה ראוי יהיה ליהושע ועל פיו יעשו הראוי לעשות על הדבר ואמר כי כאשר **וישמעו בני ישראל** שהם כלם זולת יהושע היה כדי לאמר לאשר על ראשם שהוא יהושע וסנהדריו אלא שכל כך לבשו קנאה כל ההמון כי מיד כאשר וישמעו לא עצרו כח לסבול עד המלך ביהושע כי אם מיד **ויקהלו כל עדת בני ישראל לעלות עליהם לצבא**.

פסוק יג

אלא שאח"כ אמרו בלבם לא גרעו אלו מגויי מלחמת הרשות שנצטוינו כי תצור אל עיר להלחם עליה וקראת' אליה לשלום ומה גם כי אולי יתנו טעם לדבר כאשר היה לכן אחר היותם מוכנים להלחם שלחו אליהם שלוחים משם למען ייראו מאימת כל ישראל שאם לא ישמעו כבר הוכנו נצבי' לצבא וכיונו לשלוח ב' בחינות שלו' בשלוח את פנחס אשר שם שלום בישראל ואת ראשי אלפי ישראל הם אשר על אלפי הצבא לרמוז שאם לא ירצו שלום הנה ראשי המלחמה כי בשלח יעבירום.

פסוק טו
ואז **וידברו אתם לאמר** כי דברו לראות מה יאמרו בהשיב להם דבר וזהו **וידברו אתם לאמר**.

פסוק טז
והיה השליחו' **כה אמרו כל** עד' ה' **מה המעל הזה אשר** מעלת' כלו' כי אפשר שהמעל הוא לע"ג או לקדשי' בחוץ וזו היא שאלת' **מה המעל הזה** אם **בבנותכם לכם מזבח** כלומר כי אין הפרש בינם וביניכם רק שזה הוא לכ' לבדכ' ואנו אשר במשכן אך הכל לה' ואין המעל רק קדשי' בחוץ וגם שאינו כע"ג אחר שאתם מזידי' וגם הו' עון של רבי' קשה מאד וזהו למרדכם היום בה' ואם הוא לע"ג המעט לנו את עון פעור שהיה נרא' שהיתה עבוד' של בזיון ועכ"ז לא הטהרנו ממנו עד היום הזה עם היות שמאז ויהי הנגף בעדת ה'.

עוד כיוון פן ישיבו דבר מה לכם המון העם עדת ישראל תדכאו אותנו ואיה יהושע שהו' ראש ומלך יוכיחנו לז"א הלא כל ההמון נכוי' פן ישרפו בגחלתכ' כי המעט כו' ויהי הנגף בעד' ה' והי' כי לולא עמד פנחס היתה כליה בכל ישראל ח"ו ושמא תאמרו הלא עדיין לא ראית' ולא שמעתם שעשינו עולה וזבח לא לה' ולא לזרים חלילה ולמה תתקוממו עלינו ולמורדים תחשבונו לז"א ואתם תשובו היום מאחרי ה' כו' לומר הן אמת כי לא מרדתם עדיין אך הרעות נעשות מעט מעט כי הנה כעת תשובו מאחרי ה' שהו' תתרפו ותמשכו ידיכ' מלרדוף אחרי ה' כעוזבים קום עשה ובשב ואל תעשה תעזבו עבודתו והיה אחרי כן תמשכו עד גדר מרד קו לקו והיום ההוא שמרד תמרודו לא יאחר ה' מלפקוד על כל ישראל כי אם כמיום ליום כי הנה אתם תמרדו היום בה' ומחר אל כל עדת ישראל יקצוף והוא כאו' יום א' תמרדו ומחרתו יקצף ה' עליכם כי אומרו היום אינו על היום הזה בדיוק כי אם כלשון בני אדם לומר יום א' יהיה דבר פלו' ומחמתו ביום שאחריו ימשך דבר אחר ממנו אומרים היום יהיה כך ומחר תמשך נפקותא מאשר יהיה היו' ואם מה שעשית' הוא כי טמאה ארץ אחוזתכם ועולה על רוחכם שע"י כן אין השגחתו ית' ממנו אליכם רק ע"י אמצעות השר השורר חוצה ועל כן תעשו מזבח לסרסור יבקש מאל אוכלכם א"כ איפה עברו לכם אל ארץ אחוזת ה' שהיא ארץ שיש לה אחוזה עם ה' מפאת אשר שכן שם משכן ה' היא שכינה והאחזו במשכן הנז' או בה' הנזכ' מתהיו מתאחזים שם מה שאין כך בארץ טמאה שאחיזתכם עם ה' נפרדת ולא תעשו הדרך הרע ההוא שהוא מרד בה' וזהו ובה' אל תמרודו ולא עוד כי אם שגם תחטיאו אותנו וזהו ואותנו אל תמרודו ולא אמר אל תמרידו לבל פתוח פה לשטן על עצמם שלא עשו עד

פה דבר שלא כהוגן וזה גם שלא יהיה לע"ג כי אם לה' הלא **הוא בבנותכם לכם מזבח** מבלעדי ה' מזבח ה' אלהינו ואשר אמרנו כי אנו נתפס בעונכם אל תתמהו כי ק"ו הוא כי הלא עכן בן זרח מעל מעל בחרם ועל כל העדה היה קצף והוא איש א' כו' ומה גם עתה שני שבטים וחצי שלא יגועו לבדם בעונם:

פסוק כא

ויענו כו', אל ה' אלהים כו' מדרש שוחר טוב אל אלהים ה' כו' מה ראו בני גד ובני ראובן להזכיר ג' שמות הללו ב' פעמים אל אלהים ה' שבהם ברא העולם שנ' אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ אל אלהים ה' שבהם ניתנה תורה לישראל כי אנכי ה' אלהיך אל קנא פוקד וכו' ואחשבה לפי דרכנו שאמרו הנה חשדתונו באחד מב' דברים או שהיה המזבח לע"ג או לקדשים בחוץ לשמים על כן אנו אומרים כי אל אלהים ה' כלומר שברא העולם ואחר שאנו מאמינים זה איך נעבוד את זולתו חלילה וכן אל אלהים ה' נתן לנו התורה ופוק' בא' מג' בחינו' אלו ואיך תחשדונו שנעבו' על התורה שניתנה לנו בשלשתן וכאשר בג' אלה נברא העולם כך יש להם באחדות אחת ידיעה ללבבות כי הוא יודע כונתנו. עוד יתכן במה שלא אמרו דעו ישראל כי לא במרד ולא במעל כי אם וישראל הוא ידע כי אמרו כאשר אל אלהים ה' הוא יודע כך יהי רצון שישראל הוא ידע שיושפע מאתו ית' רוח ממרום שיאמינו לדברינו ותשקע האמנה הזו בלב' ובזה יהיה ג"כ יחס טוב לשמות אלו והוא כי עיקר נשמות ישראל הם מג' בחינות אלו המתייחסות למדות אברהם יצחק ויעקב כי בזה הוא מסלול ודרך ישר להשתלשל מאת שלשת שרשי נפשותם אל החלקים שבכל שלומי אמוני ישראל למטה להאמין במה שהוא ידוע למדות ההם לפניו ית' וזהו אל אלהים ה' יודע ומזה וישראל הוא ידע שתושרש ידיעה בישראל יחד ידיעה זו ולא יסתפקו ולז"א הוא ידע ולא אמרו הם ידעו כי כאשר ג' בחינו' עליונות א' הן בלי פירוד כך כל ג' בחינות נשמות עם בני ישראל יחד יתאחדו בהאמין אותנו ואחרי כן שמו פניהם אל השמות הנז' ואמרו אם במרד כו' אל תושיענו היום הזה שכל ישראל התקוממו עלינו לצבא ואם הוא לפניך אל אלהים ה' שיש בנו מרד ע"ג או מעל קדשים בחוץ אל תושיענו היום הזה מידם כי תשקיע בלבם חשוב עלינו רעה ולא ישובו עד יכלו אותנו שהוא הפך שאלתנו שכאשר ה' הוא יודע כך ישראל הוא ידע:

פסוק לא

ויאמר פנחס בן כו'. ראוי לשים לב כי מי לא ידע שהיום ידעו שלא מעלו. ועוד כי היה ראוי כי יאמרו **היום ידענו כי** לא מעלתם אך או' כי בתוכנו ה' הוא מיותר כי ידוע שבמקום שאין חטא כי אם כונה טובה שם ה'. ועוד או' אז הצלתם מתי היה האז הזה

שאז הצילו את ישראל מיד ה' ומתי היו ראויים לעונש בידי ית' שהצילום הם. אך הנה אמר כי היה אפשר לחשוב כי בזמן עשותם המזבח היה מעל בלבם לפני השם הרואה ללבב כי אם שעתה ע"י השליחות הזה בהיות קבוץ כל ישראל לעלות לצבא חזרו בהם ותקנו בטענה ההיא והסכימה דעתם להיות המזבח לעד כמאמרם עתה בהתנצלות אך אמר היו' **ידענו כי בתוכנו** כמונו כמוכ' ה' כי לא מעלת' בה' כלומ' במחשבה הנגלית לה' הרואה ללבב כי אם שבעשותכם המזבח היתה בכונה זו וזהו אז הצלתם כלומר מאז עשית' המזבח היתה כונתכם להציל **את בני ישראל מיד** ה' שהוא פן יאמרו בני ישראל לבניכם אין לכם חלק בה' באופן שהיו נענשים ומחייבים ראשם לש' על הדבר ואתם מאז הצלתם אותם מיד ה' בל יפקוד עליהם על או' לבניכם כך:

פסוק לג

וייטב הדבר כו'. הנה או' **ולא אמרו לעלות** יראה הפך האמור כי אם ישרו הדברים בעיניהם איך היה עליהם **לעלות עליהם לצבא**:

אך יאמר בשום לב אל או' **לשחת את הארץ** למה ייחסו ההשחתה אל הארץ ולא אל יושביה:

אמנם יהיה ע"ד מאמר הכתוב ואחרי אבשלום לא נטה ופי' ז"ל בקש לנטות אלא שלא נטה בפועל ע"ד זה יאמר **וייטב הדבר בעיני ישראל ויברכו אלהים בני ישראל** על מנעם מבא בדמים טרם ישלחו השלוחים בל ישפכו דם נקיים ומה שוייטב הדבר היה בזה האופן כי ולא אמרו כו' והוא כי עלה על רוחם לומר אחר שחוששים פן יאמרו בנינו לבניכם אין לכם חלק בה' חלילה על שבתם מעבר לירדן מזרחה כי גבול נתן ה' למה נניח הפתחון פה הלז למכשול לפני בנינו בתיקון קל שהוא ע"י דמות המזבח הלא טוב טוב הוא לעשות באופן שישנו דירתם ויבאו ונאחזו אתנו ארץ כנען מעבר לירדן ימה ותבטלו המכשלה הזאת וזה כי הנה מי שם בלב בני גד ובני ראובן לנחול הארץ ההיא אם לא להיותה ארץ מקנה נלכה נא ונשחית הארץ כענין השחת שרוף וכלה כל מרעה טוב וכל בניניה למען המה יניחו את ארצם ויבאו לדור עמנו במקומנו ולא יהיה עוד מכשול לפני בנינו לאמר לבניהם הנה זה עלה במחשבתם לעשות אלא שלא הוציאו המחשבה מפיהם כי ישר התיקון ההוא בצד מה וזהו **ולא אמרו לעלות** כו' **לשחת את הארץ אשר בני ראובן ובני גד יושבים בה** כי גם שהרהרו לא אמרו וזהו ייחס' ההשחתה אל הארץ ולא אל יושביה כי מאנו לנגוע בהם רק בארצם למען ישנו דירתם וזהו שלא נזכרו חצי שבט המנשי על כי לא נזכר בתורה שעל טוב הארץ חמדו לדור ולנחול שם אלא בראובן וגד כמאמר הכתוב ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו

את ארץ יעזר כו' והנה המקום מקום מקנה ומה שעם היות שהרהרו לא אמרו בפירוש הו' כי ויקראו בני ראובן כו' למזבח עד כו' כי לא כאשר עד כה שהיה הדבר בשתיקה רק עשיית המזבח היה הדבר כמים בתוכם כי אם עתה קראו בפי' למזבח עד באזני הכל וז"א כי עד הוא בינותינו כי ה' האלהים כלו' שהיו אומרים באזני כל הט' שבטים עד הוא בינותינו בינינו וביניכם שהוא פרסום מפורש ובזה יש די אל התיקון:

פרק כד

פסוק א

ויאסוף יהושע כו'. אחר אשר הוא קבצם לדבר דבריו אליהם התנבא נבואה מאת ה' ויאסוף אותם שנית להשמיע' את דבריו יתב' ראוי לשים לב דרך כלל מה צור' אל כל הסיפור הזה ומי לא ידע כי בא אברה' במאמרו ית' מעבר הנהר אל הארץ ושהרבה ה' את זרעו ושנתן לו את יצחק ואל יצחק יעקב ועשו האמורי' בפרשה ושנתן לעשו את הר שעיר כמאמר התורה כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר ושיעק' ובניו ירדו מצרימה וכל יתר הסיפו' גם הו' מפור' בתורת ה'. שנית אומרו בעבר הנה' ישבו אבותיכם כי הלא אם ישב אברהם שם לא ישב יצחק. ג' אומרו מעולם שמשמעו מאז הי' העולם ומי נתן את האבו' מאז בעב' הנהר. ד' אומרו תרח אבי אברהם ואבי נחור מי לא ידע שהיה אבי אברהם ואבי נחו ומה צורך אומרו זה אל הענין. ה' למה לא אמר ואבי הרן כי אבי' של שרה היה ולמה לא החשיבו להזכירו גם הו'. ו' אומרו ויעבדו אלהים אחרים כי איך יכלול בזה את אברהם ומה גם לאומר שבן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו. ז' אומרו ואקח את אביכם את אברהם כי אומרו את אביכם הוא מיותר. ח' אומרו ואולך אותו בכל ארץ כנען מה ענין הולכה זו. ט' אומרו וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק שיראה שקודם לידת יצחק הרבה את זרע והלא לא היה לו כי אם ישמעאל לבדו ומה גם כי בו לא יקרא לו זרע. י' כי כאשר ביצחק אמר ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו כך היה לו לומר ואתן לאברהם את ישמעאל ואת יצחק. י"א מה צורך להודיענו שנתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו. י"ב אומרו ויעקב ובניו ירדו מצרים מי לא ידע בכל אלה ומה צורך לאומרו אצל הסיפור. י"ג אומרו ואשלח את משה ואת אהרן כי אין לזה גיזרה כי אם היה אומר ויוציאו את ישראל היה לצורך אומרו ששלחם אך אינו אומר אלא שהוא ית' הוציאם כאומרו ואחר הוצאתי אתכם ואוציא את אבותיכם כו':

פסוק ב

אמנם הנה אין ספק כי אומרו פה ישבו אבותיכם הן הם אבותיכם הנאמרים באמת לפנים באו והסירו את אלהים אשר עבדו אבותיכם בעבר הנהר וכן הוא אומר סמוך לו בחרו לכם את מי תעבדון אם את אלהים אשר עבדו אבותיכם אשר בעבר הנהר ואם את אלהי האמורי וא"כ איפה לא על אבותינו הקדושים ידבר חלילה אך תהיה הכונה לומר אל תאמרו נא בית ישראל כי לא כמו זר יחשב לכם **עבוד אלהים אחרים** כי הלא תרח ואביו ואבי אביו **עבדו אלהים אחרים** ותחזרו אל שורשכ' כי הנה דעו לכם כי הנה יש אבות בבחינת העולם והשתלשלותו שהוא בחינות צאת מחלציו והמשך קיום המין והמשכת עולם ויש בבחינת נחשות' והן אמת כי **בעבר הנהר ישבו אבותיכם** אשר הם מעולם כלומר אבות שהיו מבחינת עולם וטבעו והשתלשלותו אך אמנם לא זו הדרך האמתי כי אין הדבר תלוי בקורב הטבעית כי הלא הנה תרח היה **אבי אברהם ואבי נחור** ועם היות ששני אלה יוצאי חלצי תרח היו לא חשבתים לאחדי' כי הלא ויעבדו תרח ונחור אלהים אחרים ואקח את אביכם את אברהם ואותו לבדו קראתי אביכם ולא את תרח הנה כי לא ייחסתי אב לבני' על בחינת טבע ההולד' כי אם על הכשרין מפאת הנפש ומאת אברהם התחלתי לקרא לכם אב ולהיות כי הרן לא תפס לא באלהים אחרים ולא באלהי אברהם כמ"ש ז"ל שאמר מאן דנצח דידיה אנא על כן לא הזכיר רק את נחור כי הוא לבדו נמשך אחר תרח ויעבדו הוא ואביו אלהים אחרים.

פסוק ג

ואקח את אביכם אשר לא עבד' ומאומרו ואקח ירמוז כי נתן בו אחיזה לקחת אותו כי לא מתייחס לאלהים קדושים לקיחה בנפש טמאה אך הו כי קדשו בנפש קדושה להתייחס בו לקיחה ואין ספק כי לא גרע מכל גר צדק שארז"ל כי כקטן שנולד דמי שהו' כי בהתגיירו נותנים בי נפש קדושה מחודש' והו' כנולד באמת ומה גם עתה אברהם שמילדותו היה קדוש כי מאז נפש קדושה ניתנה בו.

ואמר **את אביכם את אברהם** לומר כי שתי קיחו' היו בו זו למעלה מזו א' באמור אליו לך לך מארצך כו' שעדיין היה שמו אברם וא' בשקראו שמו אברהם שהוא בברית מילה כי אז אמר לו התהלך לפני והיה תמים וכמו שכתוב אצלנו במקומו כי אז נתעלית קדושתו כי מתחלה היה נופל בהנבאו וכאשר נקרא אברהם ונשתלם במילה נתראה אליו ה' והוא יושב פתח האהל ולא ניפל כבתחלה וזה ענין הכתובים דעו איפ' כי לא בהולד' טבעית הדב' תלוי כי הלא בטבע אברהם ונחו' אב אחד לכל' **ואקח את אביכם** וקו לקו העליתיו אל הקדושה יותר כי קראתיו אח"כ אברהם וזהו **את אביכם את אברהם** ופי' כל מדריג'

בפני עצמ' מה שאמרתי **ואקח את אביכם** הוא מעבר הנהר שהוא ענין לך לך מארצך וכו' וכל כך התקדש בקיח' ההיא כי הנה **ואולך אותו בכל ארץ כנען** כדי שע"י קדושתו וזכותו כל מקום אשר התהלך היה נוח ליכבש לפני בניו והוא מאמרם ז"ל על פסוק קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה שע"י התהלכו בארץ היה נוח ליכבש לפני בניו.

ומה שאמרתי את אברהם שהיא קיח' שנית ליקרא אברהם הלא הוא כי **וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק** והוא ענין מאמרם ז"ל למה לא נמול אברהם עד מאה שנה וטוב טוב היה קוד' לידת ישמעאל והשיבו כדי שיצא יצחק מטפה קדושה וימול אחר לידת ישמעאל ולא בן מאה שנה ואמרו קנמון אני מעמיד בעולם משבוטל יצרו משבוטלה תאותו משנצרר דמו כו', וביארנו במקומה מה זו חשובה כדי שיצא יצחק מטפה קדושה היאך ממה שלא נימול קוד' לידת ישמעאל נמשך צאת יצחק מטפה קדושה אך הו' כי הנה עם היות כי האבו' שלמי' וקדושי' מאד היו לא פסקה זוהמת נחש עד הותכה מעט מעט ותפסק בהר סיני כנודע ומפורש אצלנו בביאו' התירה בי"ד והנה רצה ית' כי מה שהיה עתידה הזוהמא להנתך באלף דור לקבל אח"כ התורה כד"א דבר צוה לאלף דור וארז"ל זו תור' רצה ית' כי היתוך תתק"פ דור יותך בששה דורות מאברהם עד מתן תורה ועל כן מה עשה סיבב ית' שיקח את הגר המצרית ושיוליד ממנה קודם שימול למען המצרית תשאב כח זרע אברהם מפאת הזוהמא וערלת אברהם גם היא תמשיך אליה בחינתה ויצא ישמעאל באופן תהיה בחינת זרע שמפאת הקדושה שמור ללידת יצחק כי שרה מפאת עצמה תשאר בחינת קדושה כיוצא בה והברית מילה גם הוא ימשיך מהבחינה עצמה באופן יצא יצחק מטפה קדושה מה שאין כן אם היה נמול קודם לידת ישמעאל שיצא תערובת ב' הבחינות וכן ביצחק ולא ישתלם יצחק כאשר היה וזהו אומרו כדי שיצא יצחק מטפה קדושה וכן עוד הוסיף יתברך עד ביטל יצרו שהו' עד היות בו ק' שנה להוסיף קדושה וזה יאמר **וארבה את זרעו ואתן** כו' לומר מה שאמרתי שהוספתי בו קיחה שקראתיו אברהם הי' כי וארבה באיכות את זרעו היוצא ממנו ע"י קריאת אברהם שהוא ע"י המילה שנתקדשו חמשה איברים נתרבה באיכות טיפת זרעו להיותה טפה קדושה שע"י כן **ואתן לו את יצחק** כוונת הענין לומר כי אין הדבר תלוי בטבע ההולדה להדמות לקודמים לאברהם כי הלא אברם הוא אברהם כי קדוש היה מפאת הנפש ועוד קדשתיו אז יותר **ואתן לו את יצחק** קדוש מן הבטן.

פסוק ד

ואח"כ **ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו** והוא כי ישמעאל לא ניתן לאברהם כי אם להגר כי בנך הבא מהנכריה או מהשפחה קרוי בנה וכמאמר שרה גרש האמה הזאת ואת בנה וגם שאברהם עלה על דעתו כי גם שלא היה בן משרה בנו יקרא להיות קודם מתן תורה כי על כן נאמר וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו הרי הסירו מלבו הוא ית' באומרו כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע מש"כ בישמעאל שיקרא על שם אמו אמנם בעשו שהיה מיצחק ורבקה יקרא בן ליצחק בצד מה.

וזהו **ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו** כי גם זה בנו מצד מה יקרא והענין יהיה מה שכתוב אצלנו במקומו כי צאת עשיו ברחם אחד ובפעם אחד עם יעקב והיותו גם הוא מרבקה הוא שלמות ליעקב כי הלא ראוי ליצחק לעשות כאברהם לקחת שפחה כהגר להטיל בה זוהמא תחלה ואח"כ יצא יעקב לא היה אפשר כי נתקדש בעולה תמימה ומשמנה ימים נרצה ע"י מילה לקרבן לה' ואיככה אחרת כהגר יקח לו זולת בת זוגו על כן מה עשה הו' ית' הביא את עשיו בן יצחק ויעקב בכרס אחד בבת אחת בבטן רבקה וכל אחד מבחינתו זו נפש קדושה וזה לא וכל אחת שאבה הבחינה שלה עשו בן יצחק שאב בבטן רבקה בחינה שלו שבזרע יצחק ויעקב שאב בחינת הקדושה וכמאמר רז"ל בפסיקתא כי איך יצא עשו בן יצחק אדמוני כ"א בהיותו בבטן רבקה שתה כל דם נדות אמו והוא מאמרנו זה כי הדם נדות הוא נמשך מצד אחר והוא שאב את הכל וע"ד זה הו' מה ששאב מבחינת הזרע ויבוננו בזה מאמרי רז"ל רבים ונכבדים כלל הדברים כי בבחינת תועלת יעקב בהיות עשו בן יצחק עמו שם לשתשאר בחינת הקדושה שלמה וגדולה ליעקב והיא הנאה רבה וגדולה ליצחק להוציא את יעקב זך להוציא ממנו מטה שלמה על כן גם שניהם בנים ליצחק יקראו נוסף על שגם עשו מרבקה היה כמדובר ואין זה רק מהבחינה הנז' כי לפי האמת אין נקרא זרע לאברהם וליצחק כ"א ביעקב וכמאמר ז"ל כי ביצחק ולא כל יצחק והראיה כי הנה **ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרים** ולמה זה נטל ירושתו מיד וזה ירד למצרים להשתעבד הוא ובניו אך אין זה רק על כי ביעקב ובניו בלבד מתקיים זרע אברהם ויצחק ולא בעשו לבד על כן מקרא שכתוב כי גר יהיה זרעך כו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול שהוא לרשת נחלת הארץ אינו כי אם ביעקב בלבד אך עשו בן יצחק הבלתי נקרא זרעך לא פורע חוב אביו ולא נוחל נחלתו רק על היותו בן מחלצי יצחק ומרבקה אשתו לא יצא קרא מלינתן לו מקום ירושה מאז הוא שעיר וזהו ואתן לעשו כו' **ויעקב ובניו ירדו מצרים**:

פסוק ה

ואשלח את משה כו'. ראוי לשים לב כי אינו אומר מה שעשו משה ואהרן בשליחות ההוא רק מה שהוא יתב' עשה כאו' ואגוף וכו'. ב' או' **כאשר עשיתי בקרבו** כי הוא משולל הבנה שיורה כי ב' נגיפות נגפו א' חוצה לו וא' בקרבו ואמר כי נגפו בחוץ כאשר נגפו בקרבו והוא דבר בלתי מובן. ג' אומרו **ואחר הוצאתי אתכם** כי אם הוצאה זו הוא ממצרים איך חוזר מיד ואומר ואוציא את אבותיכם ממצרים. ד' כי בראשונה אומר הוצאתי אתכם ובשנייה אמר ואוציא את אבותיכם. ה' או' ותבאו הימה וירדפו מצרים אחרי אבותיכם שנראה שהם בלי אבותם באו הימה ואח"כ את אבותם ולא לבניהם רדפו מצרים. ו' אומרו הימה שהל"ל ימה. ז' או' ויצעקו כו' ולא אמר ותצעקו. ח' אומרו וישם מאפל ביניכם לנוכח אחר אומרו ויצעקו שלא לנוכח. ט' אומרו ויבא עליו את הים כי עליהם היה ראוי לומר וכן באומרו ויכסהו הל"ל ויכסם כי רבים היו. י' אומרו ותראנה עיניכם כו' כי מה שיכות היה להם לראות ברעתם שמוסיף ואומר ותראנה עיניכם וגם אומרו ותראו היה די וידוע הוא כי בעיניהם ראו. י"א כי גם כל שאר הדברים הנאמרים ראו ולמה לא נזכרה בהם ראייתם. י"ב אומרו ותשבו במדבר ימים רבים כי הלא זו צרה היתה ואיך מזכירו בתוך ההטבות. י"ג אומרו ואשמידם אחר אומרו שנתנם בידם וירשו את ארצם. י"ד אומרו בבלק וילחם בישראל ולא מצינו שנלחם כלל. ט"ו אומרו ולא אביתי לשמוע לבלעם וכלל אומרו ואציל אתכם מידו הוא. ט"ז אומרו ותעברו אל הירדן ותבאו אל יריחו וילחמו בכם כו' מניח עיקר נס כריתת מי הירדן ונס הבלעת שבעה חומות יריחו ומספר מה שנלחמו בעלי יריחו ואדרבה לא בקרב ולא במלחמה כבשוה. י"ז אומרו ואשלח לפניכם את הצרעה ותגרש אותם שנראה שעל הנזכר הוא חוזר ומסיים ואומר שני מלכי האמורי כו' יורה שחוזר אליהם. י"ח כי אחר שהזכירם למעלה ואחריהם ענין בלעם והעבר' הירדן וענין יריחו ומלחמת בעליה שכל זה היה אחר שני מלכי האמורי למה חוזר ומזכירם אחר כל הדברים האלו. י"ט אומרו ואתן לכם ארץ אשר לא יגעת בה למה מניח טוב הארץ שהיא זבת חלב ודבש ומספר מה שלא יגע בה' כ' אומרו כרמים כו' שמהראוי היה להטיל וי"ו ולומר וכרמים כו':

אך הנה ארז"ל בש"ר כי המכות היו ג' ע"י משה וג' ע"י אהרן וג' ע"י הב"ה ית' ויתי' שמו כמדובר שם באר היטב ונבא אל הענין אומ' הוא ית' אל יעלה על רוחכם שמבלתי היותי אוהב אתכם שלחתי את משה ואהרן ולא עשיתי הכל על ידי עצמי בהוציאי אתכם ממצרים כי הנה דעו איפה כי גם שואשלח **את משה ואת אהרן** שהוא להכות את מצרים כנודע עכ"ז על ידם נגפתי את מצרים אני במכות שנעשו על ידם כאשר אותם

שעשיתי ע"י עצמי הם השלשה מכות וזהו ואשלח כו' **ואגוף את מצרים כאשר עשיתי בקרבו** וידוע כי השש מכות שנגף ע"י משה ואהרן נשלמו במכת החשך ואמר כי **ואחר הוצאתי אתכם**.

ולבא אל הענין נזכירה מאמרם ז"ל על פסיק רבבה כצמח השדה נתתיך כו' כי בדור שיצאו ממצרים היו הנשים יולדות בשדה כד"א תחת התפוח עוררתיך כו' והיתה הארץ נבקעת ונבלעים שם והב"ה מגדלם שם בדבש וחלב והוא ית' מתראה להם כמראה בחור צח ואדום וקרוב לזמן הגאולה נפתחה הארץ והיו יוצאים והולכים עדרים עדרים וכל אחד מכיר את אביו הה"ד ותבאי בעדי עדים אל תקרי בעדי עדים אלא בעדרי עדרים ואותם התינוקות הם אשר הכירו את הקב"ה על הים ואמרו זה אלי ואנוהו שראו במראה שנראה להם במחילות העפר והן הם אשר נכנסו לארץ עם יהושע שלא הגיע אחד מהם לעשרים שנה בצאתם ממצרים כי כולם היו ילדים והם עיקר הדור אשר נכנסו לארץ.

ונבא אל ענין הכתובים אמר **ואשלח את משה** ואהרן ואגוף על ידן **את מצרים כאשר עשיתי** בנגפי אותם בעצמי ולפי שאין אומרו כאשר עשיתי אלא לדמות המכות שע"י הב"ה לאשר ע"י משה ואהרן על כן אומרו **ואחר הוצאתי אתכם** אינו חוזר אלא למה שנגף אותם ע"י משה ואהרן שהוא אחר מכת החשך ואמר ואחר שואגוף את מצרים ע"י משה ואהרן הוצאתי אתכם שהוא מן המחילות עפר שהייתם בם כמו שכתבנו שהדור שלפניו הם הילדים שבאו בעדרי עדרים ואתם ידבר לנוכח.

פסוק 1

ואחרי כן **ואוציא את אבותיכם ממצרים** אשר היו מעשרים שנה ומעלה שילדיהם טפלים להם וזהו שכשמדבר על עצמם אינו אומר ממצרים וכשאמר **ואוציא את אבותיכם** אומר ממצרים.

ותבאו הימה הנה ידוע כי ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בראשה וא"כ הראוי יאמר ימה כמו לים אך הוא ע"ד אומרם ז"ל ישובו רשעים לשאולה שיתרון הה"א או הלמ"ד הוא להפליג עד אמבטי התחתונה שבשאול וע"ד זה יתכן באומרו פה הימה שבא ה"א בסוף תיבה וה"א בראשה לרמוז עד מעמקי ים כנודע מאשר סיפרו רז"ל ועל הדור שלפניו שהם הזכאים הילדים אשר גדלם ה' ואשר הכירוהו על הים אמר ותבאו הימה כו' בזכותכם כבאים ולא כמצטערים ויורדים באתם הימה ולא בזכות אבתיכם כנודע כי הם היו האומרים זה אלי ואנוהו ומה גם כי האבות המה המרו על ים בים סוף באופן שהביאם אל הפלגת הימה היתה בזכותכם אך מה שהוצרך הוא ית' כדי לקרב

לבם לאביהם שבשמים לתת בלב המצריים לרדוף אחרי ישראל לא עליכם היה רק על אבתיכם וזהו **וירדפו מצרים אחרי אבותיכם ברכב** כו'.

פסוק ז

ויצעקו כו' ואז בזכותכם הגנתי על הכל כי שמתי מאפל כו' והוא מאמר הכתוב ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את וכו' והוא כי אמר אלהים אם טרם יכנסו ישראל ליה קרבים מחנה מצרים ולוחמים ומכים בישראל אין כוונתו ית' בא אל הפועל על כן מה עשה שם הענן והחשך שהוא מאפל בין שני המחנות וכ"כ היה המאפל עד כי ויאר את הלילה שחשך טבעי של לילה היה נראה אור בערך המאפל ההוא שביניהם וע"י כן לא קרב מחנה אל מחנה כל הלילה עד שלא נשאר גם אחד מישראל שלא נכנס וזהו **וישם מאפל ביניכם** ולא אמר בין אבותיכם כי אם ביניכם לומר כי זכות הבנים עשתה לשים הוא יתב' המאפל ההוא ואח"כ **ויבא עליו את הים** והוא כי שני סוגים היו הרודפים אחרי ישראל א' המצריים כדבר שנאמר וירדפו מצרים אחריהם וישיגו אותם חונים על הים כל סוס רכב וכו' שני השר והוא פסוק שאחריו ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע וארז"ל נוסעים לא נאמר אלא נוסע אלא שרו של מצרים מצרים שמו וראו אותו נוסע אחריהם והנה על מה שראו ישראל כל חיל פרעה ברכבו ובפרשיו לא נפלה חיתיתם על ישראל עד שראו את השר כי אז וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' וכמאמרנו בביאור התורה כי צעקו אל השם הגדול הזה ברוך הוא המיוחד להפיל את השר תחלה כד"א יפקוד ה' על צבא המרום במרום כו' וזהו ויצעקו בני ישראל אל ה' ולפי זה השני סוגים נאמרים פה כי אחר אומרו וירדפו מצרים אחרי אבותיכם ברכב כו' שהוא הסיג הראשון אשר לא צעקו ישראל עליו כמדובר אמר ויצעקו אל ה' שהוא על השני כי לא צעקו אלא על השר כמפורש בתורה כאמור.

ואח"כ אמר על הסוג הא' שאמרתי וירדפו מצרים שהם העם מה עשה הוא ית' על זה **וישם מאפל ביניכם ובין המצרים** ועל הסוג השני שהוא השר שעליו אמרתי ויצעקו אל ה' על אותו השר מה עשה הוא יתב' **ויבא עליו את הים ויכסהו** והוא בשום לב כי הל"ל **ויבא עליו את** מי הים כי הים הוא קרקע הים כד"א כמים לים מכסים אך אין זה כי אם מאמר ז"ל בספר הזוהר כי אומרו וירא ישראל את מצרים שהוא השר מת על שפת הים אינו מדבר על הים הלז שבארץ כי הלא השר רוחני הוא ולא ימות ע"י מה שיכסוהו במים רבים כבני האדם החומרים אך הוא על הים העליון כי השכינה הכניעתו עד דכא ויסר חיותו ממנו והיה ניכר לאשר אין עיני בשר למו במקום המתואר למעלה שפת הים העליון וזהו היתרון אשר השפיע הוא ית' על עיני בני ישראל שהשיגה ראותם לראות

הנעשה לשר רוחני מה שאין עין אדם יכולה לראות וזהו שמשבחם יתב' באומרו וירא ישראל את היד וכו' וירא ישראל את מצרים מת שהוא השר והוא ג"כ מה שכתוב אצלנו על פסוק אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים שהוא השר שמצרים שמו כמדובר וזאת תהיה כונת הכתוב הלזה ויבא עליו שהוא על אשר צעקו עליו את ה' שהוא השר את הים ובאיזה אני אומר אותו אשר כח בו לכסותו משא"כ ים הטבעי התחתון כי אין השר נכסה במים תחתונים אלו ובכלל הדבר יובן כי אין הים האמור בים התחתון כי הוא הקרקע שתחת המים. ועוד הגדלתי והוספתי לכם במה שותראינה **עיניכם את אשר עשיתי במצרים** כי איככה יוכלו ויראו עיני בשר בשפטים שעושה הוא יתברך בשר רוח כי וזהו **ותראינה עיניכם את אשר עשיתי במצרים** והוא מאמר ית' וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים עד המיתו וגם ראוהו אח"כ כי וירא ישראל את מצרים מת כמדובר נוסף על השגחתי האמורה לטובה כי הנה במדבר שהוא מקום נחש שרף ועקרב וצמאון נתתי לכם בו יישוב כי הנה **ותשבו במדבר ימים רבים**.

ויתכן בכונת הכתובים ויתיישבו כמה הערות בסידרן והלכתן והוא כי אמר בכלל טובת גדולות שהטבתי אתכם הכירו כי דבר גדול היה בעשותי על ידי עצמי כי ואגוף את מצרים כאשר עשיתי בקרבו ואחר הוצאתי אתכם ע"י עצמי כמדובר למעלה וכן ואוציא את אבותיכם ממצרים ע"י עצמי אם היות שכל היסודות וברואי מעלה ומטה שלי ותחת ידי כי הנה רדפו אחריכם מצריים וגם השר כי ויצעקו אל ה' שהיה על ראותם מצרים נוסע הוא השר והנה ראיתם כי וישם מאפל באויר שלא יראו אתכם המצריים בלי ילחמו בכם ביבשת הרי ראיתם כחי ביסוד האויר וכן ביסוד המים לא על המצריים כי אם גם על השר כי **ויבא עליו את הים** שהוא על השר כמפורש ואינכם צריכים מי שיעיד לכם שליטה זו על שר רוחני כי הנה ותראינה עיניכם כמדובר הרי יסוד האויר ויסוד המים וגם יסוד האש כי הנה ותשבו במדבר מקום נחש ושרף שמתייחסים לאש כמאמרם ז"ל בגמרא אף על פי שבטלו ארבע מיתות ב"ד דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שרפה מכישו נחש כו' הרי שנשיכת נחש ושרף מתייחסת לאש ובזה יאמר **ותשבו במדבר ימים רבים** ביישוב ולא יכלו לכם כחות האש הקבועים שם.

פסוק ח

ולא בלבד מנחשים טבעיים כאלו כי אם גם מנחשים של קסמי בלעם בן בעור שהם כחות מתייחסים לנחשים כמפורש בס' הזוהר לא בלבד הצלתי אתכם מידם כי אם גם על יד בעליהם ברכתי אותם וז"א ואביא אתכם כו' ויקם בלק כו' ולבא אל הענין נזכירה

מאמרנו בביאור התורה והוא כי ב' בחינות היו בישראל שיתייראו מהם שונאיהם א' טבעי שהוא על כי הן רבים היו ב' על היותם בני ישראל בייחוד ה' אתם ולוחם מלחמותם על דרך נס והנה בלק למה שהיה מנסיכי סיחון בתחלה ועיניו ראו את כל אשר עשה ישראל לאמורי שלא כדרך טבע על כן לא שת לבו אל בחינת הרבוי רק אל בחינת היותם ישראל אך מה שויגר מואב אשר לא ראו את מעשה ה' באמורי שלא כדרך טבע כי לא שם היה כבלק לא היתה מוראם העיקרי רק מפאת העם מאד כי רב הוא עם היות כי בצד מה על שמע אוז' ויקץ מואב גם על היותם בני ישראל אך על זה לא היה מאד על כן מואב לתקן הרבוי נתחבר עם מדין לשיהיו גם הם רבים אך ובלק בן צפור למה שהוא לא היה חושש רק על היותם ישראל נוצחים שלא בטבע והוא היה מלך למואב בעת ההיא אשר בשורה זו היתה לו על ידי בלעם בילדותו נזכר עתה בגדלו וישלח אחריו שגם הוא ינצח שלא בטבע.

ובזה נבא אל ענין כתובים אלו על פי דרכנו אשר כתבנו והוא שאומר ראו כי גם נחשים אשר למעלה מהטבעיים שבמדבר הכנעתי בשבילכם עד שאדרבא בהשתלשלותם ברכתי אתכם והוא כי הנה **ואביא אתכם אל ארץ האמורי וילחמו אתכם ואתן אותם בידכם** בפקדי את שרם **ותרשו את ארצם** ואח"כ הנשארים ששמו עצמם במערות נחלי ארנון ואשמידם מפניכם וע"י כן ויקם בלק שראה את כל אשר עשיתי לאמורי כי שם היה מנסיכי סיחון אז מה עשה לו כמואב שעשו עיקר להלחם בעם שלא על בחינת היותם בני ישראל כי אם על מציאות היותם עם רב כי אם בלק וילחם בישראל כי כל מגמתו לא שם רק על בחינת בני ישראל וזהו וילחם בישראל ועל כן לא עשה כמואב שעשו עיקר מרבוי העם והלכו להתחבר עם מדין כי אם וישלח ויקרא לבלעם שגם ענינו שלא בטבע מעין בני ישראל ואמר ולא אביתי לשמוע כלומר עם היות שהיתה אשמת דבר בישראל לשומעו הנה כי ראיתם כי שליטתי על שלשת היסודות להכות על כן אין צ"ל לאנשים כי אם גם לשר של מעלה כאשר ראו עיניכם על שרו של מצרים בים סוף וגם יסוד העפר ראיתם כי עם היותו היותר כבד ועכור מכל היסודות ולפי עכירותו היה נראה היות השגחתי יותר רחוקה ממנו עכ"ז ראיתם כי עם היותו היותר כבד ועכור מכל היסודות ולפי עכרותו כי עם היות ליריחו ז' חומות עבות בצורות ועליונות לא הוצרכתם לנחוץ ולהאביד ולהרוס אותן כי אם לפני נבלעו ונכנעו והיו כלא היו ולא נתייחסתם לכובשים כי אם לבאים אל יריחו כמשוללת חומה ועיכוב וזהו ותעברו את הירדן ותבואו אל יריחו לומר כי כאשר ההעברה את הירדן לא עכבו המים כך הביאה אל יריחו לא עכבו החומות כי אם שם העברה כי נכרת יסוד המים כך נכרת ביריחו יסוד העפר הרי

ד' היסודות וכל הטובות האלו שעשיתי על ידי עצמי לא מבלי היות לי אפילו קטני ארץ שהייתי יכול לעשות על ידן כי הלא אחרי בואכם אל יריחו נתקבצו עליכם כמה מלכים המתייחסים לבעלי יריחו וזהו וילחמו בכם בעלי יריחו ואתן אותם בידכ' ע"י כי ואשלח את הצרעה ותגרש אותם באופן שכך הייתי יכול לעשות ע"י בריותי ועכ"ז עשיתי הכל ע"י עצמי ולא עוד כי אם אפילו בלא צרעה כי אם נופלים מאליהם כי הנה שני מלכי האמורי לא בחרבך ולא בקשתך נפלו חללים לפניך כלומר ואם כן דעו איפה כי הפלגתי להיטיב אתכם:

פסוק יג

ואתן לכם כו'. פן תאמרו למה זה נתת לנו ארצות גוים ועמל לאומים ולא חשת פן יאמרו הגוים לסטים אתם שכבשתם נחלת גוים ולקחתם לכם ולא נתת לנו **ארץ אשר לא** ניחלו ולא עמלו בה לאמור לזה אני אומר ואתן לכם כי משמעות הוי"ו היא מתנה שניה כמ"ש ז"ל על ויתן לך האלהים יתן ויחזור ויתן כך פה ואתן כי נתתיה לזולת וחזרתי ונתתי לכם כלומר כי שלי היא אני נתתיה להם ושבתי ונתתיה לכם והיא מאמר ר' יצחק ואל יקשה בעיניכם, כי טוב היה להיות אתם ראשונים ויוסר פתחון פה מהגוים המונין את ישראל לזה אני אומר **אשר לא יגעת בה וערים אשר לא בניתם ותשבו** בם לומר כי על כן חפצתי לתת אותה לאחרים תחלה למען תבא לכם מתנתי שלא ביגיעה שהם יגעו ואתם עמלם תירשו ולבל תאמרו הן אמת כי יצדק זה בבתים אך לא באוכלים כי הלא תזרעו התבואות לז"א **כרמים וזיתים אשר לא נטעתם אתם אוכלים** כלומר ואם לא יצדק בתבואות יצדק באלו:

פסוק יד

ועתה יראו כו'. ראוי לשום לב אל או' ועתה שיורה ועתה שהטיב לכם יראו אותי נמצא שהוא חלף הטובה וכן לא יעשה רק על גדולתו ית' וכי אין זולתו. ב' מה ענין שני תנאים אלו תמים ואמת מזולתם ג' או' והסירו כו' שיורה שאשר אמר עבדו את ה' ויראו אותו יצדק גם בלי הסיר אלהי הנכר. ועוד יקשה שיורה שעדין היו בהם עובדי ע"ג. ד' או' אח"כ פעם שנית ועבדו את ה' ומהראוי היה יתחיל ויאמר הסירו כו' ויראו את ה' **ועבדו אותו בתמים ובאמת**. ה' או' ואם רע בעיניכם לעבוד את ה' בחרו כו' האם בידם הוא עתה ואיה קבלת ושבועת הר סיני ובערבות מואב אשר ישנו ואשר איננו והברכה וקללה האמורות בהר גריזים והר עיבל מפי הכהנים לפני ארון הברית במעמד כל השבטים וא"כ איככה יוכלו עתה חלילה לעזוב את עבודת ה' וללכת לעבוד אלהים אחרים. ו' למה הזכיר להם שרי מינים אלו יותר מכל הבלי הגוים מ"ה. ז' או' ואנכי וביתי נעבד את ה'

נראה שבא לתת טעם אל היותם יכולים לבחור להם כלו' שלא יחוש הוא ית' על הפרדם מאחריו אחר שהוא וביתו יעבדו את ה' והלא ברור מילל הוא ית' פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה כו' ואם על איש או אשה הוא חושש ומכביד עליו עבטיט מה יעשה על כל ישראל זולת יהושע וביתו. ח' כי הלא יהושע עצמו אמר להם בסמוך והיה כאשר בא עליכם כל הדבר הטוב כו' כן יביא ה' עליכם את כל הדבר הרע כו' בעברכם את ברות ה' אלהיכם אשר צוה אתכם והלכתם ועבדתם אלהים אחרים כו' וחרה אף ה' בכם ואבדתם מהרה כו' וא"כ איפה איך יאמר עתה שיבחרו להם היום את מי יעבדו כאלו יש לאל ידם ולא יענשו וגם מה ענין ואני וביתי נעבוד את ה' היעלה על לב שהיה מייעץ אותם יעבדו את ה' כאו' **ועתה יראו את** ה' **ועבדו אותו והוא** וביתו לא יעשו כן. ט' או' חלילה לנו כו' נראה שעל שהפליא לעשות את כל הטובה הנזכר לא ועזבוהו ולא טוב הדבר שיורה שאלמלא רבוי הטובה הזאת היה אפשר יעזבו את ה' לעבוד אלהים אחרים. י' אומרו ויאמר יהושע לא תוכלו לעבוד את ה' כו' כי האם גרים היו שינסה אותם תחלה. יא או' כי אלהים קדושים הוא מה המה הטענות האלה ומי לא ידע בהם. יב כי הלא יותר ירע להם אם יעזבו את ה' לעבוד אלהי נכר. יג מה הוסיפו בתשובה השנית לא כי כו'. יד מה הוסיפו בשלישית שאמרו את ה' אלהינו נעבוד:

אך אחשבה כי ישראל כלם צדיקים היו כי אם שהיו עדין ביד ישראל פסילי אלהי כסף ואלהי זהב מאשר עבדו תרח ואבותיו בעבר הנהר וכן מארץ מצרים והיו חפצים ליהנות מהכסף והזהב כי החמדה לא הניחתם לקיים מצות הסרתם על כי אחר שקנו ישראל אותם אין להם ביטול ואסורים בהנאה וע"כ אחר שהקדים להם הוא ית' כל הטיבות אשר סיפר עד כה ושהיו בדרך השגחה ולא בטבע לרמוז להם כי ע"כ יתנו לב כי גם ה' יצליחם עתה מבלי יתהנו מהאיסו' ואחר הקדימו הטובות טרם יזכיר להם יסירו את אלהי הנכר הקדי' ואמר ואת' יראו את ה' שהו' במצות לא תעש' ועבדו אותו במצות עשה כי מכל הטובו' והנסי' והפורקן עם שהיה אפשר לימשך לירא אותו במל"ת פן ירע להם כאשר עשה לאויבי ישראל אשר הזכיר וכן לעובדו במצות עשה למען ייטיב עוד לנו כאשר הטיב עד כה אמר לא יאות לעשות כן כי אם מה שאמרתי יראו את ה' הוא בתמים שהוא בתם לבב לא לבל ירע לכם וכן אשר אמרתי ועבדו במצות עשה יהיה באמת למה שהוא אמת לא לתקות שכר כי אם כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס ואחר עשותכם כך ימשך כי והסירו כו' כי כסף לא תחשובו וזהב לא תחפצו בו נגד ה' כי הלא תכירו כי בכלל עבוד את ה' הוא להסירם לבלתי ההנות מהם וזהו **והסירו את אלהים אשר עבדו אבותיכם** מעבר **הנהר ובמצרים ועבדו את** ה' כלומר

שתכירו כי עשות כן בעצם **הוא עבוד את** ה' וזהו ועבדו את ה' כלומר ועבדו את ה' בזה כי זה הוא בכלל העבוד'.

פסוק טו

ואם רע בעיניכם הרואו' כסף וזהב אשר עמה' לעבוד בזה את ה' מחמת החמד' א"כ **בחרו לכם היום את מי תעבדון אם את אלהים אשר עבדו אבותיכם** כלומר כי אחר שממ' שלא תסירום עתה תבאו מעט מעט לעבד' בהמשך הזמן אם כן **בחרו לכם היום** כלומר כי מזו אין ספק שתעשו כן באחרונה כי מעברכם לא תחמוד כסף וזהב אשר עמהם תבאו לעובדם כמאמר התורה פן יהיה למוקש בקרבך א"כ עשו כן מעתה כלו' אל יעלה על רוחכ' כי מבלי הסירכם אות' מחמת חמדה תקראו עובדי ה' ביתר המצו' כי אם לע"ע תחשבו כמדובר באופן שואני וביתי בלבד נעבוד את ה'.

פסוק טז

אז **ויען העם ויאמר חלילה לנו מעזוב את** ה' **לעבוד אלהים אחרים** כלומר כי גם שלא נסיר את אלילי הכסף וזהב לא נתעתד בהמשך זמן לעזוב את ה' ע"י כך וזה מטעמים רבים א' שהם אלהים אחרי' שהם אחרי' לקוראיהם וזהו חלילה וכו' **לעבוד אלהים אחרים** ועוד כי מארצות אלילים אלו העלנו ה' ולא עמדו אלו לעובדים אותם.

פסוק יז

וזהו כי ה' כו' **הוא המעלה אותנו** ממצרים וכן **בכל העמים אשר עברנו בקרבם** כלומר ואיך נעבוד את אשר לא עמדו לפני אלהינו ועל או' אם את אלהים אשר עבדו אבותיכם על כן אמרו **המעלה אותנו ואת אבותינו** כלו' כי איכה נעזוב אלהים אשר העלו את אבתינו בעד אשר לא הועילו לנו ומפני שעדין היה אפשר לומר אילי לא נעזוב את ה' אך נבחר לנו אמצעי על כי אינו כבודו ית' לפעול ממנו בעולם גשמי גם זה אינו חלילה כי הנה ראינו כי כלי אמצעי משגיח ומטיב לנו כי ה' למה שהוא אלהינו עם כל קדושתו **הוא המעלה אותנו** בעצמו **ואשר עשה לעינינו את האותות** וישמרנו בעצמו ולא בלבד הטפל בנו שאנו גוי קדוש כי אם גם ויגרש ה' בעצמו את כל העמים אם כן גם אנחנו ודאי נעבוד את ה' ואין פחד שנעזבהו לעבוד אלהים אחרים בהמשך זמן אם לא נסיר אלהי הכסף וסיים ואמר ה' הוא אלהינו עם שהוא בכלל האמור ואם הוא מוסיף הל"ל **כי הוא אלהינו** אך הוא להחזיק טעם אומרם אלהים אחרים למעלה והוא במ"ש ז"ל בתתם טעם למה נקראו אלהים אחרים שה' אחרים לקוראיהם וזה יאמר חלילה לנו מעזוב את ה' לעבוד אלהים אחרים כלומר אחרים לקוראיהם הפך מדתו יתב' כי הוא המעלה כו'

הכל בעצמו שהוא הוראה **כי הוא אלהינו** שלנו מה שאין כן האלהים אחרים שאינן של קוראיהם כי לכל הם אחרים.

פסוק יט

ויאמר יהושע אל העם אם לא תסירו אלהי הנכר' **לא תוכלו לעבוד את** ה' כי על כל פנים בהמשך הזמן תעזבו את ה' ותהיו עדי אובד כי הלא **אלהים קדושים הוא** והוא שונא טומאת ע"ג ועל כן לא ינקה כי **אל קנוא הוא לא ישא לפשעכם** אשר תקיימו את אלהי הנכר עמכם כי העושים כן בהיותם יודעים חומר העון שאז הוא נקרא פשע וזהו לפשעכם או אם תסכלוהו והוא בחטאת וזהו ולחטאתכם וע"י שהוא אל קנא ולא ישא כשיפקוד ימשך כי תעזבו את ה' כי תבעטו בייסורין ותעזבוהו ומהעזיבה ימשך כי ועבדתם אלהי נכר ואז ושב והרע לכם וכלה אתכם באופן כי צדקתי באמרי כי תתעתדו לעזוב את ה' ולעבוד אלהים אחרים אם לא תסירו את אלהי הנכר אשר אתכם.

פסוק כא

אז ויאמר העם **לא כי את** ה' נעבוד כלומר לא כאשר דברנו כי גם שלא נסיר את אלהי הנכר לא נעזוב את ה' בעד אלהי נכר כי אם שאת ה' נעבוד לגמרי שהוא בהסיר את כל אלהי הנכר אז נחרץ יהושע ויאמר עדי' אתם בכם כלומר אלו על אלי לכן ועתה מיד הסירו את אלהי הנכר כי זה היה כל המכוון כמדובר והטו לבבכם אל ה' והוא כי הנה ידענו כי לבב בשני בית"ין הוא יצה"ט ויצה"ר ואמר כי ע"י הסרת טומאת אלהי נכר מביניהם הטו השני יצרים אל ה' כי לא יהיו זה לעבוד את ה' וזה אל הפכו כי אם גם הי"צהר אל ה' וזהו והטו לבבכם אל ה' אין צ"ל בהשפיעו רחמים כי אם גם בהתנהגו בדין וזהו אלהי ישראל אז הוסיפו ואמרו את ה' אלהינו נעבוד שהוא בין יתנהג עמנו ברחמים בין יתנהג בדין, ועוד שנית כי נעבוד איתו ובקולו נשמע שהוא כי לא ע"מ לקבל פרס כי לא נחפוץ כי אם שכר מצוה מצוה ששכר עבודתנו תהיה מה שתאמר לנו לעשות עוד מצוה על המצוה שאנו עובדים ועושים וזהו נעבוד כלומר ובעבודה שנעבוד בקולו נשמע למשמיענו לעבוד עוד עבודה ומצוה אחרת והוא ענין עושי דברו לשמוע בקול דברו:

פסוק כה

ויכרת יהושע כו'. ראוי לשים לב מה צורך היה הברית הלז וגם מה הוא החק ומה הוא המשפט. ועוד מה המה הדברים האלה אשר כתב יהושע בספר תורת אלהים כי אם הם הנאמרי' בסמוך לא כתבם רק בספר הזה ולא בספר התורה:

אך יאמר **ויכרות יהושע ברית לעם ביום ההוא** ושמא תאמר המבלי כריתת ברית עד כה על זה חדש להם הברית הלז לז"א **וישם לו חק ומשפט** לומר כי עתה שם לו לברית הנז' חק ומשפט שהוא בין בדרך חק בין בדרך משפט כלו' בין אם יתנהג עמהם לפי ראות עיניהם שלא כמעשיהם ד"מ בייסורין בהחשיב הם את עצמם לצדיקים או הפכו ועבדוהו בדרך חק כי כאשר את החק אין מבין טעמו ועושהו בסמוך עליו ית' כי הוא יודע סודו ונאמן הוא ית' כי בו ייטב לנו כך היתה כריתת הברית בין אם לא יעשה לנו כמעשינו כי נסמוך עליו כאשר בחק כי הוא יודע כל תעלומות וכל דרכיו האמת והצדק לטוב לנו ובין אם יתנהג גם למרא' עיננו במשפט לפי מעשינו ועל ב' הדברים אמר לחק ולמשפט ועל הא' אמ' לחק ועל הב' אמ' למשפט והו' מה שכתבנו כי הם בעצמ' קבלו באופן זה ואמר כי ע"י כן שיש תוספת בברי' זה בפירוש ועל כל הבריתות הכתובות בתורה על כן ויכתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלהים כי במקום שנתון ספר תורת אלהים שם עם הספר שם זכרון זה ובית בספר במקום עם כמשפטה במקומות אין מספר למען יהי' לאות מפורסם על כן ויקח אבן גדולה ויקימה שם:

פסוק כט

ויהי אחרי הדברים כו'. הנה בראש הספר כתבנו כי היה מאמרו ית' כי משה הגיע לגדר יתואר לעבד ה' אך לא יהושע אמר כי הענין ההוא היה טרם העשו' כל הדברים הנאמרי' בספר הזה על ידו אך עתה אחרי העשות כל הנסים והפורקן וכל מלחמות ה' וחילוק הארץ וכל יתר הדברים הנאמרים ואשר הדריך והוכיח את ישראל וכרת ברית חדשה בינם לבין קונם קנה תואר חדש הלא הוא ליקרא עבד ה' וזהו **ויהי אחרי הדברים האלה** כלומר הויה חדשה נהיתה **אחרי הדברים האלה** והיא כי וימת יהושע עבד ה' מה שתואר זה לא היה לו מאז:

פסוק לב

ואת עצמות כו'. הלא יראה כי אין מקום לסיפור זה פה וכן אומרו שנקבר במקום שקנה יעקב צריך לדעת למה הודיענו שנקבר במקום ההוא וגם למה בחרו לקוברו שם וכן מה ענין או' **ויהיו לבני יוסף לנחלה**. אך הנה לתקן אשר עיתו השבטים אמר להם משכם גנבתם אותי שם תחזירוני כמ"ש ז"ל ואמר כי עוד הוסיפו לקוברו במקום של כל השבטים כי היה **בחלקת השדה אשר קנה יעקב** במאה קשיטה כי נמצא מקום זה נחלק לכל בניו בשוה כי קנין כספו היה כשאר כל עזבונו כי מה שנתן שכם אחד על אחיו לא היתה החלקה ההיא כי אם אשר לקח בחרבו ובקשתו לא קנין כספו ויהיו עתה אותה המאה קשיטה **לבני יוסף לנחלה** לבדם מאת השבטים למען הפיס דעתו כי אם גנבו

את גופו עתה משלהם נתנו לו מקום מנוחתו וגם כי נמצאו נהנים עשרים כסף בגניבתו ומוותרים לו מאה קשיטה שהוא הוראת חרטה והשבה מה ועל כן הובא זה פה בסוף ספר הנחלות לומר כמה שהחלקה ההיא שהיה מן הדין ליחלק בכל השבטים בשוה לא נחלק כי נתנוהו ליוסף כאלו היו המאה קשיטה לבניו נחלה מאביהם ומעין זה כאשר נקבר יוסף במקום ניתן לו מזולתו כך אלעזר בן אהרן נקבר במקום שנתן לו פנחס בנו והוא כמאמרם ז"ל מנין היה לו לפנחס מה שלא היה לאלעזר אביו אלא מלמד שנשא אשה ומתה וירש אותה:

תם ונשלם ספר יהושע